La

LAISVĖ

Šiame numeryje:

PASKUTINIS LAIKINOSIOS VYRIAUSYBĖS POSĖDIS • KRIKŠČIONYBĖS JUBILIEJUI BESIRUOŠIANT • DOVYDAITIS, ŠALKAUSKIS, LUKŠYS • BAŽNYČIA IR PAGRINDINĖS ŽMOGAUS TEISĖS • MIŠRIOS ŠEIMOS IR LIETUVYBĖ • LIETUVIŠKOJI JAUNIMO MISIJA • TRYS MITAI APIE KOMUNIZMĄ • POKALBIAI IŠEIVIJOS PASKIRTIES TEMOMIS • SUKAKTYS

Rašo: P. ALGIS RAULINAITIS, JONAS KAVALIŪNAS, LEONARDAS VALIUKAS, KUN. DR. VYTAUTAS KAZLAUSKAS, GINTARAS L. GRUŠAS, DAINA GUDAUSKAITĖ-DE TORECK, ALINA SKRUPSKELIENĖ, DR. ZENONAS PRŪSAS, DR. ELENA TUMIENĖ, J. VIDZGIRIS

1986, RUGSĖJIS NR. 97 (134)

SVEIKINAME bičiulius ir bičiules, susirinkusius rugsėjo 26-28 į LFB konferenciją Čikagoje.

*

DĖKOJAME dar kartą kun. dr. Juozui Prunskiui už jo 1000 dolerių auką, kurią jis praeitais metais paskyrė Į Laisvę žurnalo tobulinimui, pavedęs ją naudoti pagal redaktoriaus nuožiūrą. Iš šios kun. dr. Prunskio aukos tam tikra suma jau yra išmokėta honorarų pavidalu žurnalo bendradarbiams, ypač iš jaunesniosios kartos. Tikime tuo būdu pagyvinti žurnalo puslapius. Mielai lauksime ir daugiau tokių mecentatų.

Redaktorius

Į LAISVĘ leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai tris kartus per metus.

Redaktorius: Juozas Baužys.

Redakcijos talkininkai: Česlovas Grincevičius ir Adolfas Markelis.

Administratorius: Jonas Prakapas.

Į LAISVĘ (TOWARD FREEDOM) — a Lithuanian magazine of politics and cultural life published three times a year by Lietuvių Fronto Bičiuliai.

Editor: Juozas Baužys. Business and circulation manager: Jonas Prakapas.

Redakcijos adresas: J. Baužys, 7225 W. Higgins Ave., Chicago, IL 60656, USA.

Administracijos adresas: J. Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305, USA.

Metinė prenumerata: JAV, Kanadoje ir Australijoje — 10 JAV dolerių, Europoje ir P. Amerikoje — 7 JAV doleriai.

Garbės prenumerata: 20 JAV dolerių.

Spausdina „Draugo" spaustuvė: 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629.

Į LAISVĘ

NR. 97(134)
1986, RUGSĖJIS

REZISTENCINĖS MINTIES IR POLITIKOS ŽURNALAS

TURINYS

Vedamosios mintys 2
Skaitytojų žodis 4
Prieš 45 metus — paskutinis Laikinosios vyriausybės posėdis 6
P. Algis Raulinaitis kalbasi su Į Laisvę redaktorium 12
Jonas Kavaliūnas — Lietuvos krikščionybės jubiliejui besiruošiant 17
Leonardas Valiukas — Išeivijos paskirtis (pašnekesys) 26
Alina Skrupskelienė — Dvi sukaktys 34
Č.G. — 100 metų nuo Povilo Lukšio gimimo 39
Vytautas Kazlauskas — Bažnyčia ir pagrindinės žmogaus teisės 42
Nauji leidiniai 49
Daina Gudauskaitė-De Toreck — Mišrios šeimos ir lietuvybė 50
Gintaras L. Grušas — Lietuviškoji jaunimo misija 52
Zenonas Prūsas — Trys mitai 56
Elena Tumienė — Jurgis Gliauda, rašytojas ir asmuo 66
J. Vidzgiris — Visuomenininkės paslaptis (Alinai Grinienei 70) 70
Atgarsiai: Nuo LKB Kronikos iki Washington Post 73
Vaizdai iš XXX studijų savaitės 74
Vardai ir įvykiai 78
Ateitininkai užbaigė jubiliejinius metus 79

Autoriaus pavarde ar slapyvardžiu pasirašyti straipsniai nebūtinai atstovauja leidėjų ar redakcijos nuomonei ir yra atviri diskusijoms • Nepakeičiant autoriaus minties, straipsniai gali būti taisomi ir tvarkomi redakcijos nuožiūra • Redakcijai siunčiami laiškai ir atsiliepimai pasirašomi tikrosiomis pavardėmis.

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

VEDAMIEJI

PRAEITIS IR DABARTIS

PRAEITIES įvykiai nepranyksta kaip vėjo blaškomas rūkas; jie pasilieka istorijos lapuose, jie gyvena sekančių kartų širdyse, jie veikia dabartį — mūsų pačių gyvenimą, darbus ir uždavinius. Lygiai taip pat ir praeity gyvenę asmenys savo atliktais darbais, savo mintimis veikia dabartį ir joje begyvenančius. Šie 1986 metai atžymėti daugeliu sukakčių. Bent keletą jų norime prisiminti ir šio numerio puslapiuose, duodami naują progą vėl susikaupti, apmąstyti praeities žmones, įvykius, kurie tam tikra prasme juk ir mūsų gyvenimą bei mintijimą yra apsprendę.

Štai trys skirtingi žmonės, visi trys gimę prieš 100 metų: Šalkauskis, Dovydaitis ir Lukšys. Šalkauskis — filosofas, kūrybos milžinas, lietuvių tautos dvasinio ugdymo pradininkas; Dovydaitis — mokslininkas, visuomenininkas, pirmutinis rezistentas kovotojas prieš nihilistinę dvasią, skyręs savo gyvenimą ir net mirtį Lietuvos ateičiai; Lukšys — beveik nežinomas Lietuvos karys, išgirdęs besikeliančios tėvynės balsą ir negrįžtamai išėjęs jos ginti. Trys skirtingi žmonės, bet visi trys neginčijamai turėję įtakos ateities jaunajai Lietuvai, kurios tragiškų ir heroiškų įvykių prieš 45 metus pradžią taip pat šiemet prisimename.

1941 metais lietuvių tauta išgyveno net dvi okupacijas. Pirmosios sovietinės okupacijos pabaigoje neteko virš 35.000 geriausių savo sūnų ir dukterų, išvežtų į Sovietijos gilumą ar nužudytų kalėjimuose. Karui prasidėjus, pajuto trumpą didvyriško sukilimo žybtelėjimą prieš sovietinį okupantą. Deja, jo viltis ir lūkesčius vos už keletos savaičių grubiai palaidojo ir sutrypė vokiečių Reichas.

Neabejojame, kad Šalkauskio, Dovydaičio ir Lukšio darbai, mintys ir pavyzdžiai buvo stiprus pagrindas, išauginęs Lietuvai tuos herojus, kurie pasireiškė savo rezistencine dvasia tiek anomis tragiškomis lietuvių tautai dienomis, tiek spontanišku 1941 sukilimo proveržiu, tiek ir ilgai užsitęsusiomis partizanų kovomis. Tebesitęsia ši rezistencinė dvasia Lietuvoje ir dabar tyliu pasipriešinimu okupantui.

Neturėtų visi tie pavyzdžiai praslinkti ir pro mus, ištaigingoje išeivijos buityje begyvenančius, kaip neužangažuojantys praeities vaizdai. Priešingai, surišdami praeitį su dabartimi, jie turėtų mus nuolatos gaivinti savo rezistencine dvasia, įpareigoti ją tęsti ir perduoti ateinančioms kartoms.

PROVERŽIS LAISVĖN

ŠIEMET sueina 45-tosios metinės, skatinančios prisiminti netolimą praeitį, kurioje prasiveržė mūsų tautos laisvės troškimas ginklų jėga. Daugiau kaip šimtą metų kentėjusi carinę priespaudą mūsų tauta iškovojo vos du dešimtmečius trukusią nepriklausomybę, kurią vėl palaidojo carinės Rusijos įpėdiniai. Tai buvo didis smūgis tautai, staiga netekusiai taip brangintos laisvės. Dėl to, kai tik susidarė palankios sąlygos, veiklioji tautos dalis sukilo prieš raudonąją vergiją, 1941 metų birželio 23 dieną paskelbė atstatanti Lietuvos nepriklausomybę ir sudarė laikinąją vyriausybę. Tiesa, naujoji nepriklausomybė nebuvo ilga — ją palaidojo rudoji priespauda, tačiau sukilimo faktas buvo ryškus liudijimas tautos proveržio laisvėn.

GINKLUOTAS lietuvių sukilimas buvo stiprus tautos žodis pavergėjui, liudijantis nepalaužiamą tautos valią būti laisva bei nepriklausoma. Tasai žodis vėliau buvo pabrėžtas ilgomis partizanų kovomis, išsiveržusiomis iš pavergtos tautos laisvės ryžto. Taigi nei drąsos, nei ryžto mūsų tautai netrūko anais tragiškais metais, bet jos trūko nepriklausomai valstybei, kuri savo rankose turėjo kariuomenę ir kitas priemones pasipriešinti valstybiniu mastu. Tai savotiška istorinė mįslė, kurioje tauta atsiskleidžia kaip drąsi kovūnė, o valstybė — kaip silpna, lengvai pasiduodanti pilis. Pastaroji sugriuvo nė pirmųjų šūvių nepatyrusi, o tauta parodė savo drąsą bei ryžtą net ir vergijos replėse būdama. Tai buvo ryšku ir 1941 metų sukilime. Ne valstybė šaukė kovotojus, ne jos valdžia skelbė mobilizaciją — aktyvioji tautos dalis pati susibūrė, slaptai susiorganizavo, suplanavo, pasiruošė ir smogė tinkamu momentu.

1941 METŲ sukilimas buvo ginkluotas tautos žodis raudonajam pavergėjui. Kaip liudija enciklopedinės žinios, sukilime visoje Lietuvoje dalyvavo apie 100,000 asmenų. Kautynėse žuvo 2.700 lietuvių. 1.500 buvo nužudyti kalėjimuose ir kitur, 4.000 sužeistų. Tai skaičiai,kurie pralenkia nepriklausomybės kovų aukas (2.611 žuvusių, 1.175 sužeisti). Jie liudija platų sukilimo mastą, kuriame išryškėja ne tik vadovaujantys asmenys, bet ir visa tauta, atstovaujama aktyviosios dalies, susilaukusios plačiausio pritarimo. Tiesa, didis tai buvo žygis, bet jis Lietuvos nepriklausomybės neatkovojo visam laikui. Tauta vergauja ir dabar, tačiau liko ana sukilimo dvasia, kuri rusena tautoje kaip žarija pelenuose. Tai ryžto dvasia, drąsinanti tautą ištvermei. Ji gali vėl suliepsnoti, kai pradės eiti ,,pavasaris Karpatų kalnais''. Tokia ryžto dvasia turėtų gyventi ir lietuviškoji išeivija. Ne ašaros skatina kovai bei ištvermei, o sukilimo dvasia, žadinanti tautos ryžtą ir vedanti į pergalę.

,,Proveržis laisvėn'' beveik ištisai paimtas iš *Tėviškės Žiburių* savaitraščio (Nr. 25, 1986.VI.17), gavus malonų jo redaktoriaus kun. dr. Prano Gaidos sutikimą.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Apie praeitą numerį

... Džiaugiuosi, kad nuo šiol ,,Į Laisvę'' apibūdinta tuo, kuo jinai visados buvo, t.y. ne vien politikos, bet ir rezistencinės minties žurnalu. Šio numerio bendradarbiai ypač gyvai atsiliepia į gyvenamo laiko mūsų išeivijos problemas, ieško joms sprendimų ir iškelia ateities rūpesčius. Pavyzdžio dėlei norėčiau paminėti Juozo Kojelio str. ,,Dvigubos evidencijos dėsnis'', kuriame jis patraukliai iš naujo apžvelgia didžiai komplikuotą ir niekados neišsemiamą ryšių su Lietuva problemą. Dr. Kazys Ėringis, atrodo, norėtų dirbtinai visą išeivijos veiklą subordinuoti vadinamai politikai, kuriai vadovautų garbingos praeities, bet veik visiškai išsekusių jėgų dabartinis Vlikas...

Juozas Pažemėnas,
Queens Village, N.Y.

...Jūsų redaguotą ĮL numerį perskaičiau su malonumu, nors neturėjau laiko straipsnius permąstyti, savo pastabom (recenzijai) apdėlioti... Apžvalgą rašydamas turėčiau komplimentų Gureckui, priekaištų Kojeliui, stebėčiausi Mauragio kontroversijom...

Alfonsas Nakas,
Birmingham, Mi.

Kas tie kiti?

Skaitytojų žodyje, ,,Į Laisvę'' Nr. 96 (133), Leonardas Valiukas savo pareiškimo pabaigoje apie Juozą Vitėną, Vliką ir Liną Kojelį rašo: ,,Lietuvių tarpe politinio darbo ekspertus galima suskaityti beveik ant vienos rankos pirštų. Linas Kojelis yra vienas iš jų. Jo kalba Veronoje buvo pozityvi, nors jos tikslas ir nebuvo pateikti detalų politinės veiklos planą''. Įdomu būtų žinoti, kas gi yra tie kiti keturi ,,didieji'', kurie galėtų pateikti detalų politinės veiklos planą ir, žinoma, jį vykdyti?

Vladas Sinkus,
Western Springs, Il.

Glostymas dėl šventos ramybės

Pritardamas politinės rezistencijos būtinybei išeivijoje, aš vis dėl to manau, kad dr. Ėringis savo straipsnyje daro išvedžiojimus, kaip ,,taikusis Adomėlis'', glostydamas Vliką ir PLB, tačiau tapdamas Vliko apologetu. Jis atrodo, vengia gilintis į tai, ko verta dabartinė Vliko struktūra ir visa jo veikla. Ar netampa jis irgi simboliniu veiksniu? Jei šį klausimą kelia kai kurie į Vliko sudėtį įeiną asmenys, tai mokslo žmogus juo labiau turi rodyti drąsos visa kritiškai vertinti, o ne kai ką ,,nuglostyti'', kad ir dėl ,,šventos ramybės''. Tenka sutikti, kad čia ne organizacijos vardas kaltas, o joje esą asmenys. Reikia kelti esminį klausimą: kokį realų pateisinimą turi Vlikas dabartinėse tremties sąlygose? Šiuo metu yra organizacijų ir net pavienių asmenų, kurie be politinių ambicijų ir garbės troškimo labai efektyviai tempia rezistencinės-politinės veiklos vežimą. Tą, be abejo, mato ir dr. K. Ėringis.

Reikalaudami aktyvaus ir labai paveikaus vyriausio laisvinimo organo, nepataikaujame priešui; priešingai, mes atliekame uždavinį tautai, kurį diktuoja kaip tik toji dr. K. Ėringio minima ,,politinės rezistencijos būtinybė išeivijoje''.

J.V.

Rezistencinės informacijos svarba

Skaitydamas vietinę spaudą, tuoj pastebi, kad žurnalistai ir šiaip iškilesni žmonės mažai ką supranta apie tarptautinius reikalus. Ypatingai, jeigu klausimas liečia sovietinį arba tarptautinį marksizmą, kurį dar daug kas ligi šiandien vaizduojasi, lyg kokį pasaulio gerbūvio kėlėją. Tarp tremties lietuvių turime daug žmonių, kurie puikiai pažįsta sovietinio komunizmo viešuosius ir slaptuosius tikslus. Tas temas kritiškai ir objektyviai nagrinėją žurnalistai spaudoje yra labai retos išimtys. Mes, nuo komunizmo nukentėję, privalėtume padėti žmonėms orientuotis šiuose dalykuose. Medžiagos turime, kiek tik norime, gal tik būtų klausimas organizuotis. LFB yra pareiga informuoti ne tik mūsų viduje, bet taip pat ir už mūsų bendruomenės ribų.

Kairiajam liberalizmui pradedant reikštis buvusių tremtinių eilėse, reikia džiaugtis ir sveikinti ,,Į Laisvę'' žurnalą už principingumą ir ištikimybę Lietuvai, stiprinant tautos ir Bažnyčios gynėjų dvasią ir už vadovavimą rezistencinei kovai už mūsų Tėvynės ribų.

Vincas Baronas
Caracas, Venezuela

Trys verti sakiniai

,,Į Laisvę'' 1985 m. gruodžio numeris tikrai įdomus. Perskaičiau su dideliu dėmesiu. Visi straipsniai labai geri. Ypač (pagal spausdinimo eilę) Povilo Vaičekausko ,,Kultūrinė rezistencija'', iš iš kurio noriu pakartoti vieną sakinį: ,,Aš nemylėčiau taip Tavęs, Tėvyne, jei Dievo nemylėčiau labiau negu Tave''.

Pasikalbėjime tarp p. Juozo Kojelio ir dr. Vytauto Dambravos man labai patiko: ... Esu rezistentas ir remiu kiekvieną bičiulį kovotoją''.

Dr. K. Ėringio ,,Politinės rezistencijos būtinybė išeivijoje'' straipsnyje: ,,Strateginis esančios Vakaruose lietuvių išeivijos tikslas yra politinė rezistencija, plačiąja prasme''.

Manau, kad vien dėl tų trijų sakinių verta buvo perskaityti visą numerį.

Feliks Zubr
Caracas, Venezuela

Išeivijos seimas reikalingas

,,Į Laisvę'' žurnalas praturtina skaitytoją aktualiomis mintimis. 1985 gruodžio numeryje dr. V. Dambravos pareiškimai yra realūs, pagrįsti ir svarūs. Tarp kitko jis pabrėžia, kad ,,kurie sunkiausiomis sąlygomis sugeba kurti ir statyti — jie turi teisę keisti, kas sena, atgyvenę ir supuvę — ir valyti, kas purvina'' (34 psl.).

Nesuprantama, kaip veiksnio atstovams nėra aišku, kad jo medžio lapai ne tik nuvyto, bet ir nukrito. Užkaišiojimas dirbtiniais tėra tik simptomatinė pagalba. Prisimenant asmenines ambicijas jau kūrimosi pradžioje, lydėjusias veiklą per ilgus metus, struktūrinis persiorganizavimas vargu bepagelbėtų.

Dambravos siūlomas išeivijos seimas, įjungiant visas generacijas, visus gyvus, svarbių ir aktyviausių organizacijų junginių atstovus, skamba lyg atgaivos šaltinis lietuviškuose darbuose. Gyvenant demokratinėje visuomenėje, visuotinis išeivijos seimas yra būtinai reikalingas. Kitaip nepajėgiant, gal iniciatorių grupė galėtų jį sukviesti. Pvz., Kanadoje nepastebėta savitarpinės kovos, kaip Amerikoje.

Broniaus Nainio straipsnyje (ĮL nr. 96-133) ,,Šventasis, kardinolas ir Vilniaus arkivyskupija'' iškeltuosius faktus patvirtina istorija (nesuklastoji), ir

---

Tęsinys 65 puslapy

PRIEŠ 45 METUS

Žemiau spausdinamos dokumentų ištraukos yra paimtos iš platesnės medžiagos, liečiančios paskutines 1941 metų Laikinosios Lietuvos vyriausybės dienas. Dokumentus JAV Valstybės departamente surado dr. Bronius Nemickas ir jų kopijas, kurios liečia Juozą Brazaitį, prisiuntė Į Laisvę Fondui. Jie ištisai yra atspausdinti šią vasarą išleistame Juozo Brazaičio Raštų VI tome, o čia su Į Laisvę Fondo pritarimu ir su dr. Nemicko leidimu Į Laisvę *skaitytojams pateikiame kiek sutrumpintus tekstus. Dr. Broniui Nemickui esame nuoširdžiai dėkingi už šią retą informaciją.*

Kaip šie dokumentai pateko į JAV Valstybės departamentą Vašingtone leiskime paaiškinti pačiam dr. Nemickui, kuris savo laiške taip rašo;

,,Lietuvos pasiuntinybę Berlyne vokiečiams uždarius ir jos tarnautojams išsibarsčius, Antanas Valiukėnas, pabėgęs iš Lietuvos nuo bolševikų ir atsidūręs Berlyne, tapo pulk. Kazio Škirpos asmens sekretoriumi ir artimu politiniu bendradarbiu. Šiose pareigose jis turėjo progos per pulk. Škirpą artimai susipažinti su Švedijos karo ataše pulk. Carl Julin-Dannfeld.

Jo artima pažintis ir abipusis pasitikėjimas įgalino Antaną Valiukėną perdavinėti Lietuvos pogrindžio informaciją į laisvąjį pasaulį Švedijos pasiuntinybės Berlyne diplomatiniais kanalais. Praktiškai būdavo taip: Valiukėnas informaciją — raštus, memorandumus, dokumentus — įteikdavo Berlyne Švedijos karo atašei, o šis diplomatiniais kanalais rasdavo būdą persiųsti ją į Stockholmą mūsų ministeriui Vytautui Gyliui, Švedijos jau nebepripažįstamam, bet ten dar tebegyvenančiam. Gylys šiomis žiniomis, išskyrus slaptąją informaciją, turėjo aprūpinti mūsų atstovybes, laisvojo pasaulio lietuvių organizacijas, spaudą. Nežinau, kuriais sumetimais ir kokiu pagrindu, kaip man neseniai paaiškėjo, daug Gyliui siunčiamos informacijos patekdavo ir Amerikos pasiuntinybėn Stockholme.

Aukščiau aprašytu keliu, manyčiau, Stockholman nukeliavo ir Lietuvos laikinosios vyriausybės paskutiniojo posėdžio protokolo nuorašas bei jos ministerio pirmininko pavaduotojo Juozo Ambrazevičiaus laiško vertimas. Į JAV jie atkeliavo, atrodo, kartu su kitais 22 Lietuvą liečiančiais dokumentais (vieni svarbūs, kitų vertė, atrodo, menka). Amerikos pasiuntinybė Stockholme 1943 vasario 18 visų šių dokumentų fotostatus atsiuntė Valstybės departamentui, o tų pat metų birželio 4 Strateginės saugumo įstaigos jie buvo uždrausti (klasifikuoti) ir tik 1980 kovo 4 deklasifikuoti. Taigi dabar jie yra kiekvienam prieinami''.

IŠTRAUKA IŠ LIETUVOS MINISTERIŲ KABINETO 1941 RUGPJŪČIO 5 PASKUTINIOJO POSĖDŽIO PROTOKOLO NR. 35

Posėdžiui pirmininkauja laikinai einąs ministerio pirmininko pareigas švietimo ministeris p. Juozas Ambrazevičius, dalyvauja visi ministeriai, sekretoriauja patarėjas dr. Sakalauskas.

Ministerių kabinetas išklausė tokį ministerio pirmininko pranešimą:

,,Laikinosios vyriausybės atsiradimas yra susijęs su Lietuvių aktyvistų fronto veikla. Frontas, dirbdamas nuolatiniame kontakte su Berlyne veikusiais aktyvistais, jų štabu ir savo vadu pulk. Škirpa, kurio veiklai vokiečių karinės ir politinės žinybos rodė palankų nusistatymą, bolševikų okupacijos metu Lietuvoje paruošė ir slapta suorganizavo lietuvių sukilimą. Sukilimas buvo intensyviai planuojamas tam momentui, kada, karui kilus, vokiečių kariuomenė ims žygiuoti prieš bolševikus. Pagal numatytą planą jau pačiomis pirmosiomis karo dienomis buvo pradėtos aktyvistų bei partizanų kovos su rusais; sukilę Lietuvos korpuso daliniai (VI.22) sėkmingai savo ginklus nukreipė prieš rusiškai — bolševikišką savo vadovybę, o Kaune jau birželio 23, 9 val. 30 min. ryto, Aktyvistų frontas, visos tautos priešakyje stovėdamas, pasiryžęs atstatyti laisvą ir nepriklausomą Lietuvą ir akcentuodamas draugiškus ryšius su Vokietija, paskelbė Laikinąją Lietuvos vyriausybę. Taigi Laikinoji Lietuvos vyriausybė gimė revoliuciniu būdu kaip karo ir lietuvių tautos sukilimo rezultatas.

Jau birželio 25 d. rytą vyriausybės atstovai prisistatė ką tik į Kauną atvykusiam Kauno karo lauko komendantui Pohl aptarti įvairių aktualių reikalų, kurie galėjo dominti ir vyriausybę, ir vokiečių komendantą... *(Tačiau nuo pat pirmojo susitikimo)* — jau buvo galima konstatuoti, kad vokiečių karinė vadovybė, matyti, turėdama atitinkamų instrukcijų, Laikinosios Lietuvos vyriausybės formaliai nepripažino, į ją formaliai nesikreipė, neieškojo kontakto...

(Nors ir su dideliais trukdymais iš vokiečių pusės) — ... neturėdama nei pašto, nei telefono ryšio Laikinoji vyriausybė nenutraukė sunkaus krašto atstatymo darbo. Palyginti, labai trumpu laiku buvo atstatytas prieš 1940.VI.15 buvęs administracijos aparatas, apskričių, miestų ir valsčių savivaldybės, suorganizuota policija, išleista visa eilė įstatymų, kuriais naikinama bolševikų okupacijos metu įnešti pakeitimai bei įstatymai...

Tiesa, į įvairias ministerijas su įvairiais pageidavimais, reikalavimais atvykdavo įvairių sričių vokiečių kariški valdininkai. Liepos pradžioje atvykusi jų ūkinė vadovybė sistemingai domėjosi, kiek jai buvo nau-

dinga, atskirų ministerijų nurodymais. Tas pats pasakytina apie generolo Rocques štabo VII skyrių, kurio vadovybė visų sričių ministerius VII.10-11 d. buvo pas save paeiliui atsikvietusi susipažinti su jų darbu. Šitokiu būdu faktiškai užmezgus santykius, oficialus kontaktas su vyriausybe vis dėlto buvo sąmoningai vengiamas, o ministeriui pirmininkui pulk. Škirpai Berlyne buvo uždėtas naminis areštas... Tokiu būdu Laikinoji Lietuvos vyriausybė visą laiką negalėjo nei su vokiečių atitinkamomis žinybomis palaikyti oficialius santykius, nei susisiekti su Berlyne atkirstais vyriausybės nariais. Šitaip vyriausybė gyveno nežinios laiką...

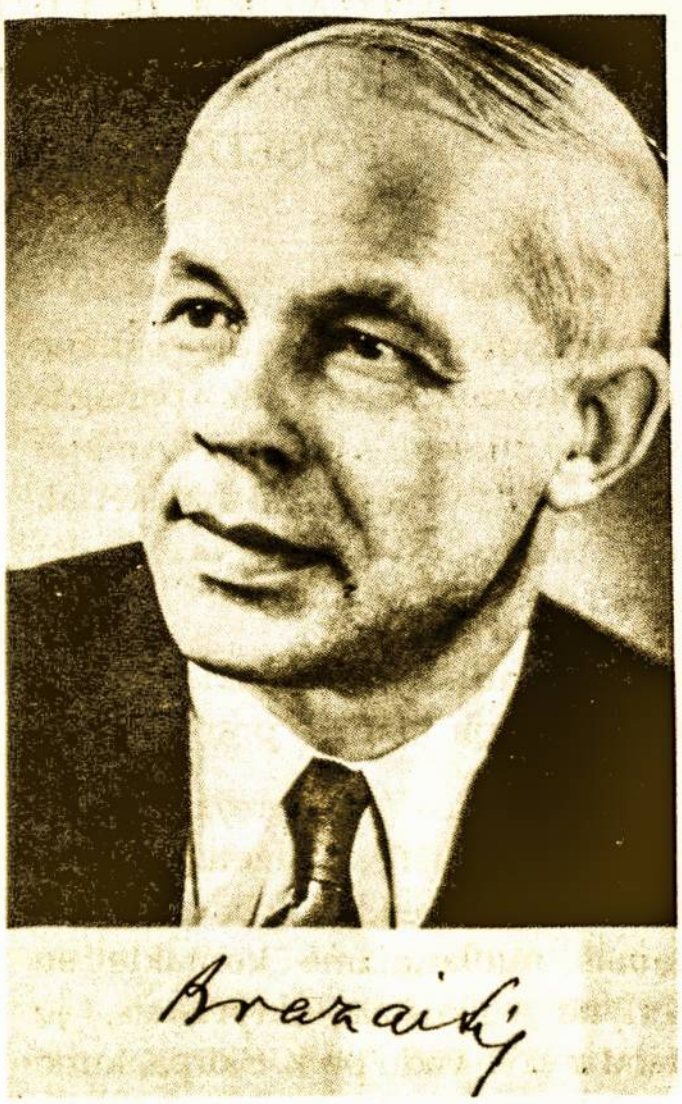

Liepos 1 d. pokalbyje *(iš Berlyno atsiųstas politiniais reikalais Vidaus reikalų ministerijos valdininkas)* dr. Greffe gen. Raštikiui aiškiai pareiškė, kad Laikinoji Lietuvos vyriausybė esanti sudaryta be vokiečių žinios. Šitokia savo forma, nors prieš atskirus asmenis ir nieko neturima, ji esanti vokiečiams nepriimtina. Dabartinė Laikinoji Lietuvos vyriausybė turinti pati persiformuoti į tautinį komitetą ar tarybą prie karinės vokiečių valdžios. Pabrėždamas, kad vokiečiai turį pakankamai priemonių Laikinajai vyriausybei likviduoti, bet kartu akcentuodamas, kad jie nenorį konflikto su lietuviais, dr. Greffe patarė tuoj patiems persiformuoti į tokį komitetą ar tarybą. Tai siūlė dr. Greffe įvykdyti ligi VII.1 vakaro ir primygtinai tvirtino, ką vėliau atskiriems vyriausybės nariams iš vokiečių pareigūnų dar dažnai teko girdėti, būtent, kad iki karo pabaigos, kuris vokiečiams stato tokius sunkius ir didelius uždavinius, negalįs būti išspręstas Lietuvos likimas. Dr. Greffes išvedžiojimams artimas mintis VII.12 pareiškė man ir prof. Ivinskiui dr. Kleist, pridėdamas tik, kad Laikinoji Lietuvos vyriausybė kol kas galinti dirbti savo darbą, kurio naudingumas vokiečiams buvo aiškus. Tik kreipdamasi į vokiečių žinybas Laikinoji vyriausybė neturinti vartoti ,,ministerių ir ministerijų'' titulų. Bet Laikinoji Lietuvos vyriausybė jautė, kad Aktyvistų fronto ir sukilusios tautos jai yra pavesta išlaikyti nepri-

klausomybę, kuriai iškovoti patriotiškiausia visuomenės dalis sudėjusi tiek daug aukų. Vyriausybė buvo įsitikinusi, kad ji neturi teisės tos nepriklausomybės atsisakyti, neišduodama tautos ir valstybės interesų. Todėl ji negalėjo eiti jai per privačius pokalbius sugestijuojamu keliu, t.y. transformuotis į vokiečių karinės valdžios pagelbinį komitetą ar tarybą. Atsiklaususi visuomenės atstovų, gavusi jos pritarimą savo nusistatymui ir jos neabejotinai pozityvaus nusistatymo stiprinama, vyriausybė pasiliko toliau savo poste ir su savo nusistatymais. Dr. Greffe išvyko į Berlyną...

Negaudama tiesioginių informacijų apie Reicho nusistatymą Lietuvos atžvilgiu, Laikinoji vyriausybė nusprendė pati siųsti delegaciją į Berlyną išsiaiškinti. Bet pastarąjį žygį jau sutrukdė viduje suorganizuoti sunkumai — nesutarimai tarp Lietuvių aktyvistų fronto ir Geležinio vilko, kurie iš viso suardė vyriausybės tos rūšies planus. Nuo liepos pirmųjų dienų prasidėjo nesutarimai, posėdžiai, aiškinimasis su voldemarininkais, kurie iškėlė reikalavimus likviduoti Aktyvistų frontą, įkuriant naują politinę nacionalistinę organizaciją. Nebūdama priešinga tokios organizacijos įkūrimui ir stengdamasi eilę Voldemaro linijos šalininkų įtraukti į pozityvų kūrybinį darbą, vyriausybė negalėjo surasti bendros formulės, kuri galėtų abi puses patenkinti, juo labiau, kad voldemarininkų reikalavimai vis didėjo... Liepos 23-24 naktį voldemarininkai jėga į savo rankas paėmė Kauno komendantūrą, bata-

LAIKINOSIOS LIETUVOS VYRIAUSYBĖS SUDĖTIS,

paskelbta per Kauno radijo stotį 1941 m. birželio 23 d.

Pulk. Kazys Škirpa — ministeris pirmininkas.

Prof. Juozas Ambrazevičius — jo pavaduotojas, ėjęs min. pirmininko pareigas ir švietimo ministeris.

Jonas Matulionis — finansų min.

Prof. Balys Vitkus — žemės ūkio.

Pranas Vainauskas — prekybos min. ir valstybės kontrolierius.

Vytautas Žemkalnis-Landsbergis — komunalinio ūkio.

Ksaveras Vencius — sveikatos.

Plk. Jonas Šlepetys — vidaus reikalų.

Gen. Stasys Raštikis — krašto apsaugos.

Dr. Adolfas Damušis — pramonės.

Juozas Pajaujis — darbo.

Antanas Novickis — susisiekimo.

Prof. Mečys Mackevičius — teisingumo.

Leonas Prapuolenis — Aktyvistų Fronto įgaliotinis.

lioną ir lietuvių policiją. Buv. Lietuvos armijos majoras Pyragius, dabar veikiąs prie vokiečių dalinių, naktį telefonu reikalavo iš generolo Raštikio įsakymo jam perduoti komendantūrą. Kai gen. Raštikis atsisakė tai padaryti, p. Pyragius, be kitko, pareiškė savo ir savo vienminčių grupės vardu pavartosiąs jėgą, nes veikiąs su vokiečių karinės vadovybės pritarimu ir Sicherheitspolizei žinia. Nors gen. Raštikiui apie tai paklausus gen. Pohl, pastarasis atsakė, kad vokiečių karinė vyriausybė Kaune apie tuos įvykius nieko nežinojo, nors jis komendantui Bobeliui uždraudė formaliai perduoti pareigas, tačiau kitos vokiečių įstaigos skaitėsi su nakties įvykių pastatytu nauju komendantu ir pripažino susidariusį faktą...

Vyriausybei teko sutikti sunkumų ne tik visuomenę konsoliduojant, bet ir jungiant atskirus Lietuvos regionus centralizuotam valstybiniam gyvenimui. Ypačiai daug kliūčių *(iš vokiečių pusės)* buvo vyriausybei santykiauti su Vilniumi ir jo sritimis *(jos priklausė kitos vokiečių armijos veikimo zonoje)*...

Liepos 10 atitinkamų vokiečių organų žinion buvo perimti valstybiniai ūkiai. Tokios pat pastangos buvo matyti ir miškų srityje, kurie tą pačią dieną buvo perimti vokiečių žinion. Tos tendencijos rodė, kad Laikinajai vyriausybei nenorima palikti tvarkyti Lietuvos ūkio. Jos potvarkiai sustabdomi. Nuo VII.25 formaliai pradėjo veikti Zivilverwaltungas. VII.28 keturių ministerijų atstovai buvo pakviesti naujai atvykusio vokiečių civilinės valdžios Kauno apygardos komisaro oberfuehrerio Lentzen, kurio pareiškimai nieko aiškaus taip pat neįnešė. Pagaliau liepos 30 buvo paskelbti Reichskomisaro fuer Ostland ir Generalkomisaro Lietuvai *(dr. von Renteln)* atsišaukimai, kurie atėmė iš vyriausybės bet kurias sąlygas tvarkyti kraštą, neigė Lietuvos vyriausybės ir pačios nepriklausomos Lietuvos egzistavimą. Naujai išleistieji civilinės valdžios įsakymai, įstaigų užėmimai be atitinkamų organų žinios, pagaliau pačios L. vyriausybės pašalinimas iš jos patalpų (VIII.4) sudarė Laikinajai Lietuvos vyriausybei nebeįmanomas darbo sąlygas.

1941 rugpjūčio 5, Lietuvos Generalkomisarui pakvietus, įvyko pirmutinis pasimatymas su Generalkomisaru, kuris oficialiai pareiškė ministerių kabinetui, kad vyriausybė nebegali egzistuoti ir visą valdžią Lietuvoje į savo rankas ima Generalkomisaras ir pats sau skiria generalinius tarėjus.

Laikinoji Lietuvos vyriausybė, turėdama galvoje Reicho komisaro Rytų kraštui ir Generalkomisaro Lietuvai liepos 28 atsišaukimus į lietuvius ir Generalkomisaro rugpjūčio 5 oficialų pareiškimą Lietuvos vyriausybei, kad Didžiojo Vokietijos Reicho vyriausybė dėl vykstančio karo sąlygų perimanti visą civilinę administraciją Lietuvoje ir kad Lietuvos vyriausybė laikoma nuo šiol nustojusi veikti, nutaria šių faktų akivaizdoje laikyti vyriausybės veikimą sustabdytą prieš jos valią''.

Pastaba: visi paaiškinimai kursyvu skliausteliuose yra ĮL redaktoriaus.

JUOZO AMBRAZEVIČIAUS LAIŠKO GEN. KOMISARUI DR. VON RENTELNUI VERTIMAS

Kaunas, 1941 rugpjūčio 9

Ekscelencija,

Tik 1941 rugpjūčio 7 popiet gavome tekstą Jūsų kalbos, pasakytos Laikinosios vyriausybės nariams, kuriuos Jūs teikėtės priimti 1941 rugpjūčio 5 audiencijoje.

Ryšium su tuo Ekscelencijos kalbos mums atsiųstu tekstu turiu garbės atkreipti Jūsų dėmesį į tos kalbos antraštę, kuri netiksliai nusako faktinę padėtį, nes audiencijos Ekscelenciją buvo prašę ne generaliniai tarėjai, bet Lietuvos Laikinosios vyriausybės atstovai.

Turiu garbės taip pat pranešti, kad Laikinoji vyriausybė, priimdama dėmesin Ekscelencijos pareiškimą, kad mūsų kaip ministerių darbas turi būti laikomas baigtas, savo paskutiniame posėdyje tą pat dieną konstatavo, kad Lietuvos vidaus gyvenimą perėmus tvarkyti vokiečių civilinei administracijai, Laikinosios vyriausybės veikimas iš tikrųjų toliau darosi nebegalimas ir prieš jos valią sustabdomas.

Aš asmeniškai labai dėkoju Ekscelencijai už man reiškiamą pasitikėjimą būti Tamstos generaliniu tarėju. Tačiau, kaip ir kiti daugumas Laikinosios vyriausybės narių, iš šešių savaičių praktikos matėme, kad sugriautą Lietuvą atstatant taip, kad ji būtų naudingiausia ir Vokietijos žygiui prieš bolševizmą remti, mes galime tinkamiausiai pasitarnauti tik Lietuvai esant nepriklausomai valstybei. Kai Didžiojo Reicho vadovybė nerado galima tuo tarpu tos nepriklausomybės pripažinti, aš nematau, kad tarėjo pareigose būtų galima sulaukti iš tautos tokio milžiniško pritarimo, su kokiu buvo sutikta nepriklausomos valstybės vyriausybė. Dėl to aš negaliu prisiimti tų atsakingų prieš Ekscelenciją pareigų.

Pranešdamas apie tai Ekscelencijai, liekuosi ir t.t.

J. Ambrazevičius
buvęs Lietuvos Laik. vyr. ministerio pirm. pavad.

,,Į Laisvę'' redaktoriaus

POKALBIS SU P. ALGIU RAULINAIČIU,

NAUJUOJU LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBOS PIRMININKU

— Malonus Pirmininke, neseniai įvykusiuose Lietuvių fronto bičiulių korespondenciniuose rinkimuose Jūs buvote išrinktas į LFB tarybą ir sutikote pasiimti šios tarybos pirmininko pareigas. Sutikote vadovauti organizacijai, kuri lietuviškosios visuomenės yra dažnai už jos narių veiklą giriama, bet dar dažniau tam tikros visuomenės dalies ir su purvais maišoma. Kaip Jūs žiūrite į tokį nevienodą vertinimą, kurį Lietuvių fronto bičiulių organizacija susilaukia iš lietuviškosios visuomenės bei spaudos?

— Berods armėnų liaudies išmintis sako, kad ,,šunys loja, o karavanas toliau keliauja...'' Aš panašiai žiūriu į kai kurios mūsų visuomenės dalies pasisakymus ir išpuolius LFB adresu. Lietuvių fronto bičiuliai buvo, yra ir, tikiuosi, bus aktyvus elementas mūsų politiniame ir visuomeniniame gyvenime. Kaip matome iš praėjusio *Į Laisvę* numerio, tai turbūt finansiškai ir darbu stipriausiai atsiliepusi grupė į pabaltiečiams mestus kaltinimus, nesigailėjusi, palyginus su kitais mūsų veiksniais, stambių piniginių aukų. Tiesiogiai atsakydamas į jūsų klausimą — kaip žiūriu į tokį nevienodą vertinimą — galiu tik pasakyti, kad džiaugiuosi... Džiaugiuosi tuo, kad ryški mūsų visuomenės dauguma pajėgia atskirti pozityvų darbą nuo tuščio gyrimosi ir tai veiklai pritaria, o apie tuos, kurie paskirų LF bičiulių ar paties sąjūdžio veiklą stengiasi nužeminti, ar su purvais sumaišyti, nematau reikalo net ir kalbėti.

— LFB yra užsibrėžę tęsti Lietuvių Fronto rezistencinį darbą, arba bent šiandieninėse sąlygose ugdyti ir palaikyti rezistencinę dvasią ir nusiteikimą lietuvių išeivijos gyvenime. Sakykite, ar toji rezistencinė dvasia, kad ir pačia plačiąja prasme, yra dar jaučiama lietuviškojoje išeivijoje, ar lietuvis išeivis pilnai atlieka savo pareigą pavergtai Lietuvai? Ar toji rezistencinė dvasia perduodama jaunesniajai mūsų kartai, tuo užtikrinant jos tęstinumą?

— Plačiąja prasme rezistencinė dvasia dar yra labai gyva lietuviškojoje išeivijoje. Ji pasireiškia įvairiais būdais. Pažvelkime į mūsų taip vadinamą visuomeninį gyvenimą. Dar matome įvairių ideologinių bei politinių krypčių žurnalus bei laikraščius, sugebame išleisti visokiausio turinio knygas, nors jų skaitytojų skaičius ir mažėja. Veikia meno ansambliai, pavieniai kūrėjai kuria. Gyvuoja įvairios politinės partijos, nors kai kurios tik popieriuje, sambūriai, steigiasi naujos politinės veiklos organizacijos. Iš šių kelių faktų galime spręsti, kad rezistencinė dvasia dar gyva.

Antroji šio trilypio klausimo dalis gan lengvai atsakoma vienu žodžiu — NE. Savo pareigos pavergtai tėvynei mes pilnai neatliekame. Mano nuomone, nežiūrint kiek mes čia besistengtumėm ar bedarytumėm, visada dar galima padaryti šiek tiek daugiau.

Manau, kad ta rezistencinė dvasia yra perduodama mūsų jaunesniajai kartai. Kitas būtų svarstymas ar pakankamai jos perduodama, kad būtų užtikrintas jos tęstinumas. Būdamas optimistas, noriu nurodyti istorinį pavyzdį: per 120 caristinės Rusijos okupacijos metų Lietuvoje neišblėso laisvės troškimas ir, susidarius aplinkybėms, keliolikos pasišventėlių dėka, ta priblėsusi laisvės idėja vėl suliepsnojo ir įsikūrė į didžiulį liepsnojantį laužą. To pasėkoje tauta sukilo naujam, deja trumpam, laisvės tarpui. Laisvės, o taip pat ir rezistencijos idėjos, yra nemarios ir jos išliks.

— Individualiai bičiuliai veikia įvairiose organizacijose, dažnai net daugelio organizacijų vadovybėse. Bičiuliai dažnai ir savo pinigines aukas pirmoj eilėj nukreipia į kitus fondus, neretai pamiršdami savo pačių Į Laisvę Fondą ir nepakankamai reaguodami į LFB vadovybės prašymus labiau paremti savos organizacijos darbus. Ar reikalinga tam tikra pusiausvyra ir ką reiktų daryti, kad bičiuliai ir savo projektams galėtų sutelkti pakankamai lėšų?

— Teisybė, kad mūsų bičiuliai savo veikla reiškiasi labai plačiai ir įvairiose srityse bei organizacijose. Todėl gal ir primirštame savo sąjūdį, atiduodami jėgas kitiems. Bet reikia neužmiršti, kad mūsų veikla neturi tapti tikslu sau, atseit tiktai darbu savo sąjūdyje, rengiant pagerbimus viens kitam ar siekiant panašių tikslų. Ne, mūsų, kaip LF bičiulių, tikslas labai aiškus. Sukaupti ir nukreipti visas jėgas Lietuvos laisvės atstatymui. Ar tą atliksime savo sąjūdžio rėmuose, ar dirbdami kitose organizacijose, kaip pvz. Lietuvių Bendruomenėje, pasidaro nebe taip svarbu.

Keletas dalyvavusių LFB CV ir Tarybos posėdyje. Sėdi: J. Mikonis, P. A. Raulinaitis, J. Baužys, J. Kojelis. Stovi: V. Brizgys, K. Ambrozaitis, D. Kojelytė, J. Ardys.

Turiu sutikti ir su pasakymu, kad bičiuliai kartais per daug savo darbo ir lėšų nukreipia į kitas organizacijas, užmiršdami, kad be jų prisidėjimo LFB negalės pilnai įvykdyti sau pasistatytų uždavinių. Už tai mums visiems reikalingas gilesnis visuomeninis susipratimas. Jokiu būdu neraginu bičiulių mesti dirbus kitose organizacijose, bet tik noriu priminti, kad negalima užmiršti ir savos. Jei jau kartą tapai LF bičiuliu — reikia savo sąjūdį visomis jėgomis remti. Turiu pasidžiaugti, kad daugumas bičiulių tą dvigubą pareigą supranta. O į klausimą ką reikėtų daryti, kad bičiuliai ir savo projektams galėtų sutelkti pakankamai lėšų — atsakymas labai aiškus: aukojant savo sąjūdžiui dar daugiau pasispausti.

— Lietuvių fronto bičiuliai jau gerokai daugelį metų yra atstovaujami Vliko taryboje. Tiesa, jie ten dažniausiai tegali reikštis tik ,,opozicinėje mažumoje'' ir nieko konkretaus negali padaryti. Dėl to ir pačių bičiulių tarpe yra įvairių nuomonių dėl reikalo LFB iš viso dalyvauti Vlike. Kokia yra Jūsų ir LFB tarybos nuomonė tuo klausimu?

— Sutinku, kad yra įvairių nuomonių dėl LFB dalyvavimo Vlike. Vlikas, kaip ir kiekviena kita organizacija, daug priklauso nuo tuolaikinės vadovybės. Vienu metu LFB laikinai buvo pasitraukę iš Vliko sudėties. Ar istorija pasikartos — nežinau. Bet, šiuometinio Vliko pirmininko vadovavimo metu LFB aktyviai Vlike pasireikšti neturėjo progos ir sąlygų. Mūsų įnešti

pasiūlymai, beveik be išimties, nepraėjo. Net ir siūlymas, kad grupes galėtų atstovauti tik jų nariai, buvo atmestas. Dabar Vlike grupei atstovauti gali bet kas, nesvarbu ar jis priklauso savo atstovaujamai grupei ar ne. Taryba kol kas dar nesusidarė savo nuomonės apie tolimesnį dalyvavimą Vlike; manau, kad į šį klausimą bus atsakyta LFB konferencijoje rugsėjo mėnesį.

— *Jaunesnių jėgų įjungimas į veiklą yra svarbiausias beveik kiekvienos organizacijos rūpestis. Neišvengta šio rūpesčio ir LFB. Neseniai buvo sukviestas gražus būrys jaunesniosios kartos žmonių beveik poros dienų seminarui. Buvo gal tikėtasi pozityvesnių rezultatų ar didesnio užsiangažavimo LFB idėjoms. Tačiau, žvelgiant realiai į dabartinio jaunimo skirtingą veiklos supratimą, turbūt vis tiek galima sakyti, kad su jaunimu buvo užmegztas tam tikras ryšys. Kas toliau darytina užmegzto ryšio palaikymui?*

— Klausimas apie jaunimo jungimą į veiklą reikalingas atskiros studijos. Apie tai buvo šnekama, kai aš pats dar buvau jaunas... O nuo to laiko praėjo, deja, jau ne vienas dešimtmetis. Ir vis dar kalbame... LFB šiuo atveju, gal yra šiek tiek kitokioje padėtyje negu kitos organizacijos. Bičiuliai daugumoje yra įsijungę į LFB dar pogrindinės veiklos laikotarpiu. Mes irgi ne kartą esame šnekėję, kad reikia jaunimą pritraukti, bet daug dėmesio tam neskyrėme. Tiesa, esame surengę keletą seminarų, kvietę jaunimą į savo svarstybas, bet niekad oficialiai nespaudėme, kad įsirašytų į LFB nariais. Yra nemaža aktyvaus jaunimo, kuris su mumis, ir mes su jais, viens kitam padėdami, gražiai bendradarbiaujame. LFB konferencijos metu irgi numatyta tuo klausimu ne tik pakalbėti, bet ir šį tą konkretaus suruošti.

— *Kai kurioje lietuviškoje spaudoje pasirodo LFB ir atskirus bičiulius puolantys ir net neatsakingai šmeižiantys pasisakymai ar straipsniai. Akcija iš kairesnės liberalinės pusės pasirodo ir bendrai prieš pačią rezistencijos idėją, bandant istorinėje ir dabarties perspektyvoje jos reikšmę suniekinti. Pvz., bandoma neigti 1941 sukilimo reikšmę, nuvertinti partizaninio pasipriešinimo kovas, ignoruoti dabartinius okupuotos Lietuvos kovotojus už religines ir žmogaus teises, pasijuokti iš pasireiškiančių išeivijoje idealistinių nusiteikimų, ir t.t. Kodėl Jūsų manymu, paskutiniu metu šitokia akcija pas mus pradeda atsirasti ir koks jos tikslas?*

— Klausimas tai jau kaip didžiagirė. Pradėsi nagrinėti ir nebeišeisi. Sunku ką nors pasakyti apie kito asmens motyvus, tad ir šis mano atsakymas daugiau tik spėliojimas.

Okupuotoje Lietuvoje kovojančių už religines ir žmogaus teises ignoravimą tegalima paaiškinti tik viena priežastimi: stoka kairesniojo liberalinio nusistatymo žmonių tų kovotojų tarpe. Tai gal vienas iš nepatrauklesnių kai kurių lietuvių veikėjų bruožų. Jeigu kitos, ne mano, grupės žmonės ką nors daro,

net jei ir labai naudingo, tai geriausiu atveju, juos ignoruokime arba net ir pulkime. Pasakyčiau, kad tai stoka ne tik jau krikščioniškos, bet ir paprasčiausios politinės moralės. Deja, bet taip yra.

Bandymą pasijuokti iš išeivijoje ir krašte pasireiškiančių idealistinių nusiteikimų tegalima paaiškinti tiktai visiška sąžinės stoka. Kai kurie, ,,soi disant'' modernūs mokslinčiai iš didelio rašto išeina iš krašto ir bando viską vertinti pagal savo skurdžios ir apgailėtinos sielos mastelį. Asmuo (sąmoningai nesakau ,,asmenybė''), kuris pats neturi jokio idealizmo, o viską matuoja materialistiniu matu, jokiu būdu negali suprasti, kad pasaulyje yra ir kitaip galvojančių ir kitokius mastus naudojančių.

— *Kokie būtų artimiausi Jūsų vadovaujamos LFB tarybos užsimojimai, projektai ir planai, jeigu apie tai jau turėjote laiko pagalvoti?*

— Artimiausias LFB tarybos uždavinys — surengti LFB konferenciją, kuri numatoma š.m. rugsėjo mėn. 26-28 dienomis Čikagoje. Konferencijoje svarstysime beveik visus jūsų iškeltus klausimus. Iš anksto galiu užtikrinti, kad galutinio atsakymo nerasime, bet bandysime suvienodinti LFB nuomonę tais ir kitais klausimais. Kitų planų šiuo metu dar nespėjome apipavidalinti, bet kai kurias gaires jau pradedame smaigstyti.

Dėkodamas už suteiktą progą pasidalinti mintimis su žurnalo skaitytojais, noriu pasveikinti naują redaktorių ir palinkėti ištvermės, o jos reikės.

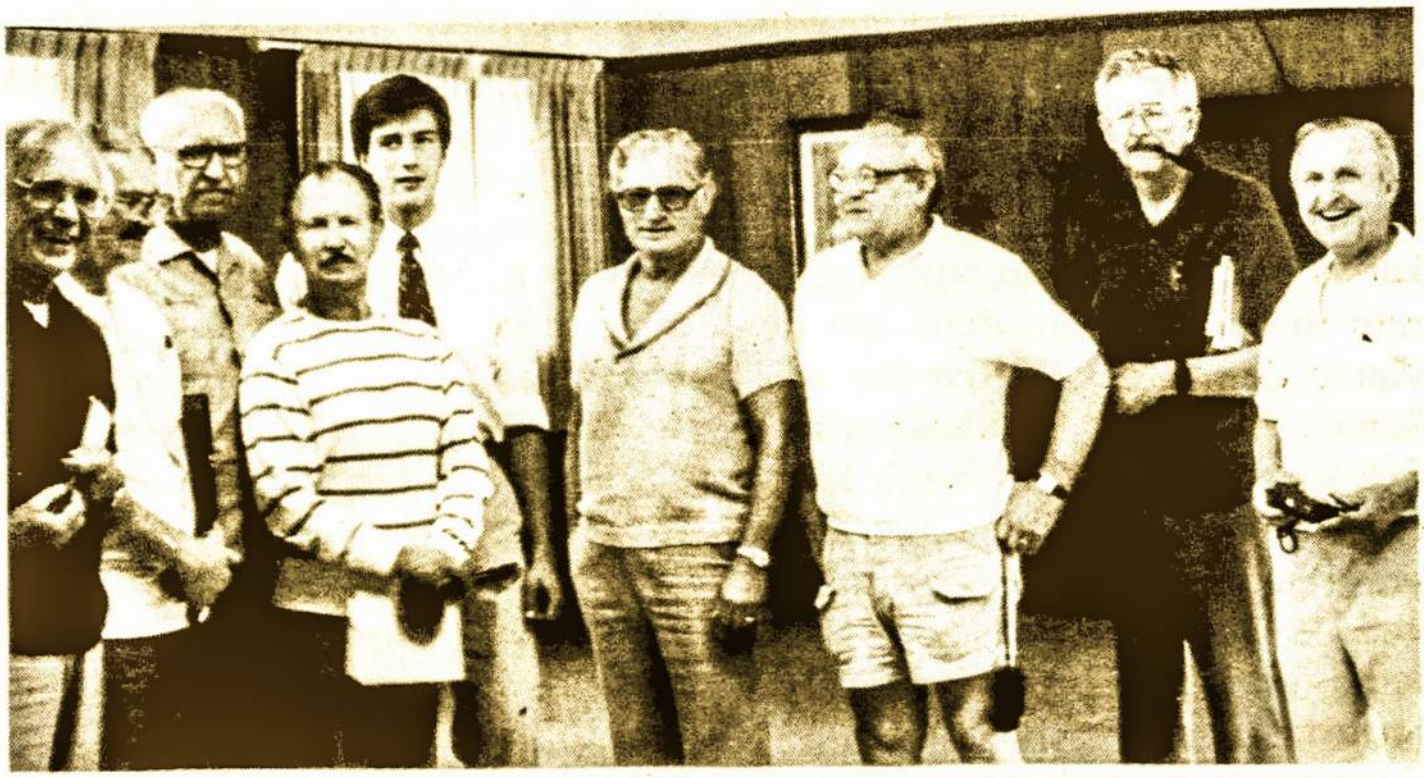

XXX studijų savaitėje. Iš kairės: J. Kojelis, V. Vardys, kun. V. Dabušis, V. Majauskas, Andrius Anužis, B. Raugas, J. Ardys, A. Raulinaitis, K. Ambrozaitis.

Nuotr. V. Maželio.

LIETUVOS KRIKŠČIONYBĖS JUBILIEJUI BESIRUOŠIANT

JONAS KAVALIŪNAS

LIETUVOS krikščionybės jubiliejui minėti bei švęsti komitetas, vysk. Pauliaus A. Baltakio, OFM, iniciatyva sudarytas iš lietuvių institucijų ir centrinių organizacijų atstovų, priėmė ir paskelbė **vedamąją mintį,** kuri pradedama šiais žodžiais: ,,Lietuvių tauta, dėkodama Dievui už jo suteiktą malonę, šventu krikštu trimis tarpsniais (1251, 1387 ir 1413) įsijungusi į krikščioniškųjų tautų tarpą, sovietų okupuotoje Lietuvoje ir išeivijoje 1987 metais švenčia savo krikščionybės 600 metų sukaktį'' (žiūr. *Į laisvę,* 1986, Nr. 96, 13 p.).

Minimi trys Lietuvos kristianizacijos tarpsniai ir kartu konstatuojama, kad 1987 metais švenčiama Lietuvos krikščionybės 600 metų sukaktis. Bet mūsų spaudoje sukakties klausimu nuomonės nevienodos, kartais ir gana aštrios. Čia pirmiausia istorikų reikalas aiškinti kausimą, objektyviai žiūrint istorinės tiesos ir faktų. Bet daugelio lietuvių istorikų, ir šiuo klausimu rašiusių (A. Aleknos, V. Gidžiūno, Z. Ivinskio, J, Stakausko, S. Sužiedėlio, A. Šapokos, P. Šležo, J. Totoraičio ir kt.), savo tarpe nebeturime. Tad galima klausimą svarstyti tik remiantis paskelbtais jų darbais. Atsiranda ir naujų duomenų. Prof. Zenonas Ivinskis, dėstęs Lietuvos istoriją Vytauto Didžiojo universitete Kaune ir paskutiniu metu profesoriavęs Bonos universitete Vokietijoje ir 1971 m. Bonoje miręs, šalia daugelio vertingų ir išsamių Lietuvos istorijos darbų yra paskelbęs 1966 m. *Aidų* 5, 6 ir 8 nr. net atskirą studiją šiuo klausimu, pavadintą ,,Lietuvos krikšto problema. Kada lietuvių tauta buvo pakrikštyta?'' Jąja ir čia naudosimės. Naujausios šviesos šiuo klausimu duoda Napoleono Kitkausko ir Alberto Lisankos studija ,,Nauji duomenys apie viduramžių Vilniaus katedrą'', paskelbta *Kultūros barų* 1986, 4 ir 5 nr.

MINDAUGAS — LIETUVOS KRISTIANIZACIJOS PRADININKAS

Kada pirmasis lietuvis apsikrikštijo, vargu ar sužinosime. Bet tautos krikštas paprastai būdavo siejamas su krašto valdovo krikštu. Todėl ir Lietuvos kristianizacijos pradžia siejama su Mindaugu, pirmuoju suvienytos Lietuvos valdovu ir

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

vieninteliu jos karaliumi. 1251 jis apsikrikštijo drauge su savo šeima, dvariškiais ir dideliu būriu lietuvių. Įsteigė vyskupiją, pirmąją Lietuvoje, ir pastatė katedrą. Pagal naujausių tyrinėjimų duomenis, toji katedra buvo pastatyta Vilniuje toje pat vietoje, kur stovi dabartinė katedra, statyta arch. L. Stuokos-Guzevičiaus, šiuo metu ok. valdžios uždaryta (žiūr. Napoleonas Kitkauskas ir Albertas Lisanka, ,,Nauji duomenys apie Vilniaus katedrą'', *Kultūros barai*, 1986, 5 nr., 57 psl. ir toliau). Krikštą Mindaugas gavo iš vokiečių ordino ir vyskupu buvo įšventintas ordino kunigas Kristijonas. Ne be ordino paramos gavęs iš popiežiaus Inocento IV ir karaliaus karūną, Mindaugas tačiau tuojau išjungė bet kokią vokiečių įtaką. Jis pakartotinėmis pastangomis išsirūpino, kad popiežius Inocentas IV naujai įkurtą Lietuvos vyskupiją 1254 m. išimtų iš lietuvių kaimynų priklausomybės ir priskirtų tiesiog prie Apaštalų Sosto. Ir pačią Lietuvos valstybę kitų to meto Europos kraštų pavyzdžiu Mindaugas pavedė popiežiaus globai. Taip turėjo būti atimtas ordinui pagrindas vėl veržtis į Lietuvą, o krikštu Mindaugas **atvėrė duris krikščionybei** ir Vakarų Europos kultūrai. Mindaugas buvo pirmasis Lietuvos valdovas, pakreipęs valstybę Vakarų link, ir iš to kelio Lietuva ir vėliau nebeiškrypo. Visus šiuos Mindaugo žygius istorikas Paulius Šležas laiko ,,neįvertinamos reikšmės mūsų istorijoj darbu'' (Bandymas apkrikštyti Lietuvą Algirdo ir Kęstučio laikais, *Tiesos kelias*, 1932, 783 p.). Min-

daugas, Lietuvos suvienytojas, vienintelis jos karalius ir Lietuvos kristianizacijos pradininkas, mūsų tautos istorijoje užima itin svarbią vietą ir yra vertas minėjimų ir paminklų.

Bet 1263 m. Mindaugas buvo savo tautiečių Treniotos ir Daumanto, senojo lietuvių tikėjimo šalininkų, nužudytas. Vysk. Kristijonas dėl sunkių veiklos sąlygų jau 1259 m. buvo iš Lietuvos pasitraukęs į Vokietiją ir daugiau nebegrįžo. Nėra nei žinių, kad būtų buvusios šiuo trumpu laiku įsteigtos parapijos, kurios sudaro natūralų krašto kristianizacijos pagrindą. Lietuvoje jos žinomos tik nuo Jogailos ir Vytauto laikų. Tiesa, tais pačiais 1254 m. kaip vysk. Kristijonas buvo pietinėms Mindaugo valdoms įšvęstas vyskupu lenkų domininkonas Vitas, bet nei apie jį, kuris 1255 m. savo paties prašymu buvo popiežiaus atleistas nuo pareigos reziduoti savo vyskupijoje, nei apie jo įpėdinį vysk. Henriką nėra žinių, kad jie būtų į Lietuvą atvykę ir ten misijomis užsiėmę (plg. Z. Ivinskis, Lietuvos krikšto problema, *Aidai*,

1966, 196 p.). Vysk. Kristijonui 1271 m. Vokietijoje mirus, Livonijos kryžiuočių rūpesčiu jo įpėdiniu buvo paskirtas vysk. Jonas, bet ir šis savo diecezijos niekados nematė (plg. Z. Ivinskis, ten pat, 196 p.). Iš kitos pusės, ,,po Mindaugo nužudymo jo statyta katedra buvo paversta pagoniška šventykla'', teigia N. Kitkauskas ir A. Lisanka (Nauji duomenys, *Kultūros barai*, 1986, 5 nr., 59 p.)

KRIKŠČIONYBĖS RUSENIMAS POMINDAUGINĖJE LIETUVOJE

Jei Mindaugas nebūtų buvęs nužudytas ir kraštas likęs krikščioniškas, krikščioniškosios Vakarų Europos kultūra ir švietimas, organizuojamas prie parapijų bažnyčių ir vienuolynų, būtų anksčiau pasiekę Lietuvą ir darę palankias sąlygas tautinei kultūrai kilti ir lietuvių kalbai raštijoje prideramą vietą turėti; būtų pakitę santykiai su ordinu, nebetekusiu preteksto pulti Lietuvą, taip pat su Lenkija, nes, Mindaugo įpėdiniams išsaugojus karališką karūną, karūna prie karūnos neprijungiama ir taip ,,šalia šios (Lenkijos) Lietuva būtų stovėjusi kaip lygus, o politiškai kaip žymiai stipresnis partneris'' (Z. Ivinskis, *Lietuvos istorija*, Roma, 1978, 195 p.).

Bet, deja, Mindaugui žuvus, taip neįvyko, ir Lietuvos istorija klostėsi jau mums žinomu keliu. Jam žuvus, ir krikščionybė nebuvo spėjusi tautoje įsitvirtinti, o po jo žymiausias 13 amžiaus Lietuvos valdovas Traidenis (1270-82) buvo jau krikščionybės priešas ir sutvirtino krašto viduje pagonybę (plg. Z. Ivinskis, op. cit. 205). Po jo sekusių valdovų (Vytenio, Gedimino, Kęstučio ir Algirdo) krikščionybė buvo toleruojama ir ji palengva augo iš apačios, sroveno į Lietuvą sąlytyje su kaimyninėmis tautomis, kurios visos jau buvo priėmusios krikščionybę. Iš Rygos, kur veikė pranciškonai ir domininkonai, buvo siuntinėjami Lietuvon dvasiškiai skelbti evangelijos ir nuo Vytenio laikų pranciškonai jau žinomi Lietuvoje. Jiems Vytenis buvo pastatęs Naugarduke ir bažnyčią, kurią ordinas sudegino (plg. Viktoras Gidžiūnas, Vienuolijos Lietuvoje IX-XV amž., *Suvažiavimo darbai*, VI, 1969, 259-260 p.). Sąlytis su krikščionybe buvo ir per vokiečių pirklius ir krikščionis belaisvius, kurių lietuviai šimtais parsivesdavo (plg. Z. Ivinskis, op. cit. 253). Gedimino viešpatavimo metu pačiame kunigaikščio dvare buvo pranciškonų ir domininkonų. Jie dalyvavo net jo tarybos posėdžiuose ir rašė Gedimino laiškus. 1323 m. Gediminas kvietė į Lietuvą vyskupus, kunigus, pirklius ir amatininkus, pažadėdamas visiems visišką laisvę. Domininkonams buvo Gediminas pastatęs bažnyčią Vilniuje, o pranciškonams Vilniuje ir Naugarduke (plg. V. Gidžiūnas, op. cit., 260 p.). Tai paskiri krikščionybės ženklai Lietuvoje. Bet tuo metu Lietuvoje buvusių nedaugelio vienuolių toli gražu nepakako misijoms ir tautos didelė dauguma tebegyveno pagonybėje.

Lietuvos valdovo Mindaugo krikštas turėjo reikšti ir visos tautos krikštą, nes tik tie pavaldiniai buvo laikomi savo valdovui lojaliais, kurie

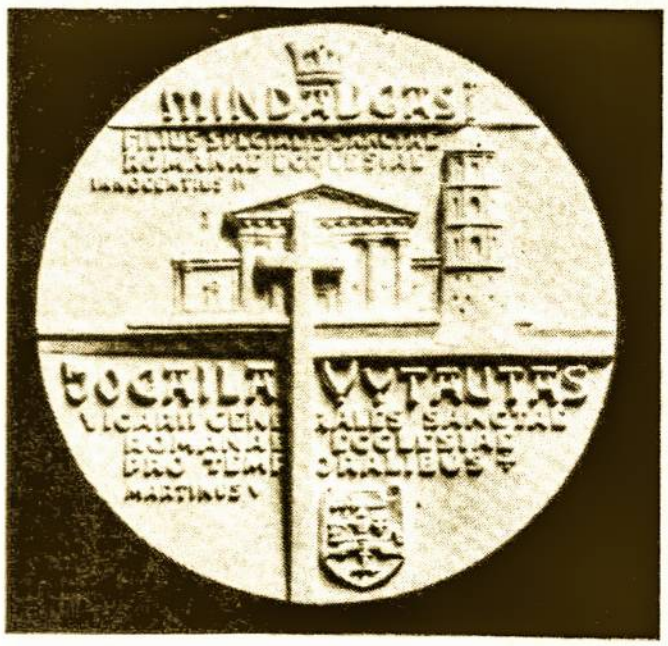

Dail. Vytauto Kašubos sukurtas Lietuvos krikščionybės jubiliejui paminėti medalis.

laikėsi jo tikėjimo, bet, jam netrukus žuvus, ,,Mindaugo krikščioniškasis dešimtmetis pasiliko šviesiu, bet, deja, labai trumpalaikiu epizodu'' (Z. Ivinskis, Lietuvos krikšto problema, *Aidai*, 1966, 198 p.), o po to Lietuvos valdovai ir visa lietuvių tauta, ordinui kardu ir žudynėmis siekiant Lietuvą pirma užkariauti ir tik tada krikštyti, gynėsi nuo ordino ir jo krikšto ir liko pagonys. Tokiu būdu Lietuva po Mindaugo mirties, išskyrus kelerių metų stačiatikio Vaišvilko ir jo svainio Švarno laikotarpį, per 120 metų ligi Jogailos ir Vytauto laikų buvo valdoma valdovų, kurie nei patys savęs, nei savo valdomos lietuvių tautos **nelaikė krikščioniška.** Tad nelaikė Lietuvos krikščioniška valstybe nei Roma, nei krikščioniškoji Vakarų Europa, ir tai juo labiau, kai viduriniais amžiais ir gerokai vėliau krikščioniškais buvo laikomi tik tie kraštai, kurių valdovai buvo krikščionys. ,,Tad kyla pagrindinis klausimas, ar yra galima ne vien lietuvių ghetto svetur pasitenkinimui, bet ir tarptautiniame forume įpilietinti Mindaugo krikštą ir jo (Lietuvos) vyskupijos trumpą egzistenciją kaip lietuvių tautos krikštą? Deja, duoti teigiamą atsakymą neleidžia eilė sunkinančių aplinkybių ir faktų, ar žvelgsime Romon ir Avignonan, ar į Ordiną ir į Vakarų Europą, ar pagaliau ir į pačią Lietuvą ir jos valdovus'' (Z. Ivinskis, ten pat, 198 p.).

JOGAILOS APSISPRENDIMAS UŽ LENKIJOS KARŪNĄ

Lietuvos kristianizacijai naujos galimybės susidarė Gedimino vaikaičių Jogailos ir Vytauto valdymo metu. Tų galimybių buvo net trys. 1382 Dubysos sutartimi su ordinu Jogaila buvo beplanuojąs priimti krikštą iš vokiečių ordino, užrašant jam Žemaičius. Ordinas vis siejo krikštą su krašto, ar bent pradžiai jo dalies, užvaldymu, o gavus Žemaitiją būtų įvykdyti seni vokiečių norai sujungti Prūsų ir Livonijos ordinų valdomas žemes ir taip apjuosti Lietuvą. Jogai-

los motina Julijona, stačiatikė, siekė, kad Jogaila vestų Maskvos kunigaikščio Dimitro Doniečio dukterį Sofiją, priimtų stačiatikių tikėjimą ir jį viešai išpažintų. Kitas Lietuvos kaimynas, Lenkija, pasiūlė Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Jogailai karalaitės ranką ir **Lenkijos karūną** su sąlyga priimti Romos katalikų krikštą ir sujungti Lietuvą su Lenkija. Jogaila apsisprendė už Lenkijos pasiūlymą, nes šis krikštas turėjo atimti ordinui pagrindą organizuoti kryžiaus žygius į jo valdomą kraštą, o gavimas Lenkijos karūnos, būnant didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, turėjo sustiprinti jo galią prieš kitus varžovus. Ordino krikštas buvo surištas su dalies Lietuvos atidavimu, o priėmimas stačiatikių tikėjimo nebūtų apsaugojęs krašto nuo tolimesnių ordino puldinėjimų, nes Vakarų krikščionys stačiatikius laikė schizmatikais, neištikimais ir blogais krikščionimis. **Jogailos pasirinkimui pritarė ir Vytautas,** nes Lietuvos krikštu siekė atsipalaiduoti nuo ordino užmačių užkariauti Lietuvą, o Jogailai gaunant sostą Lenkijoje, siekė įsitvirtinti Lietuvoje ir tapti didžiuoju jos kunigaikščiu. Už kelerių metų Vytautas tai 1392 m. ir pasiekė.

1386 m. pradžioje Jogaila Krokuvoje apsikrikštijo, susituokė su jaunute karaliene Jadvyga ir buvo vainikuotas Lenkijos karaliumi. Krikštą priėmė ir keli Jogailos broliai, o Vytautas, prieš trejus metus pas ordiną apsikrikštijęs, atnaujino katalikų tikėjimo išpažinimą. Tų pačių metų gale Jogaila su Vytautu ir būreliu lenkų kunigų atvyko į Vilnių ir 1387 m. pradžioje **pradėjo Lietuvos krikštą.** Tai buvo antrasis Lietuvos kristianizacijos tarpsnis ir pats svarbiausias (plg. Z. Ivinskis, Krikščionybės kelias Lietuvon, *Tiesos kelias,* 1938, 297 p.). Talkino pranciškonai, jau anksčiau Vilniuje gyvenę ir mokėję lietuviškai. Ir pats Jogaila lietuviškai mokęs žmones poterių ir tikėjimo tiesų. Buvo apkrikštyta ,,pusė Vilniaus'', nes kita Vilniaus gyventojų pusė, manoma, jau buvusi krikščioniška: ją sudarę stačiatikiai ar krikštyti svetimtaučiai, daugiausia vokiečių pirkliai (plg. Z. Ivinskis, ten pat, 302 p.).

Krikšto apeigose nedalyvavo nei Jadvyga, nei Jogailą krikštijęs Gniezno arkivyskupas, nei lietuvius kunigaikščius krikštijęs Krokuvos vyskupas. Manoma, ,,kad pats karalius (Jogaila) ir jo broliai Skirgaila, Vladimiras, Karibūtas, taip pat ir pusbrolis Vytautas to nenorėjo. Jie visa taip sutvarkė, kad krikščionybės Lietuvon įvedimas būtų **pačių lietuvių reikalas...** Kaip nesutiko lenkti galvas krikštui, kurį ketverius metus anksčiau buvo pasiruošę teikti kryžiuočių vyskupai, atvykę net iki Skirsnemunės, taip nesutiko, kad toms apeigoms vadovautų iš Lenkijos atvykę Bažnyčios dignitoriai... Jį (krikštą) teikė paprasti su Lietuvos valdovais atvykę kunigai. Bet ką tai reiškė, ko naujas tikėjimas reikalavo, aiškino patys valdovai'' (Paulius Rabikauskas, Lietuvos krikšto jubiliejui artėjant, *Aidai,* 1986, 84 p.). Iš kitos pusės, lenkai, Lietuvos krikšto faktu siekę politinių tikslų, pačia Lietuvos kristianizacija nesirūpino ir Lenkijos vyskupai Lietuvos misijomis

neužsiėmė (plg. Z. Ivinskis, ten pat, 298 p.).

VILNIAUS KATEDRA IR VYSKUPIJA

Jogaila įkūrė Vilniaus vyskupiją ir pastatė prie žemutinės Vilniaus pilies katedrą. Jos įkūrimo dokumentas buvo išduotas 1387 vasario 17 d. ,,Dlugošo teigimu, (katedros) didysis altorius buvo pastatytas ten, kur seniau buvusi kūrenama šventoji ugnis'' (Z. Ivinskis, *Lietuvos istorija*, 290 p.). Pagal naujausius duomenis katedra buvo pastatyta toj pačioj vietoj, kur anksčiau stovėjo Mindaugo statytoji katedra, kuri jam žuvus buvo paversta pagoniška šventove (plg. N. Kitkauskas ir A. Lisanka, op. cit., 5 nr., 60 p.). Katedrai 1419 m. sudegus, Vytautas ją atstatė. Pirmuoju Vilniaus vyskupu buvo Jogailos siūlymu įšvęstas pranciškonas Andrius Vasila, kilęs iš Mažosios Lenkijos, jau Algirdo valdymo metu dirbęs misijonieriaus darbą Vilniuje ir mokėjęs lietuviškai, paskutiniu metu buvęs Sereto vyskupu.

Ateinančiais metais sukaks 600 metų nuo Vilniaus vyskupijos ir katedros įkūrimo, bet Vilniaus vyskupija dar nepriklauso Lietuvos bažnytinei provincijai, o pati katedra, kaip ir daugelis kitų Lietuvos bažnyčių, ok. valdžios uždaryta.

Ir vyskupijas steigiant, dabar Vilniaus ir vėliau Žemaičių, buvo siekiama **nepriklausomumo** nuo Lenkijos. ,,Steigiant Vilniaus vyskupiją, nieko nepasakyta, kokiai metropolijai ji turėtų priklausyti, ir net popiežius kanonišką vyskupijos įsteigimą paveda ne Gnezno arkivyskupui — metropolitui, o savo tiesiog įgaliotam Poznanės vyskupui... Panašiai ir Žemaičių vyskupiją įsteigė ne Gnezno metropolitas, bet Konstancos visuotinio susirinkimo deleguoti Lvovo arkivyskupas ir Vilniaus vyskupas'' (P. Rabikauskas, tenpat, 84 p.). Tik vėliau laiko bėgyje Vilniaus ir Žemaičių vyskupijos tapo Gnezno arkivyskupijos dalimi. ,,Vytauto Didžiojo pastangos sudaryti atskirą Lietuvos metropoliją nebuvo sėkmingos. Lietuvos bažnyčia paliko priklausoma nuo lenkų dvasinės vyresnybės ligi XVIII a. pabaigos'' (Z. Ivinskis, Lietuvos bažnyčios keliu. Karaliaus Mindaugo 700 metų ir bažnytinės provincijos 25 metų sukaktims paminėti, Brooklyn, 1951, 10 p.). 1798 m. abi vyskupijos tapo Mohilevo arkivyskupijos dalimi. Tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo įsteigta Lietuvos bažnytinė provincija. Ta proga išleistame medalyje prisimenama Mindaugo įsteigta Lietuvos vyskupija, priklausiusi tiesiog nuo Romos, ir vienoje pusėje vaizduojami Mindaugo meto vysk. Kristijonas ir arkiv. Juozapas Skvireckas, o kitoje pusėje — popiežiai Inocentas IV ir Pijus XI.

GALUTINIS POSŪKIS KRIKŠČIONYBĖN

Lietuvos valdovo sostinėje Vilniuje vykdytas krikštas turėjo reikšti oficialų viso krašto krikštą. Iš Vilniaus Jogaila važinėjo į kitas Aukštaitijos vietoves, skatindamas krikštytis. 1387 m. buvo įsteigtos septynios parapijos.

Romos katalikybė buvo paskelbta Lietuvos valstybiniu tikėjimu. Jam apsaugoti buvo uždrausta lietuviams vesti ruses ir nekatalikes ar tekėti už rusų, kol rusiškoji pusė nepriims katalikų tikėjimo. Šis naujas atsigręžimas į Vakarus ir užkirtimas kelio stačiatikybei bei rusifikacijai ir vėliau buvo reikšmingas lietuvių tautos istorijoje.

Po Žalgirio mūšio ir Torno taikos atgavus Žemaičius, 1413 m. Vytautas ir Jogaila nuvyko Žemaitijos gilumon, aiškino lietuviškai katalikų tikėjimą ir įsakinėjo krikštytis. Vytauto rūpesčiu pradėtos statyti Žemaitijoje pirmosios bažnyčios, kurių 1417 m. buvo jau aštuonios. 1417 m. Vytautas įsteigė Žemaičių vyskupiją su katedros bažnyčia Medininkuose. Jo siūlymu pirmuoju vyskupu buvo konsekruotas Vilniaus katedros klebonas Motiejus iš Trakų, kuris mokėjo lietuviškai. Iš viso, ,,Žemaičių krikščionintojas ir parapinių bažnyčių statytojas buvo ne Jogaila, o Vytautas'' (Z. Ivinskis, Krikščionybės kelias Lietuvon, *Laiškai lietuviams*, 1959, 131 p.). ,,Abu (Jogaila ir Vytautas) patys krikštijosi ir **įsakė** visai tautai krikštytis (1387). Abu kūrė ir pirmąsias bažnyčias. Jie ir tapo tikrieji Lietuvos bažnyčios organizatoriai'' (Z. Ivinskis, Lietuvos bažnyčios keliu, 1951, 10 p.). Istorikas Simas Sužiedėlis tikruoju Lietuvos bažnytinio gyvenimo kūrėju laiko Vytautą ir teigia, kad po 1392 m., kada Vytautas tapo faktišku Lietuvos šeimininku, ,,visos iškilusios bažnyčios yra beveik vieno Vytauto statytos, visi svarbieji reikalai su popiežiais jo vedami. Jogaila palieka nuošaly; Vytautas tik pasinaudojo jo parama ir karališku autoritetu'' (Simas Sužiedėlis, Vytautas Didysis ir Lietuvos christianizacija, *Tiesos kelias*, 1930, 453 ir 468 p.).

Buvo padarytas galutinis posūkis krikščionybėn, ir ji nuolat augo. XV a. gale Lietuvoje jau buvo 109 bažnyčios, 91 Vilniaus ir 18 Žemaičių vyskupijoje.

MINDAUGAS, JOGAILA IR VYTAUTAS

Trijų Lietuvos valdovų vardai ypatingai susiję su Lietuvos kristianizacija: Mindaugo, jos pradininko, ir vėliau Jogailos ir Vytauto, Lietuvą galutinai įvedusių į Europos krikščioniškųjų tautų tarpą. Jų nuopelnus aukštai vertino ir Roma. Popiežius Inocentas IV, pagerbęs 1263 m. Mindaugą karaliaus vainiku, vadino jį ypatingu **Romos bažnyčios sūnumi** — ,,filius specialis sanctae Romanae Ecclesiae'' (plg. Z. Ivinskis, *Lietuvos istorija*,, 173 p.), o popiežius Martynas V, įvertindamas 1418 m. Jogailos ir Vytauto darbus ir nuopelnus, paskyrė juodu visų Lietuvos ir Rusijos žemių **generaliniais vikarais** žemiškuose dalykuose — Vicarii Generales Sanctae Romanae Ecclesiae in temporalibus'' (plg. Z. Ivinskis, *Laiškai lietuviams*, 1959, 113 p.). Visų šių trijų valdovų atvaizdai su vykdytos kristianizacijos datomis ir minėtais titulais matyti dail. Vytauto Kašubos sukurtame Lietuvos krikščionybės jubiliejui paminėti medalyje, o medalio pusė su minėtų valdovų atvaizdais matyti

ir jubiliejinių pašto ženklų projektuose, sukurtuose dail. Vytauto Virkau ir pateiktuose Vatikano paštui išleisti.

Žemaičių krikštas, pradėtas 1413-1417 m. ir vykdytas daugiausia Vytauto pastangomis, taip pat pati Žemaičių vyskupija, Vytauto įsteigta, veikusi ligi Lietuvos bažnytinės provincijos įsteigimo 1926 m. ir išlikusi istorijos bėgyje lietuviškiausia, turi ypatingą vietą Lietuvos kristianizacijos istorijoje. Bet iš kitos pusės, kadangi Žemaitija jau anksčiau buvo Lietuvos dalimi ir kitų kraštų tokia laikoma (plg. A. Kučinskas, Kęstutis, *Lietuvių tautos praeitis*, V, 1(17), 22-23 p.), taip pat savo krikšto metu ir vėliau buvo Lietuvos didžiojo kunigaikščio valdžioje, tai ir jos krikštas minėtinas drauge su 1387 m. pradėtu krikštu Lietuvos sostinėje Vilniuje, kuris oficialiai reiškė visos Lietuvos krikštą. ,,Kada vėl po Mindaugo mirties tragiškai išvirtęs lotyniškasis kryžius buvo grąžintas viešai į Lietuvą, atskiroms sritims ir žemėms bebuvo tik techniškas laiko klausimas, kada kurioje iš jų anksčiau bus suspėtas pagonių pakrikštijimas. Kai kur jis nusitęsė iki Jogailos vaikaičių. Bet toji aplinkybė visai nekeičia oficialaus Lietuvos krikšto fakto, susieto su 1387 metų data'' (Z. Ivinskis, Lietuvos krikšto problema. *Aidai* 1966, 364 p.).

,,Remiantis ne gyvenamojo momento reikalavimais, o mozaika istoriniu pagrindu XII ir XIV amžių įvairių šaltinių, kronikų ir autentiškų to laiko dokumentų, realiu lietuvių tautos krikštu tegalima laikyti 1387 metų krikštą... Lietuvos krikšto įvertinimas ir to krikšto vad. ,nuopelnų' klausimas darosi apsunkintas dėl kai kurių svarbių aplinkybių. Iš vienos pusės lenkai, neišskiriant nė jų istorikų, vis nevengia pabrėžti savos tautos nuopelnų, jog tik ji ištraukusi lietuvius iš pagonybės... Bet čia dažnai pamirštama, jog tikraisiais lietuvių tautos krikštytojais ir jos bažnytinės organizacijos kūrėjais buvo patys Lietuvos valdovai, du didieji pusbroliai Jogaila ir Vytautas'' (Z. Ivinskis, ten pat, 365 p.).

1387 — LIETUVOS KRIKŠTO METAI

Nuo 1387 m. Lietuva nenutrūkstamai laikė save krikščionišku kraštu, nuo tad ją krikščioniška laikė taip pat Roma ir Vakarų Europa. Toks pat nusistatymas buvo ir nepriklausomoj Lietuvoj ir 1937-1938 metais buvo minima bei švenčiama Lietuvos krikšto 550 metų sukaktis. Istorikas Adolfas Šapoka 1937 m. *Naujosios Romuvos* 31-32 nr. rašė, kad ,,1387 m. tenka laikyti Lietuvos krikšto metais ne dėlto, kad tada būtų buvę pakrikštytos minios, bet dėlto, kad tada krikščionybė buvo paskelbta oficialia valstybės tikyba ir kad buvo įkurta vyskupystė bei pirmosios parapijos'' (plg. *XX amžius*, 1937 m. liepos 31 d., 171 nr.). Tas pats dienraštis *XX amžius*, talpindamas 1937 m. kovo 19 d. 54 (212) numeryje dr. Z. Ivinskio straipsnį ,,Krikščionybės pradžia Lietuvoje, 550 m. (1387-1937) jubiliejaus proga'', prieraše pastebi, kad ,,šiais

metais sueina 550 m. nuo Lietuvos krikšto''. Lietuvos krikščionybės 550 metų sukakčiai paminėti Lietuvos Katalikų veikimo centro vyriausioji valdyba paskelbė 1937.VI.10 atsišaukimą. (Jo tekstą persispausdino *Tėviškės žiburiai* 1986.IV.15 d., 16 nr. 3 psl.). Minint 1938 m. Lietuvos krikšto 550 metų sukaktį, iškilmingame posėdyje Kaune dalyvavo Lietuvos valstybės ir bažnyčios atstovai, o Lietuvos prezidentas Antanas Smetona pasakė kalbą. *Dirva,* 1986.V.1 d., 18 nr., 5 psl. perspausdindama šią kalbą, pavadintą ,,Lietuvos krikšto 550 metų sukaktį švenčiant'', prieraše pastebi, kad tai ,,Lietuvos respublikos prezidento Antano Smetonos žodis, pasakytas 1938 m. švenčiant Lietuvos krikšto 550 metų sukaktį. Ši sukaktis visoje Lietuvoje buvo minima per Sekminių šventes''.

Taip pat ir ok. Lietuvos vyskupai ir vyskupijų valdytojai 1985 m. sausio 16 d. raštu ,,Lietuvos krikšto jubiliejui artėjant'', skirtu Lietuvos kunigams ir tikintiesiems, apžvelgę Lietuvos kristianizacijos kelią, 1387 m. laiko Lietuvos krikšto metais (plg. ,,Lietuvos krikšto jubiliejui artėjant'' *Draugas,* 1985.III.20, 3 ir 4 psl.).

PASIRENGIMAI SUKAKTĮ ATŠVĘSTI

Tad ir Centrinis lietuvių išeivijos komitetas Lietuvos krikščionybės jubiliejui minėti, konstatuodamas Lietuvos kristianizacijos vyksme tris tarpsnius, 1987 metais ruošiasi švęsti Lietuvos krikščionybės 600 metų sukaktį.

Lietuvos vyskupai aukščiau minėtu raštu kviečia kunigus ir tikinčiuosius atžymėti Lietuvos krikšto jubiliejų **dvasinio atsinaujinimo trimečiu:** Gerosios naujienos metais 1985 m., siekiant susipažinti ir įvertinti, ką mūsų tautai krikščionybė yra davusi ir tebeduoda, Sąmoningo tikėjimo metais 1986 m., siekiant pagilinti tikėjimo žinias, ir Gyvos krikščioniškosios dvasios metais 1987 metus, siekiant suprasti, kad ,,mūsų krikščionybė nėra sausa teorija, o sau ir kitiems palaimintas šviesus gyvenimas''.

Išeivijos lietuviai, vadovaujami vysk. P. A. Baltakio, OFM, derina savo ruošimąsi jubiliejui su ok. Lietuvos vyskupų kvietimu dvasiniam atsinaujinimui ir paskelbė vedamąją mintį, kuria konstatuoja krikščionybės lemiamą vaidmenį lietuvių tautos istorijoje ir kartu pabrėžia reikalą ,,puoselėti glaudesnę jungtį su Lietuvos tikinčiaisiais, kovojančiais už savo krikščioniškąjį tikėjimą bei laisvę, atkreipti laisvojo pasaulio dėmesį į jų būklę bei didesne moraline pagalba stiprinti Lietuvos Bažnyčios ir tautos viltį''.

Šūkiu pasirinkta ,,Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė''. Tai žodžiai 45 (46) psalmės, daug iškentėjusio lietuvio širdžiai artimos ir tapusios populiaria lietuvių giesme, kuria būdavo pradedamos ir lietuvių dainų šventės.

Jubiliejui paminėti ruošiami religiniai, istoriniai ir informaciniai leidiniai, taip pat naujas giesmynas ištisiems liturginiams metams ir lietuviškos giesmės istorija, ruošia-

Tęsinys 55 puslapy

IŠEIVIJOS PASKIRTIS
IR JOS PILNAS REALIZAVIMAS

• Pagrindiniai ir atsitiktiniai mūsų žygiai ir darbai tremtyje — • Darbo rankų ir finansinių resursų organizavimas kovai dėl Lietuvos laisvės — • Ar turime pakankamai ir pajėgių darbininkų tremties misijai vykdyti? — • Kaip laimėti laisvojo pasaulio politinio gyvenimo vairuotojų palankumą ir talką Lietuvos bylos kėlimui ir gynimui — • Ar stokojame naujų idėjų Lietuvos laisvinimo žygyje? — • Ar mums reikia profesionalų talkos mūsų žygiuose ir užsimojimuose?

PASNEKESYS SU LEONARDU VALIUKU

— Ar manote, kad buvo tikslu pasitraukti iš vadovaujančių postų ir ,,išeiti pensijon'', kas liečia frontininkų veiklą ir visus darbus kovoje dėl Lietuvos laisvės?

— Tikrumoje, nesu ,,išėjęs pensijon'', o tik perleidęs vadovaujančius postus kitiems. Šventajame Rašte sakoma, kad ,,visam kam yra Dievo skirtas laikas''. Buvo ir man laikas ,,nusikratyti'' vadovaujančių postų ir kiek atsikvėpti. Esu investavęs be galo daug laiko ir dešimtimis tūkstančių dolerių frontininkų užsimojimams ir Lietuvos laisvės bylai kelti ir ginti amerikiečių tarpe. Nesu vienas iš tų, kuris laiko save ,,nepakeičiamu'' vienam ar kitam darbui. Frontininkuose turime visą eilę pajėgių darbininkų. Tegu kiti ,,pasiplėšo'' naujuose žygiuose ir užsimojimuose. Gailesčio vertos organizacijos ar vienetai, kuriems dešimtimis metų vadovauja ,,nepakeičiami asmenys''. Turime dar kitą problemą mūsiškių tarpe: visus pasiimtus darbus turime (vadovai) patys atlikti ir finansuoti. Tai žinau iš savo ilgokos patirties bei praktikos.

— Ar iš tikrųjų mūsiškiai yra

Leonardas Valiukas kalba politinio savaitgalio metu, Los Angeles

tokie nejautrūs? Kokios finansinės paramos sulaukėte visuose savo žygiuose ir darbuose iš lietuvių?

— Beveik visuose užsimojimuose ir Lietuvos laisvinimo žygiuose finansinė parama buvo nepaprastai skurdi. Nežinau, ar tai šykštumas ar reikalo nesupratimas. Masės lietuvių (ir frontininkai!) nesupranta, kad didesnių užsimojimų negalima atlikti ir realizuoti su centais. Mano veiklos laikais (ir dabar) aukos ateina iš eilinių piliečių, kurie dolerius uždirba ,,krauju'' (turėdami sunkius, ir skurdžiai apmokamus darbus). Tūkstančiai gi mūsiškių turi puikius ir gerai apmokamus darbus. Jie galėtų (ir turėtų!) skirti kasmet tūkstančius dolerių Lietuvos laisvės bylai kelti ir ginti laisvojo pasaulio piliečių tarpe ir kitiems ,,degantiems'' mūsų darbams finansuoti. Žydai pripažįsta savųjų tarpe tik porą grupių; **duodančius ir reikalingus paramos.** Turėtumėm ir mes pasekti žydų pavyzdžiu, nustatydami kiekvienam metinę duoklę.

— Judėjimo, taip vadinamos ,,veiklos'', lietuviuose nestinga. Kuriems žygiams ir kuriai veiklai turėtumėm skirti visą galimą dėmesį?

— Pasitraukiantieji iš pavergtos Lietuvos kalte kala mums į galvas, kad nedarytumėm to, ką gali daryti komunistų pavergtieji Lietuvoje. Sovietai jiems leidžia ir šokti, ir dainuoti, ir mokytis lietuvių kalbos. Pavergėjai tik neleidžia pavergtiesiems praverti burnų, pakelti balsą prieš pavergėjus ir reikalauti laisvės Lietuvai. Tą turi atlikti laisvieji lietuviai laisvajame pasaulyje: jie turi šaukte šaukti pasauliui apie padarytą ir daromą komunistų begalinę skriaudą Lietuvai, reikalauti kraštui laisvės ir nepriklausomybės ir padėti pavergtiesiems nusikratyti sovietų jungo ir vergijos. Tai yra (ir turėtų būti!) pagrindinė laisvųjų lietuvių misija visame laisvajame pasaulyje. Visi kiti mūsų darbai yra antraeiliai ir atsitiktiniai. Lietuvybės išlaikymas mūsuose reikalingas. Turėtumėm, tačiau nepamiršti vieno dalyko; jei nebus laisvos ir nepriklausomos Lietuvos, antros Lietuvos tremtyje nesukursime. Visos pastangos išlaikyti lietuvybę beveik nieko nereikš. Tiesa, žydai atkūrė savo valstybę beveik po poros tūkstančių metų.

Mūsuose nėra nė mažos dalelytės tos kovos dvasios ir pasiryžimo tokiam ilgalaikiui užsiangažavimui, ko nestokojo ir nestokoja žydai šimtmečių istorijoje ir dabar.

— Kas darytina, kad laisvasis pasaulis išgirstų mūsų laisvės šauksmą pavergtai Lietuvai ir ateitų į talką tame milžiniškame mūsų užsimojime kovoje dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės?

— Neseniai vieno leidinio redaktorius (bičiulis frontininkas!) skundėsi, kad laisvasis pasaulis neišgirstąs mūsų laisvės šauksmo. Jis net sugestijavo visai pamiršti laisvąjį pasaulį ir nelaukti iš jo jokios talkos. Tai buvo nevykęs ir skandalingas patarimas. Laisvasis pasaulis neišgirsta mūsų laisvės šauksmo Lietuvai, nes tas šauksmas yra nepaprastai silpnas ir duslus. Tą šauksmą vykdo mėgėjai ir labai mėgėjiškai. Gyvename ekspertų amžiuje, ir tą žygį (laisvės šauksmą ir kovą dėl Lietuvos laisvės) turėtumėm pavesti vykdyti profesionalams.

Nemanyčiau, kad būtų tikslu išeiti šiame pašnekesyje su detaliu veiklos planu bei siūlymais veiksniams. Mano planuose yra užsimojimas parašyti atskirą straipsnį tuo klausimu.

Prieš eilę metų Bronius Nainys buvo užkrovęs man ant pečių suorganizuoti JAV LB pirmąją **Informacijos Tarnybą** (angliškai — National News Service). Tai buvo padaryta, ir per virš poros metų veiklą (paskutiniais Broniaus Nainio ir pirmaisiais Vytauto Volerto kadencijos metais) buvo atsiekta tikrai pasigėrėtinų rezultatų: didžioji amerikiečių spauda ir žymieji laikraštininkai (columnists) rašė, kėlė ir gynė Lietuvos bylos klausimą. Vien tik tų rašinių vietai nupirkti krašto dienraščiuose ir žinių žurnaluose nebūtų pakakę tuo metu (1970-1972 metais) turimų Lietuvių Fondo resursų. Tą darbą 1972 metų pabaigoje perėmė JAV LB Krašto valdyba, ir nuo to laiko nepadaryta jokios pažangos.

Puikių rezultatų yra atsiekęs kun. Kazimieras Pugevičius su savo vadovaujamu **Lietuvių informacijos centru** ir **Lietuvių katalikų religinės šalpos** vienetu. Jo prasiveržimai pasaulio katalikiškoje pasaulietiškoje spaudoje yra pasigėrėtini.

Esu davęs savo sugestijų JAV LB Krašto vadovybės asmenims. Tikiu, kad tie mūsų vadovai pajudės. Vlikas teleidžia tik biuletenius, kuriais amerikiečių laikraštininkai nesinaudoja. Altas, kiek žinoma, turi (apmokamą?) informacijos svetimiesiems vadovą. Čikagos spaudoje pasirodo laiškų redaktoriams ir žinučių (amerikiečių laikraščiuose!). Tolimesnių vietovių Alto informacija nesiekia.

— Dažnai minima spaudoje, diskusijose ir pašnekesiuose, kad Lietuvos laisvinimo darbas atiduotinas į profesionalų rankas. Ar save laikote to darbo profesionalu? Ar pakankamai turime

savųjų tarpe tokių darbuotojų?

— Savęs tokiu nelaikau, bet kiti mane laiko to darbo ekspertu. Visiems mūsų veiksniams vadovauja mėgėjai, neturį tam darbui nei pasiruošimo, nei patirties. Ekspertų tam darbui skaičius mūsuose yra labai ribotas. Į tą labai menką profesionalų ar ekspertų skaičių reiktų įtraukti: kun. Kazimierą Pugevičių, Liną Kojelį ir dar gal vieną ar kitą. Taigi, norėdami Lietuvos bylos kėlimo ir gynimo darbą įstatyti į tinkamas vėžes, turime ieškoti to darbo ekspertų kitataučių tarpe. Baltų Laisvės Lyga bandė tuo keliu pasukti. Turėjo tačiau profesionalų talkos atsisakyti, nes nepajėgė tiems ekspertams už darbą atsilyginti. Mums yra būtinybė siekti ekspertų talkos Lietuvos laisvinimo žygyje. Turime žūtbūt sutelkti pakankamai finansinių resursų tiems ekspertams už darbą atlyginti. Priešingu atveju negalime laukti ir tikėtis apčiuopiamesnių rezultatų tame milžiniškame užsimojime.

— Lietuvių Fondas šiais metais išdalino įvairiems darbams ir tikslams apie ketvirtį milijono dolerių pelno. Ar nebūtų galima gauti iš Lietuvių Fondo tam tikros sumos Lietuvos laisvinimo žygiui finansuoti?

— Lietuvių Fondas renka pinigus būsimai laisvai ir nepriklausomai Lietuvai, bet nė piršto nepajudina, kad kraštui greičiau nušvistų tas laisvės rytojus. Jei Lietuvių Fondas negali tiesiog skirti pinigų Lietuvos laisvinimo darbui, tai galėtų kasmet finansuoti bent vieno gero leidinio paruošimą ir išleidimą amerikiečiams vienu ar kitu Lietuvos ar lietuvių klausimu. Reiktų tam tikslui kasmet skirti bent 50,000 dolerių. Esu ne vienam iš Lietuvių Fondo veikėjų Čikagoje kalbėjęs. Bent man nepavyko nė vienam iš jų tą mintį įpiršti. Jie tuoj atrėžia: ,,Tai politika! Įstatymai neleidžia mums eiti į politiką''. Nei Illinois valstijos, nei JAV įstatymai tikrai nedraudžia leisti informacinių leidinių. Reikia manyti, kad Lietuvių Fondo darbuotojai vieną gražią dieną praregės ir skirs kasmet minėtam tikslui apčiuopiamas sumas iš gaunamo pelno.

— Esate turėjęs ir turbūt ir dabar turite gerų pažinčių su daugeliu žymių JAV politinio gyvenimo vairuotojų. Kaip juos laimėti mūsų reikalui?

— Savo laiku priklausiau tam pačiam politiniam vienetui Kalifornijoje su Ronald Reagan ir Caspar Weinberger. Buvome, kaip amerikiečiai sako, ,,on the first name basis'' — kreipdavomės į vienas kitą pirmais vardais. Tuo metu Reagan buvo tik aktorius, o Weinberger — žymus advokatas. Ronald Reagan, išrinktas Kalifornijos gubernatoriumi, talkino rezoliucijų žygyje. Pagerbėme (lietuviai) JAV senatorių Thomas Kuchel. Jis tada (1958 metais) man kalbėjo: ,,Leonard, už ką mane čia gerbiate? Aš Lietuvos reikalui ar lietuviams nesu beveik nieko padaręs''. Mano atsakymas jam buvo: ,,Tom, ateisime pas tave vieną gražią dieną su savo planais

talkai''. Tai ir padarėme 1961 metų pačioje pradžioje. Jis pirmasis įnešė į JAV Senatą rezoliuciją Lietuvos bylos reikalu. Tapome tikrai geri bičiuliai. Jei ne senatorius Tom Kuchel, tikrai nebūtų pavykę pravesti garsiosios **H. Con. Res. 416** (89th Congress) rezoliucijos JAV Senate. Tuo metu jo padėjėjas (legislative assistant) buvo Dr. Steve Horn (dabartinis University of California at Long Beach prezidentas). Jis nepaprastai daug talkino tame rezoliucijų žygyje. Prezidento rinkimų akcijoje 1960 metais teko sueiti į artimą pažintį su Henry Cabot Lodge, buvusiu JAV senatoriumi ir beveik aštuonerius metus JAV ambasadoriumi Jungtinėse Tautose. Susitikome 1963 metais New Yorke (Waldorf Astoria viešbutyje). Jis pirmas mane prakalbino: ,,Hi, Leonard! How are you?'' Jis kalbėjo: ,,Žmona ir aš einame vakarieniauti. Jei neturi kitų įsipareigojimų, eikime kartu vakarienei''. Jis turėjo daug pažinčių JAV Senate ir Atstovų Rūmuose. Daug jis mums talkino. Už vakarienę norėjau aš užmokėti, jis neleido. Nesispyriau, nes žinojau, kad jis yra milijonierius. Neseniai jis mirė savo gimtajame Massachusetts. Pažinčių užmezgimas ir palaikymas daug kainuoja. Paminėjau tik trejetą atvejų. Jų turėjau visą eilę. Kiekvienas šviesesnis lietuvis galėtų (ir turėtų) užmegzti panašių pažinčių ir jas palaikyti.

— Siekiant didesnių užsimojimų, kaip akcentavote, žymiųjų ir įtakingųjų politikų parama visai veiklai yra būtinybė. Kaip juos lietuviai galėtų laimėti savo žygiams atskirose vietovėse?

— Laikas lietuviams išeiti iš savo kiemo, jungtis į amerikiečių (kanadiečių ir kitų kraštų) politines partijas, daugiau įtakos turinčias organizacijas. Vasario 16-sios ir kitų sukakčių minėjimus turime ruošti puošniose viešbučių salėse. Pagrindiniais kalbėtojais turime kviesti gubernatorius, miesto burmistrus, JAV senatorius, JAV Kongreso Atstovų Rūmų narius, žinomesnius laikraštininkus, dienraščių redaktorius ar leidėjus, universitetų prezidentus ir pan. JAV, Kanados ir kitų kraštų LB vadovybės galėtų įsteigti **Lithuanian Freedom Medal** (Lietuvos Laisvės Medalį) ir tomis progomis atžymėti pagrindinius kalbėtojus, kartu su medaliu įteikiant jiems puošnius diplomus. Tuo būdu būtų galima laimėti tuos žymesnius ir įtakingesnius kitataučius mūsų reikalui. Tą mintį kėliau jau prieš eilę metų LFB studijų ir poilsio savaitėje Dainavoje (žiūr. ,,**Į Laisvę**'', 1968 — rugsėjis, 59-61 psl.). Tai buvo siūlymas LF bičiuliams. Šį kartą siūlau tos iniciatyvos imtis Lietuvių Bendruomenės kraštų vadovybėms. Nauji siūlymai yra nepaprastai sunkiai įperšami lietuviams! Reikia manyti, kad šį kartą būsiu išgirstas.

Vasario 16-sios, birželio įvykių ir kiti panašūs minėjimai ruoštini kitataučiams, o ne sau patiems. Nesitenkinti Vasario 16-sios proga siekti tik 1918 metus, o eiti toli į praeitį —

XXX studijų savaitėje. Iš kairės: V. Vardys, V. Rociūnas, J. Kojelis, K. Ambrozaitis, J. Pažemėnas. Nuotr. V. Maželio.

siekiant 1251 metus, minint Lietuvos valstybės pradžią ir garbingą ir didingą praeitį. Tai buvo pavykę mums įpiršti (JAV LB pirmajai Informacijos Tarnybai, 1970-1972 metais) visiems krašto lietuviams. Bet nuo 1972 metų lietuviai, kaip latviai ir estai, pradėjo tenkintis tik 1918 metais. Mat, latviai ir estai iki 1918 metų savo valstybių praeityje nėra turėję.

— Latviai neseniai paminėjo 800 metų krikščionybės sukaktį, rusai ir lenkai — 1,000 metų krikščionybės sukaktį, o mes, lietuviai, teminėsime tik 600 metų krikščionybės įvedimo Lietuvoje sukaktį kitais metais (1987 metais). Kokios Jūsų mintys dėl šios sukakties minėjimo?

— Tą planą (minėti 1987 metais 600 metų krikščionybės įvedimo sukaktį Lietuvoje) atvežė iš Romos JAV lietuviams (ir kitų kraštų lietuviams) prof. dr. kun. Paulius Rabikauskas, S.J. Prieš keletą mėnesių Los Angeles mieste turėjome Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimą. Labai negausiame viename simpoziume ta mintis iškilo. Prof. dr. Antanas Klimas ir aš nesutikome su tuo planu. Pasikeičiant mintimis, buvo teigiama, kad 1951 metais jau esame minėję 700 metų krikščionybės įvedimo sukaktį Lietuvoje. Prel. Jonas Balkūnas buvo tada suorganizavęs Šv. Patriko katedroje (New Yorko mieste) iškilmingą, didingą ir labai gausų minėjimą. Kitose vietovėse buvo pasitenkinta mažesniais minėjimais. Šiame negausiame LKMA simpoziume bandėme akcentuoti, kad pradžia katalikybei Lietuvoje buvo padaryta 1251 metais, ir tuo

turėtumėm pasitenkinti. Kun. Paulius Rabikauskas su tuo nesutiko. Anot jo, lietuviai tuo metu nebuvę pasiruošę priimti katalikybės, gi 1387 metais jau didesnis skaičius lietuvių priėmė naują religiją. Diskusijos tuo klausimu buvo labai trumpos.

Aš nesu entuziastas tam jau suplanuotam didžiuliam įvykiui 1987 metais. Jei šv. Tėvas atkreips į tą įvykį savo pilną dėmesį, naudos, be abejo, bus. Jei lietuviams pavyks išgauti iš laisvojo pasaulio kardinolų ir vyskupų pakankamo tam įvykiui pritarimo, bent rašys katalikiškoji spauda.

Kaip žmonės sako, ,,ratas tam įvykiui yra jau užsuktas'', telieka palinkėti tik geros sėkmės to minėjimo organizatoriams ir vykdytojams.

Čia tiktų priminti visiems, kad nei Jogaila, nei lenkai krikščionybės neįvedė Lietuvoje magišku būdu. Užtruko šimtmečius krikščionybei įleisti šaknis mūsų krašte. Pagonybės žymių dar buvo Lietuvoje ir mūsų laikais. Į pagonybę grįžo neseniai net vienas buvęs ateitininkas Australijoje ir buvo palaidotas pagoniškomis apeigomis (žinoma, tai apgailėtinas atvejis!).

Turime daug kitų aktualių problemų ir darbų. Jie laukia visų galimų darbo rankų ir visos galimos finansinės paramos. Tas minėjimas atitrauks daug darbininkų ir kainuos nemaža pinigų. Mes, lietuviai, įpratę būti ,,maitinami'' minėjimais, konferencijomis, suvažiavimais, kongresais ir visa eile kitų renginių.

Užsiminiau, kad turime daug aktualių ir gal ,,degančių'' problemų, darbų ir žygių. Štai tik pora jų: visais galimais legaliais būdais stengtis sustabdyti sovietinio teismo sistemos įvedimą mūsų laisvajame krašte (OSI klausimas) ir visomis jėgomis kelti ir ginti Lietuvos bylą Vakarų pasaulio ir kitų laisvųjų kraštų laisvę mylinčių piliečių tarpe. Bet apie šiuos klausimus tikiuosi parašyti atskirą straipsnį.

— Vyresnioji lietuvių išeivių karta retėja, o atliktini darbai ne tik nemažėja, bet atsiranda vis naujų. Iki šiol nė vienu žodžiu neužsiminėme apie lietuviškąjį jaunimą, kuris turėtų tęsti vyresniųjų darbus, apie jo veiklą. Kokia, Jūsų nuomone, yra to lietuviškojo jaunimo padėtis?

— Jaunimo gretose judėjimo netrūksta: jaunimas posėdžiauja (kaip ir senimas), ruošia konferencijas ir jose dalyvauja, auklėjasi vadų ruošimo kursuose, vyksta į didžiulius kongresus viename ar kitame pasaulio krašte, priima šimtus rezoliucijų ir... tuo viskas pasibaigia. Yra jų tarpe ir vienas kitas labai šviesus veidas: Linas Kojelis, Gintė Damušytė, Gintaras Grušas ir dar gal vienas kitas. Mano noras būtų, kad tas organizuotas jaunimas pasiimtų ir vykdytų bent vieną ar porą darbų. To pas juos stokoja.

Esu ateitininkas ir galėčiau kiek pilniau pasisakyti apie ateitininkiškąjį jaunimą. Gaunu *Ateitį*, galima

sakyti, ateitininkų jaunimo organą. Jei nieko nežinočiau apie padėtį Lietuvoje, iš to leidinio susidaryčiau vaizdą, kad Lietuva yra beveik laisva, neturinti jokių didesnių problemų. Ateitininkas turi būti ir geras katalikas ir geras lietuvis. Ateitininkų vadus ruošė (ir turbūt teberuošia) asmenys, kurie dažnai yra atitrūkę nuo tikrojo lietuviško gyvenimo ir veiklos. Tie vadų ruošėjai negali duoti jaunimui to, ko patys neturi. Jaunimas nuolat maišosi amerikiečių tarpe. Jei jis beveik nieko negauna iš savųjų, galėtų daug gerų dalykų (tik neblogų dalykų!) pasisavinti iš amerikiečių. Iš savo patirties žinau, kad amerikiečių veikloje yra daug šlifo, išradingumo ir puikių naujovių.

Prieš pat jo mirtį turėjau ilgą ir įdomų pašnekesį su a.a. Stasiu Žymantu. Palietėme ir jaunimo klausimą. Anot jo (jau prieš kurį laiką!), skautuose padėtis buvusi blogesnė, negu kad ateitininkuose. Aš apie skautus negalėčiau nieko pasakyti.

— Turbūt būsime palietę visus svarbesnius Lietuvos ir lietuvių klausimus bei problemas. Ką galėtumėt dabar pasakyti apie Lietuvių Fronto bičiulius?

— Turime beveik tas pačias problemas, kaip visos kitos dar gyvos grupės. Neturime jaunimo, neskaitant Lino Kojelio ir dar gal vieno kito. Tiesa, Europoje turime jaunąjį Ivinskį. Savo laiku parodžiau gana didelės iniciatyvos išsiauginti ir pritraukti daugiau jaunimo. Mano ,,valdžios'' metais į poilsio ir studijų savaites pavykdavo atitraukti tarp 30-40 jaunųjų (studentų). Jiems frontininkai ir jų programa patiko, ir gal po metų ar kitų būtų jie įsijungę į mūsų eiles. Paramos iš mūsų kitų įtakingesnių frontininkų nepavyko gauti. Tas reikalas po 1974 metų buvo pamirštas (tada aš išėjau ,,pensijon'' — tapau ,,elder statesman''). Savo tarpe turime eilę gana šviesių asmenybių. Paskutiniųjų dešimties ar pan. metų laikotarpyje LFB vadovybės nebeišeina su didesniais užsimojimais ar planais. Tai jau blogas ženklas.

Didesnei ir platesnei veiklai reikia didesnių finansinių resursų. Turime savųjų tarpe gana daug turtingų narių. Savo ,,valdžios'' metais piniginiais klausimais teko ne kartą su finansiškai pajėgesniais susiremti ir pasikeisti kietesniais žodžiais. Ne kartą esu kalbėjęs vienam ar kitam: ,,Jei jūs negalite to ar kito žygio finansuoti, aš, neturtingas, tai padarysiu''. Kartą keliems iš tokių finansiškai pajėgių kalbėjau: ,,Tam reikalui teturiu tik 15 minučių laiko''. Praėjo 15 minučių. Jiems tariau: ,,Sudiev, vyrai! Turiu kitų užsiėmimų!'' Tokiu būdu pavyko šiek tiek pinigų iš jų išgauti. Tai tokia padėtis LF bičiulių ir mano gerų bičiulių tarpe.

— Nuoširdžiai dėkoju už žurnalo puslapiuose išreikštas mintis, pastabas ir sugestijas lietuviškojo darbo veikėjams. Jos labai taiklios, vertos dėmesio ir tolimesnių diskusijų. Padėka ir geriausi bičiuliški linkėjimai! (Red.)

STASYS ŠALKAUSKIS — ,,palikuonis mūsų senosios aristokratijos, bajorijos, kuri, prieš išnykdama, pakilo pražydėti paskutiniais žiedais, į kuriuos sudėjo, ką turėjo gražiausio, ir atidavė Lietuvai... Šalkauskis pats gražiausias atstovas senojoje šviesuomenėje susikrovusių intelektualinių sugebėjimų, kurie buvo praplėsti rytietinėm Solovjovo ir vakarietinėm de Munnyncko idėjomis. Jis virto tokio laipsnio intelektualu ir sistematiku, kurių nedaug pasitaiko žmonijos minties pasaulyje''. (Brazaitis, Raštai, V, p. 403).

DVI SUKAKTYS

ALINA SKRUPSKELIENĖ

Šiais, 1986 metais, galime prisiminti net dvi reikšmingas šimtmetines sukaktis. Įdomiu sutapimu abu labiausiai veikę jaunąją kartą Nepriklausomos Lietuvos laikais buvo gimę 1886 metais: ***Stasys Šalkauskis*** *(1886.V.4-1941.XII.4) ir* ***Pranas Dovydaitis*** *1886.XII.2-1942.XI.4). Ir jų mirties datos labai artimos, taigi ir gyventi jiems buvo skirta beveik tiek pat laiko vienam ir kitam.*

SU DOVYDAIČIU man yra tekę susitikti Kauno valstybinėje gimnazijoje, Jis buvo gimnazijos direktorius ir porą metų dėstė lietuvių literatūrą. Kai dabar pasikalbu su savo klasės draugais, direktoriaus vaizdas visų mūsų atmintyje įspaustas, rodos, vienodas. Mes visi

PRANAS DOVYDAITIS — atstovas to luomo, kuris pradėjo kovą dėl tautinio Lietuvos atgimimo. Liaudies vaikas, kietai veržęsis į mokslą. Gimęs tankių girių apsuptame kaime, tėvų ūkyje piemenavęs, kaip ir kiti mūsų kaimo vaikai, pajėgė eksternu išlaikyti abitūros egzaminus, baigti aukštuosius mokslus Maskvos universitete. Dovydaitis — mokslininkas enciklopedistas, profesorius, visuomenininkas, žurnalistas, ateitininkų kūrėjas, Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras, Sibiro kankinys.

---

atsimename begalinį Dovydaičio šiurkštumą, kurį mes paprastai vadindavome ,,kaimiškumu'', ir tokia jo charakteristika viską paaiškindavo ir viską atleisdavo mūsų akyse. Bet ,,kaimišku'' nevadinome nė vieno gimnazisto, kad ir iš Dovydaičio artimų apylinkių kilusio. Jie mums kaimiški neatrodė ir nebuvo.

Gimnazijos darbas Dovydaičiui, atrodo, buvo per siaura jo veikimui sritis. Jis buvo paskendęs savo planuose. Mėgo globoti gabesnius moksleivius ir nuolat skatino juos studijuoti, norėjo išugdyti Lietuvai mokslininkų.

Jo iniciatyva, rūpesčiu ir darbu 1921 pradėjo eiti mergaitėms skirtas žurnalas *Naujoji vaidilutė*. Dabar daug kas šį žurnalėlį prisimena ir jį vertina. Bet tuo metu, kai jis pasirodė, netrukus nusibodo, ir mergaitės juo nelabai domėjosi. Man jis atrodė labai sentimentalus ir siauras. Gal dėl to sentimentalumo jis ir neimponavo jaunosioms skaitytojoms. Perėmus žurnalą redaguoti studentėms, *Naujoji vaidilutė* pasidarė kitokia, geriau pataikė į jų pasaulį ir rado daugiau atsiliepimo.

Dovydaitį supranta, vertina ir pamilsta labiau subrendę žmonės, turėję asmeninių kontaktų su juo. Moksleivio kontaktas su savo direktoriumi yra grynai oficialus ir susitikimai su juo ne visada malonūs. Jis dažnai direktorių ar mokytoją vertina pagal iš jo gaunamus pažymius ar pastabas.

Dovydaitį reikia pažinti kitaip. Tam gera pagalba yra puiki dr. Juozo Girniaus parašyta monografija ,,Pranas Dovydaitis''. Jos puslapiuose skaitytojas su autorium keliauja per visą Dovydaičio gyvenimą. Jis susipažįsta su jo gimtuoju Runkių kaimu, pabūvoja Dovydaičio šeimoje, pastebi jo gabumus, kurie leidžia jam iškilti moksliniame darbe. Pastebi jautrią artimui Dovydaičio širdį, jo darbą Lietuvai ir savo krašto žmonėms, pagaliau jo ištvermingumą ir kietą laikyseną, jo kančią Gario stovykloje ir Sverdlovsko kalėjime, kur Dovydaitis ir baigė savo žemiškąją kelionę, išvargintas ir sunaikintas, bet nepalūžęs. Tada Dovydaičio vaizdas sušvinta.(1)

*

IŠ SAVO studijų meto nežinau nė vienos studentų grupės, kuri būtų rodžiusi tiek entuziazmo ir susižavėjimo savo profesoriaus paskaitomis, kaip Stasio Šalkauskio klausytojai. Jie niekad nebandė abejoti ar nepasitikėti jo skelbiamomis idėjomis.

Iš visų dėstytojų Šalkauskis darė savo studentams didžiausią poveikį. Jis ne tik perdavė studentiškam jaunimui savo idėjas, bet ir įspraudė savo galvojimo būdą, savo logiką, išmokė sistemingai, preciziškai galvoti. Mes pasisavinome ir jo terminologiją: pilnutinė asmenybė, pilnutinė demokratija, pilnutinis idealas, kuris derina sutartinėje prigimtį, kultūrą ir religiją. Visa tai buvo galima dažnai girdėti studentų diskusijose. Baigę mokslą ir išsisklaidę po provincijos gimnazijas ar kitas mokslo įstaigas, studentai užkrėtė Šalkauskio idėjomis savo mokinius. Šalkauskį suprasti ne visuomet buvo lengva, reikėjo pasitempti, bet tai brandino jaunimo mintį.

Paskaitose Šalkauskis buvo gana formalus, atsinešdavo stropiai paruoštą paskaitą ir skaitė iš užrašų. Seminaruose studentų referatus išklausydavo su dideliu dėmesiu, rodydamas savo pasitenkinimą įdomesne mintim ar pavykusia žodine išraiška. Diskusijose dalyvavo gyvai, nepeikdavo, bet išryškindavo autoriaus klaidas, o kartais apgindavo, jei autorius kolegų buvo labai puolamas. Už auditorijos sienų Šalkauskis buvo draugiškas ir malonus, visuomet atsakydavo šypsena ir lengvu galvos palenkimu studentų sveikinamas. Dalyvaudavo ir studentų pasilinksminimuose, bet trumpai, taip pat ir bendrose profesorių ir studentų iškylose.

Profesorius Šalkauskis vasarodavo kartais Palangoje, kartais Kačerginėje. Kačerginė, Nemuno pakrantėje, gražiame pušyne, Kauno gyventojų buvo mėgstama dėl patogaus susisiekimo garlaiviu. Už Šalkauskių vasarnamio, Palankių kaimo pačiame gale, kur ramybės nesudrumsdavo vasarotojų triukšmas, iškildavo pušimis apaugęs gražus kalnelis, nuo kurio atsiverdavo puikus reginys į Nemuną Zapyškio link. Tai buvo puiki vieta skaityti, mąstyti ir pailsėti. Vasarotojai galėjo jį matyti kasdien ramiai besileidžiantį nuo kalnelio su

knyga rankoje ir lazdele, ir jo siluetas, saulei leidžiantis, gražiai išryškėdavo liepsnojančio dangaus fone.

Kitas itin gyvas Šalkauskio vaizdas mano atminty — tai mano paskutinis jo, sergančio, aplankymas Vilniuje 1941 kovo 26. Nuvykau į Vilnių, kur buvo vyriausioji NKVD tardymo įstaiga, norėdama gauti žinių apie likimą savo vyro, kuris nuo liepos mėnesio buvo suimtas ir uždarytas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. Pusdienį prastovėjus didžiulėj eilėj viltingai žinių laukiančių žmonų, motinų ar dukterų, ir nieko konkretaus tardymo įstaigoje nepešus, sumaniau aplankyti profesorių Šalkauskį, kuris, girdėjau, jau senokai sirgo. Jis gyveno Žygimanto gatvėje Nr. 20, savo brolio Kazio, taip pat iš universiteto atleisto profesoriaus, šeimoje. Profesorius gulėjo sofoje. Jis man pasirodė mažai pasikeitęs, bet juk niekad jis sveikata ir nespindėjo; tokie pat tamsūs plaukai ir išblyškusios sučiauptos lūpos, tik ryškūs skruostų kaulai buvo dar labiau išryškėję dėl ligos ir nusilpimo. Kalbant buvo lengva pastebėti didelį jautrumą, o kartais ir ašarą akyse. Sakėsi jaučiąsis neblogiausiai ir, kaip paprastai, ne savo sveikata skundėsi, bet domėjosi kitais — savo jaunų draugų ir Skrupskelio likimu.

Užgriebėm šiek tiek ir aktualijų. Kai kurie lietuviai bandė gelbėtis repatrijavimu, t.y. suradus kokią dingstį, pvz., vokiškai skambančią pavardę, išvažiuoti į Vokietiją ir išvengti komunistinių areštų. Šalkauskis sunerimo: — Ne, taip elgtis nereikėtų! Jis buvo labai priešingas kiekvienai apgaulei. Netrukus grįžo ponia Julija ir tuoj ėmė mane vaišinti arbata. Ji visuomet pasižymėjo vaišingumu ir mokėjo visur, net ir skurdžiomis dabartinėmis sąlygomis, būti elegantiška, geros nuotaikos ir šneki. Bijojau per daug ligonį išvarginti, tai atsisveikinau netrukus. Lietuvos ateitį jis matė šviesią — gaila, kad klydo. Bet gal jo pranašiška akis įžvelgė toliau, negu dabartinė tikrovė. Tų pačių metų gruodžio mėn. Kauną pasiekė žinia, kad Stasio Šalkauskio jau nebeturime savo tarpe. Prieš mirtį jis buvo dar grįžęs į Šiaulius, į tėvų namus, ir momentais atrodė net pasitaisęs, atsirado energijos kurti, rašyti.

*

Šalkauskio dvasinis vystymasis formavosi labai skirtinguose pasaulio kampuose — jį veikė ir Rytai, ir Vakarai. Maskvoje studijavo teisę, bet jos nemėgo. Atvangos savo dvasiai rado rusų filosofo Vladimiro Solovjovo raštuose. Išvykęs į Šveicariją, Fribourgo universitete pradėjo filosofijos studijas. Bet jis nebuvo nutolęs nuo gyvenimo, tik norėjo jį taisyti, kelti į aukštesnę plotmę ir Lietuvos ugdymą vykdyti per filosofiją. Svarstė ne tiek specialiąsias filosofines problemas, kiek gyvenimiškas. Savo principų šviesa jis norėjo nušviesti tokias gyvenimo sritis, kaip pvz.: sportą, šokius ir

... Ateitį mes turime pastatyti ant trijų kolonų — ant lietuvybės, krikščionybės ir demokratybės. Mes turime išauklėti tokį lietuvį, kuris su pasididžiavimu prisipažins esąs lietuviu...

Stasys Šalkauskis

žaidimus, fizinio lavinimo tikslus, jaunimo organizacijas, moterų klausimą, abstinenciją ir blaivybę, kariuomenę. Jau būdamas Kauno universiteto profesoriumi, Šalkauskis nepraleisdavo progos tinkamu laiku rašyti visais šiais gyvenimiškais klausimais. Bet labiausiai jam rūpėjo lietuvių tautos ugdymas ir Lietuvos ateitis. Dar 1919 Šalkauskis prancūziškai parašė stambų veikalą *Sur les confins de deux mondes,* kuriame sintetiškai nagrinėja Lietuvos tautinės civilizacijos klausimą.

Įsijungęs Lietuvoje į akademinį darbą, Šalkauskis uoliai ėmėsi vykdyti savo tautos ugdymo planus, kuriuos kartą jis išdėstė Juozui Eretui: ,,Lietuva toli gražu ne tokia, kokia ji galėtų ir turėtų būti. Tegul istorikai svarsto, kodėl taip yra, mes gi turime rūpintis ateitimi. O tą ateitį mes turime pastatyti ant trijų kolonų — ant lietuvybės, krikščionybės ir demokratybės. Mes turime išauklėti tokį lietuvį, kuris su pasididžiavimu prisipažins esąs lietuvis. Naujoji lietuvybė atsikratys menkavertiškumo jausmo, užvaldančio šiandien dar daugelį mūsų tautiečių. Bet iš kitos pusės lietuvis nebus nacionalistas, nes žino, kad nėra ‚išrinktų tautų' ''.(2)

Savo idėjoms geriau skleisti Šalkauskis bandė leisti *Romuvą,* tautinės kultūros ir pilnutinio gyvenimo žurnalą, kurio 1921-1922 metais tepasirodė du numeriai, beveik ištisai paties Šalkauskio prirašyti. Suminėsiu tik keletos straipsnių temas iš šių dviejų *Romuvos* numerių, kad skaitytojas pajustų, kiek plačiai Šalkauskis buvo pasiryžęs aprėpti pasaulio ir lietuvių gyvenimo plotmę: Tautybės esmė, Tautos pašaukimas bei uždavinys, Liaudies ir šviesuomenės persiskyrimas tautinio Lietuvos gyvenimo srityje, Krikščioniškoji politika ir gyvenamoji valanda, Tautinės civilizacijos problema, Pilnutinio gyvenimo gairės.

Buvę Stasio Šalkauskio studentai, jo bičiuliai ar net ir trumpiau pažinojusieji tebeatsimena jį kaip gilų mąstytoją, objektyvų savo sprendimuose, kuklų bei taurų džentelmeną ir nuoširdų krikščionį.

Nuorodos

1. Pasiskaityti dr. Juozo Girniaus *Pranas Dovydaitis,* 1975, p. 305 ir 667-715.

2. Juozas Eretas, *Stasys Šalkauskis,* 1960, p. 73.

100 METŲ NUO POVILO LUKŠIO GIMIMO

Visur pasauly pagerbiamas Nežinomas Kareivis; Prisiminkim, pagerbkim ir Lietuvos pirmąjį Žinomą Kareivį.

NUOSTABUS buvo tas trumpas nepriklausomos Lietuvos švystelėjimas. Per tuos dvidešimt porą metų kokį stebuklą padarė mūsų šalis ir kiek užaugino patriotiškai nusiteikusios inteligentijos. Bet jau pradedame užmiršti, jog tik per plauką trūko, kad Lietuvos nebūtų buvę. Nesvarbu, kad 1918 Vilniuje buvo paskelbta nepriklausomybė. Jos tada dar niekas nenorėjo pripažinti ir su paskelbimu skaitytis. Nesvarbu nei Wilsono punktai, nei Lenino migloti pažadai. Beveik tuo pačiu metu, kai tų metų rudenį susidarė pirmoji Lietuvos vyriausybė, bolševikai Minske sukūrė Kapsuko vadovaujamą Lietuvos-Gudijos ,,socialistinę'' valstybę ir pasiuntė raudonąją armiją praktiškai vykdyti.

Mūsų vyriausybė buvo beginklė, o čia iš rytų atslenka raudonoji banga. Savanoriai, stokite į kovą už nepriklausomą Lietuvą! Išgirdo mūsų vyrai, atvyko kas pėsčias, kas savo arkliu atjojo. O kur ginklai? Vienas kitas atsinešė medžioklinį šautuvą, kitas tik revolverį, kai kas gavo seną vokišką šaudyklę. Visko trūko, netrūko tik heroizmo ir aukos dvasios.

Bolševikai skubėjo. Vasario užėmę beveik visą Latviją ir daugiau negu pusę Lietuvos. Šiaurėj siekė Mažeikius, Šiaulius, pietuose Alytų. Vilnius buvo jų rankose, veržėsi į Kauną. Pirmieji spėjo susiorganizuoti į kovą Panevėžio ir Kėdainių savanoriai. Panevėžiečiai dar negalėjo išeiti prieš bolševikus ir pasitraukė, susijungė su kėdainiečiais. Ir nuo čia, nuo Kėdainių, prasidėjo bolševikų stūmimas atgal. Čia buvo tas pylimas, kuris sulaikė raudonąjį potvynį ir leido savanoriams efekingiau susiorganizuoti likusioje Lietuvos dalyje.

Tarp tų pirmųjų, kurie pasisiūlė į kovotojų eiles, buvo ir Povilas Lukšys. Pirmiems karo veiksmams vadovavęs Kėdainių srities apsaugos viršininkas karininkas Juozas Šarauskas, 1941 bolševikų suimtas, kankintas ir prie Červenės sušaudytas, savo atsiminimuose (*Savanoris*, 1929, psl. 21) rašo; ,,Pirmųjų tarpe į Kėdainius, į savanorių būrį atvyko Povilas Lukšys iš Kazokų kaimo ir su savim atsivedė

Rimtai nusiteikę klausome paskaitos XXX studijų savaitėje. Pirmoj eilėj iš kairės: Gintaras Grušas, Juozas Kojelis, kun. Viktoras Dabušis, Milda Lenkauskienė. Nuotr. V. Maželio.

dar 5 savanorius iš to paties kaimo. Būrį sudarė apie 30 savanorių. Būrys iš karto turėjo ginklų — vieną karišką šautuvą ir vieną revolverį. Atneštas kitas šautuvas, ilgą laiką žemėje rūdijęs, buvo netinkamas vartoti''.

Pulk. Kazys Ališauskas knygoje *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918-1920* I tome (Čikaga 1972, psl. 130) mini kai kurias pirmųjų kautynių detales: ,,Užėmę Eigulių k., bolševikai veržėsi į Kėdainius, bet kai iš čia buvo atmušti, tai bandė pagilinti apėjimą. Nedidelis jų dalinys slinko į vakarus, matyt, norėdamas perkirsti Kėdainių-Kauno kelią ir nutraukti susisiekimą su Kaunu. Čia sumanumu ir drąsa drauge su kitais Kėdainių srities apsaugos būrio savanoriais ypač pasižymėjo Povilas Lukšys ir Vincas Vainauskas. Juos su 8 kareiviais karin. J. Šarauskas pasiuntė į Paobelių dv., kad sulaikytų slenkančius bolševikus. Būrelis ne tik privertė bolševikus pasitraukti į Eigulius, bet, priešo nepastebimas, Obelės krantais užėjo bolševikams iš užnugario, apšaudė iš šautuvų ir apmėtė granatomis''.

Toliau Ališauskas aprašo Lukšio žuvimo aplinkybes: ,,Bolševikai, turėdami šaudančią grandinę priekyje ir nežinomos priešo jėgos užpulti iš užnugario, išbėgo iš Eigulių k. ir traukėsi... Buvo pasiųsta sustiprinta žvalgyba į Juod-

kiškio dv. ir Taučiūnų k., o iš ten turėjo išeiti į Kėdainių-Šėtos vieškelį. Žvalgyboje buvo 17 vyrų, kurių tarpe penki vokiečių kulkosvaidininkai ir du raiteliai. Žvalgymo dalinys iš Kėdainių išvyko naktį dvejomis rogėms. Žvalgybos viršininkas buvo Vincas Vainauskas, jo pavaduotoju — Povilas Lukšys. Juodkiškio dvarą ir mišką pravažiavo nesutikdami priešo. Auštant, artinantis prie Taučiūnų k., staiga iš jo bolševikai pradėjo smarkiai šaudyti. Čia vasario 8 d. ir žuvo savanoris Povilas Lukšys, pirmoji Lietuvos kariuomenės kovų dėl nepriklausomybės auka kautynių lauke. Todėl jis minimas su ypatinga pagarba'' (130-131).

Gen. Stasys Raštikis atsiminimų IV tome prideda, jog kai bolševikai į žvalgus pradėjo šaudyti, žvalgai šoko iš rogių, ,,būrininkas Lukšys, dar stovėdamas rogėse ir ragindamas bei drąsindamas kitus, buvo nukautas''. Toliau Raštikis pamini, kad Povilas Lukšys po mirties buvo apdovanotas Vyčio Kryžiumi Nr. 1.

Pirmasis žuvęs karys su kariška pagarba buvo palaidotas iš Kėdainių šv. Jurgio bažnyčios pirmiau parapijos kapinėse, vėliau, 1938.XI.23, perkeltas į karių kapines. Žuvimo vietoje 1929 kėdainiečiai pastatė piramidės stiliaus paminklą. Paminklo projektuotojas buvo architektas Vytautas Landsbergis-Žemkalnis. Karo muziejuje, Kaune, buvo pastatytas biustas. Jo autorius skulp. Bronius Pundzius. Kaune ir kitose Lietuvos vietose Povilo Lukšio vardu buvo pavadintos gatvės, aikštės ir kitaip jo vardas įamžintas.

Apie šį kuklų didvyrį nedaug užsiliko žinių. yra žinoma, kad jis buvo gimęs 1886 rugpjūčio 21 Kazokų kaime, Surviliškio valsčiuje, Kėdainių apskrity. Kilęs iš neturtingos šeimos. Lankė Surviliškio pradinę mokyklą, vėliau mokėsi statybos amato. Turėjo tarnauti rusų kariuomenėje. Grįžęs į Lietuvą, vertėsi namų statyba. Buvo veiklus pavasarininkas, giliai tikintis. Išgirdęs, kad tveriasi Lietuvos kariuomenė, nelaukė atskiro raginimo, priešingai — pats kitus ragino jungtis į savanorius ir kovoti už nepriklausomą Lietuvą.

Lukšio žuvimo vietoje aplink esanti dvaro žemė buvo atiduota jo giminėms. Ten įsikūrė jo motina, brolis ir dvi seserys. Koks likimas juos ištiko bolševikams atėjus, nėra žinoma. Viena tik aišku, kad paminklas buvo susprogdintas, tačiau irgi aišku, kad pirmųjų savanorių drąsa ir auka neliks užmiršta. Bus įkvėpimas naujoms generacijoms kovoti už savo tautos teises. Tokiu įkvėpimu uždegti ėjo į nelygią kovą ir mūsų partizanai-miškiniai po II Pasaulinio karo. Pirmieji mūsų savanoriai įeina į garbingiausius puslapius Lietuvos istorijoje. Teisingai yra pastebėjęs Tautų Sąjungos delegacijos pirmininkas Paul Hymans: ,,Už savo tautos nepriklausomybę jūs turite būti dėkingi ne Ambasadorių konferencijai ir ne Tautų Sąjungai, bet savo kariuomenei (savanorių)''.

Č.G.

BAŽNYČIA IR PAGRINDINĖS ŽMOGAUS TEISĖS

VYTAUTAS KAZLAUSKAS

Dalis paskaitos, skaitytos Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos XIII suvažiavime, Los Angeles, 1985.XII.26.

ŽMOGAUS TEISIŲ RŪPESTIS TARPTAUTINĖS TEOLOGINĖS KOMISIJOS DARBUOSE

Popiežiaus Jono Pauliaus II paskatinta, Tarptautinė Teologinė Komisija (TTK) 1983 ir 1984 metų plenarinėse sesijose studijavo žmogaus orumo ir žmogaus asmens teisių problemą. Plenarinėse sesijose pradėtą darbą tęsia šiam tikslui sudaryta pakomisė ir speciali darbo grupė. Jau yra pasirodę pirmieji darbo vaisiai: studijų bei straipsnių rinkinys popiežiškojo Grigaliaus universiteto žurnale *Gregorianum* ,,Human Dignity and Human Rights'' (1984,65/2-3), Tarptautinės Teologinės Komisijos drauge su Popiežiška ,,Teisingumo ir Taikos ,,Komisija parengtas leidinys ,,Šiuolaikiniai krikščionys žmogiškojo orumo ir žmogaus asmens teisių akivaizdoje'' ir pagaliau Tarptautinės Teologinės Komisijos tezės, kuriose yra pateikiama tyrinėjimais pasiektų rezultatų sintezė ir drauge nusakomi krikščionių uždaviniai šiuolaikinės padėties akivaizdoje.

Popiežius Jonas Paulius II, audiencijoje priimdamas Tarptautinės Teologinės Komisijos plenarinės sesijos dalyvius 1983.XII.5, apgailestavo, kad II Vatikano susirinkimo mokslas apie žmogaus orumą, sintetiškai išdėstytas susirinkimo konstitucijoje *Gaudium et Spes*, dar nėra pakankamai įėjęs į teologiją ir nėra įgyvendintas praktikoje (Plg. *L'Osservatore Romano*, 1983.XII.5-6, p. 6). Apgailestavo, kad krikščioniškoji antropologija pastaraisiais laikais daug kur yra nustumta į šalį, kad daugelis šalia krikščioniškos antropologi-

jos mėgina atrasti raktą, su kurio pagalba pagaliau galėtų atverti neįžvelgiamą žmogaus paslaptį (n. 8). Iš tikrųjų, krikščioniškoji teologija ilgą laiką žmogaus orumo ir žmogaus teisių klausimus buvo palikusi tarptautinėm institucijom, kaip Jungtinių Tautų Organizacija, arba tarptautinėm konferencijom, kaip Europos Saugumo ir Bendradarbiavmo Konferencijos Helsinkyje, Belgrade, Madride, Ottavoje. Žmogaus asmens orumo ir jo pagrindinių teisių problemos atrodė priklausančios daugiau diplomatijai — sakykime, kad ir Šventojo Sosto diplomatijai — daugiau tarptautinės teisės ar politikos mokslam negu teologijai.

Jeigu tai būtų tiktai teisių išskaičiavimo problema, pateikiant ilgesnį ar trumpesnį jų sąrašą, galbūt ją būtų galima išspręsti ir be teologijos pagalbos. Bet gili šiuolaikinė žmogaus teisių krizė vis labiau įtikina, kad **reikia ieškoti žmogaus teisių šaknų,** reikia ieškoti to pagrindo, kuriuo žmogaus teises būtų galima paremti, reikia ieškoti to tvirto pagrindo, kuriuo remiantis būtų galima žmogaus teises apginti.

Didžioji žmonijos dalis šiandien alsuote alsuoja žmogaus asmens teisių apgynimo ilgesiu, jų praradimo sielvartu ir jų atstatymo rūpesčiu. Šiame moralinių vertybių krizės laikotarpyje, kada ištisos civilizacijos yra pasimetusios, suabejojusios savo vertybėmis ir savo idealais, krikščionim tenka didžiulė atsakomybė išsaugoti didžiausią šio pasaulio vertybę, kuri yra žmogus.

,,Tikintieji ir netikintieji beveik vieningai sutaria, kad viskas žemėje turi

KUN. DR. VYTAUTAS KAZLAUSKAS, baigęs Vilkaviškio kunigų seminariją, studijavo teologiją Innsbrucko universitete, vėliau gilino studijas sociologijos srityje pontifikaliniame Grigaliaus universitete, Romoje, kur 1950 gavo teologijos daktaro laipsnį. Nuo tų pat metų vadovauja Vatikano radijo lietuviškoms programoms. Daug rašo lietuviškoje spaudoje.

---

būti siejama su žmogumi, kaip savo centru ir viršūne'', — sako II Vatikano susirinkimo konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje (*Gaudium et Spes* n. 12). Tačiau kai reikia atsakyti į klausimą, kas yra žmogus, patenkame į tikrą nuomonių chaosą. Žmogaus nuomonės apie patį save dažnai yra viena kitai priešingos. Jos svyruoja tarp dviejų kraštutinumų. Dažnai žmogui atrodo, kad jis yra absoliuti visa ko norma, bet dar dažniau jis yra kupinas abejonių bei nuogąstavimų ir smunka iki beviltiškumo (GS, ten pat).

ŽMOGAUS ORUMO NUOVOKA ANTIKINIAME PASAULYJE

Jau seniausiais laikais žmogus turėjo savo asmens orumo, savo teisių ir visų žmonių lygybės nuovoką. Gana ryškių demokratijos elementų randame, pavyzdžiui, antikinės Graikijos valstybinėje santvarkoje ,,Polis'', kurioje piliečiui buvo suteikta galimybė dalyvauti valstybės valdyme ir krašto gerovės problemų sprendime. Bet apie visuotinį žmogaus teisių pripažinimą bei

respektavimą čia dar negalėjo būti kalbos, nes ,,Polis'' santvarkoje klestėjo vergija. Vis dėlto ir čia jau randame gana stiprų ,,disidentų'' sąjūdį. Dar prieš Platoną ir Aristotelį Sofistai (V šimtm. pr. Kr.) aštriai kritikavo ,,Polis'' santvarką ir reikalavo laisvės bei lygybės visiem žmonėm. Dėl to jie visu ryžtingumu atmetė vergiją.

Pas Platoną (428-348) ir Aristotelį (384-322 pr. Kr.) jau randame prigimtinės teisės sąvoką. Bet Aristoteliui dar buvo svetima prigimtinė žmonių lygybė. Jis manė, kad vieni žmonės iš prigimties yra laisvi, kiti — vergai.

Į pagrindinių žmogaus teisių sąvokos išsivystymą nemaža įtakos turėjo stoikų mokykla, prasidėjusi helenistiniame laikotarpyje ir vėliau paplitusi visoje Romos imperijoje. Šios filosofinės srovės atstovas Ciceronas (106-43 pr. Kr.) tvirtino, kad visi žmonės, vien dėl to, kad yra žmonės, tai yra iš savo prigimties, yra lygūs. Dar daugiau: toji pagrindinė visų žmonių lygybė — anot Cicerono — remiasi dieviškuoju protu, kuris yra įsikūnijęs pasaulyje. ,,Žmogaus protas yra tam tikra dieviškojo proto apsireiškimo forma — sako Ciceronas. Visi žmonės pačiu užgimimu tampa dieviškojo proto dalininkais. Tai yra visiem žmonėm bendrų teisių pagrindas''. Ir kiti stoikų filosofinės srovės atstovai — kaip Seneka, Epiktetas, Marcus Aurelius — mokė, kad pagarba kiekvienam žmogui remiasi žmogaus dalyvavimu dieviškajame prote. Taip buvo nugalėta Aristotelio nuomonė, kad kai kurie žmonės iš prigimties esą vergai. Romėnų mąstytojas Seneka (4 pr. Kr. — 65 po Kr.) žmogaus orumą įsigalėjusios vergijos akivaizdoje iškelia tokiais žodžiais: ,,Homo sacra res homini'' (žmogus žmogui yra šventas). Epiktetas (50-138), nors buvo pagonis, dar nesusipažinęs su krikščionybe, apie žmogų kalba beveik Evangelijos žodžiais: Visi žmonės yra broliai, nes Dievas yra jų Tėvas. Ne prigimtis — aiškina Epiktetas — ne prigimtis, o socialiniai santykiai ir likimas žmones padaro vergais... (Plg. Wilhelm Ernst. ,,Ursprung und Entwicklung der Menschenrechte in Geschichte und Gegenwart'', *Gregorianum*, 65/2-3, Roma, 1984, p. 232-234).

Nepaisant šių filosofinių-etninių pastangų pagrįsti humaniškumą, negalima sakyti, kad antikiniame pagonių pasaulyje jau buvę pažįstamos bendrosios žmogaus teisės. Tai tik atskiri pasisakymai apie laisvę ir lygybę, apie žmogaus orumą ir pagarbą žmogui, pasisakymai, kuriem dar labai toli iki reikalavimo visiem žmonėm pripažinti jų neliečiamas teises. Stoikų etika pirmajame ir antrajame šimtmetyje, tiesa, turėjo daug įtakos į etinių bei socialinių pažiūrų susiformavimą intelektualų sferose, bet ji nepasiekė politinių ir ekonominių sluoksnių, neįstengė pakeisti nusistovėjusios santvarkos.

Tą patį galima pasisakyti ir apie romėnų teisę. Nors ji turėjo artimus ryšius su stoikų natūraline teise, bet apie tikras, visuotiniai pagrįstas ir visuotiniai reikalaujamas pagrindines žmogaus teises romėnų teisėje dar negali būti kalbos.

KRIKŠČIONIŠKO ŽMOGAUS TEISIŲ MOKSLO EVOLIUCIJA

Pirmųjų krikščionių bendruomenės gyvenime tuoj matome aiškų praktišką krikščioniškos meilės įsipareigojimą už kiekvieną žmogų be jokios išimties, įsipareigojimą, kuris yra įsišaknijęs visų žmonių, pagal Dievo paveikslą sukurtų ir Jėzaus Kristaus atpirktų, prigimtinėje lygybėje. Per Ambraziejų (340-397) ir Augustiną (354-430) kilo krikščioniškas prigimtosios teisės mokslas, kuriame randame daug visuotinumo elementų, palengvinusių bendravimą su nekrikščionimis. Bet pas Augustiną dar nėra tikro sąžinės ir religijos laisvės pripažinimo. Klaidingai suprasdamas Evangelijos žodžius ,,compelle intrare'' - ,,varu atvesk žmones'' (Lk 14, 23) jis palieka atviras duris heretikų persekiojimui ir vėliau inkvizicijai. Mat, Augustino samprata buvo perėjusi į Decretum Gratiani (1140) ir su juo į Corpus Iuris Canonici, kuris iki 1918 m. buvo Romos Bažnyčioje galiojantis teisynas.

Svarbų žingsnį krikščioniškojo žmogaus teisių mokslo evoliucijoje yra padaręs **Tomas Akvinietis** (1225-1274). Toliau plėtodamas antikos ir Bažnyčios Tėvų mokslą apie ,,lex aeterna'' (amžinasis įstatymas) ir ,,lex naturalis'' (natūralinis įstatymas), Tomas pabrėžia žmogaus orumo (dignitas humana) idėją. Tačiau ir jis dar nuosekliai neprieina prie sąžinės laisvės religiniuose dalykuose. Ir vergijos klausimą jis sprendžia panašiai kaip Aristotelis. Žvelgiant iš ano meto feodalinės santvarkos sąlygų, jam atrodo, kad vergija yra neišvengiama, kad ji yra įsišaknijusi pačioje žmogaus prigimtyje. Tačiau iš kitos pusės savo mokslu apie žmogaus natūralinę laisvę ir apie žmogaus asmens orumą Tomas veda į vergijos panaikinimą. ,,Homo est naturaliter liber et propter se ipsum existit'' — žmogus iš prigimties yra laisvas ir egzistuoja pats sau — sako Tomas (Plg. K. Forster ,,Die Menschenrechte — aus katholischer Sicht'', 10/1981, p. 517). Be to, pas Tomą jau randame nuosavybės teisės ir pasipriešinimo tironiškai valdžiai teisės pagrindimą. Tiesa, šios rezistencinės teisės dar negalėtume laikyti tikra politine teise mūsų moderniųjų laikų prasme, bet aniem laikam pasipriešinimo teisės teologinis pagrindimas turėjo nepaprastos reikšmės... Deja, visų žmonių lygybės Dievo akivaizdoje idėja ano laiko sąlygomis dar neturėjo beveik jokios įtakos į konkrečius socialinius santykius.

Luominėje santvarkoje, kuri viduramžiais pamažu keitė feodalinę santvarką, jau galima rasti tam tikrą žmogaus teisių užuomazgą., Hierarchiškai susiklosčiusios visuomenės grupių, luomų viduje atsiranda papročiais, privilegijomis, paveldėjimu įsigytos teisės. Tai **luominės teisės bei laisvės** (iura et libertates), kurių ryškiausias pavyzdys yra ,,Magna Charta libertatum'', paskelbta 1215 metais Anglijoje. Prie šios rūšies teisynų galėtume priskirti ir Lietuvos statutą (1529, 1566, 1588) ir daugelį kitų teisės rinkinių, kaip ,,Petition of Rights'' (1628), ,,Bill of

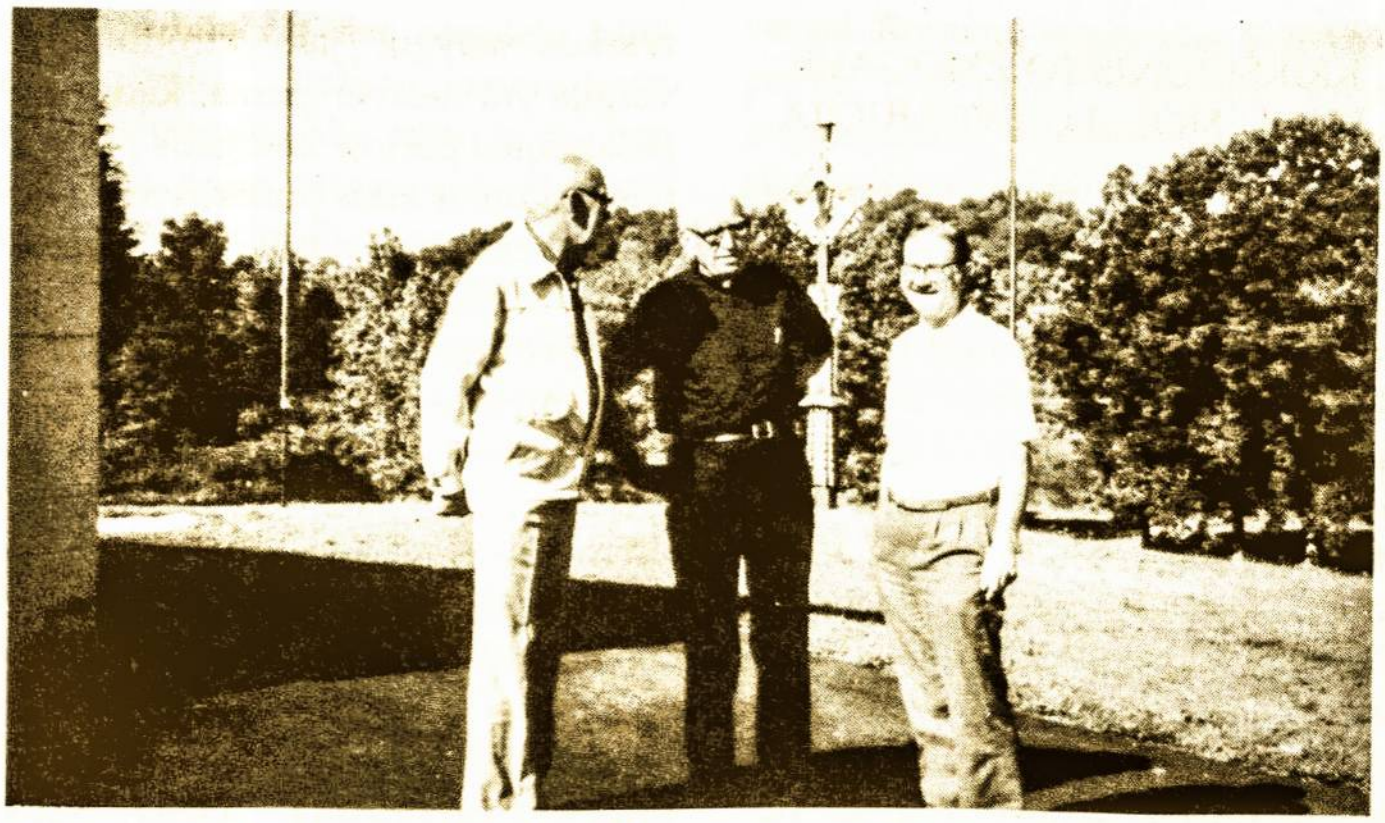

Studijų savaitėje, Dainavoje, susitiko dr. A. Damušis, kun. V. Dabušis ir dr. V. Vardys. Nuotr. J.B.

Rights'' (1689) ir kt. Apie visuotinę asmens teisių lygybę čia dar negali būti kalbos. Tam tikra lygybė yra tik atskirų luomų viduje.

Moderniosios sekuliarizuotos valstybės iškilimas turėjo lemiančios reikšmės į tas sąlygas, kuriose išaugo šiuolaikinė žmogaus teisių samprata. Religinio-politinio pasaulio vienybė XI amžiuje pradėjo irti (investitūros ginčai). Tas irimas pamažu privedė prie visiško valstybės ir krikščioniškosios, o vėliau ir kiekvienos kitos, religijos atsiskyrimo. Veikiama krikščionybės skilimo, reformacijos, iš XVI-XVII šimtmečių pilietinių konfesinių karų valstybė išėjo kaip grynai pasaulietiška, pasaulėžiūros atžvilgiu neutrali institucija, siekianti pasaulinių tikslų. Bažnyčia tuo tarpu, atsipalaidavusi nuo pasaulinės naštos, galėjo daugiau susitelkti prie dvasinių tikėjimo turtų ir vertybių ugdymo bei skleidimo. Ne tikrojo tikėjimo išsaugojimas ir tikėjimo vienybės gynimas buvo pirmaeilis valstybės uždavinys, bet rūpestis tvarkos organizavimu ir taikos išlaikymu. Tiesos klausimų sprendimas išėjo iš valstybinės kompetencijos ribų. Kiekvienam piliečiui **buvo palikta laisvė** išpažinti vieną ar kitą religiją arba neišpažinti jokios religijos. Tokiu būdu buvo padėtas pagrindas pilietinei tolerancijai ir religijos bei sąžinės laisvei. Šios naujos padėties pirmasis ženklas buvo Nanto ediktas (1598), kuriuo Prancūzijos karalius Henrikas IV (1553-1610), tapęs kataliku, hugenotams (protestantams) įstatymu užtikrino religinę laisvę ir visas pilietines teises. Istoriškai tai buvo pirmas Bažnyčios ir valstybės atskyrimo faktas. Nors daugelyje Europos valstybių valstybinės religijos principas dar ilgai išsi-

laikė, bet tai buvo pagrįsta daugiau laikinu politiniu išskaičiavimu negu tikru reikalu.

Pasaulėžiūriškai neutrali mūsų laikų valstybė sudaro sąlygas pasaulėžiūriniam piliečių pliuralizmui. Tačiau, nors būdama pasaulėžiūriškai neutrali, **valstybė negali likti neutrali etinių-moralinių vertybių atžvilgiu.** Ji privalo pripažinti pagrindines vertybes ir garantuoti pagrindines teises, kurios bendru piliečių sutarimu yra išreikštos konstitucijoje.

VISŲ ŽMONIŲ TEISINĖ LYGYBĖ

Laisvė ir lygybė, kurios buvo iškovotos XVIII šimtmečio revoliucijose prieš absoliutinę valstybę, buvo kažkas visai naujo, ko nerandame ankstesnėse luominėse teisėse ir laisvėse. Štai tos naujos laisvės pagrindinės žymės.

1) **Žmogaus teisės yra visuotinės.** Žmogaus teisės priklauso ne tik vieno ar kito luomo nariam, ne tik vienos ar kitos tautos, vienos ar kitos klasės žmonėm. Žmogaus teisės priklauso kiekvienam, kas yra žmogus, kas yra paženklintas žmogiškuoju veidu.

2) **Žmogaus teisės priklauso individui.** Ne grupės, ne sąjungos ar bendruomenės yra teisių subjektas. Ne priklausymo luomui dėka, kaip buvo priešrevoliuciniais luominės santvarkos laikais, bet betarpiškai, nepriklausomai nuo bet kokio privilegijuoto luomo žmogus kaip asmuo turi teises, yra teisių subjektas. Kiekvienas pavienis žmogus betarpiškai yra juridinis asmuo.

3) **Žmogaus teisės yra įgimtos,** pirminės, ankstesnės už valstybę. Ne valstybė kuria ar suteikia teises. Teisės yra įdiegtos žmogaus prigimtyje (native rights). Valstybė negali suteikti pagrindinių teisių. Valstybei tenka uždavinys tik jas apsaugoti.

4) **Žmogaus teisės** valstybės atžvilgiu **yra reikalaujančios.,** Asmeninė laisvės sfera nėra valstybės dovana. Ji yra ankstesnė už valstybę ir dėl to reikalauja, kad valstybė ją respektuotų. Laisvės teisė reikalauja, kad valstybė nesikištų į pavienio žmogaus asmeninės laisvės sferą. Atskirų luomų ribomis aprėžta luominės santvarkos lygybė čia tampa visuotine visų žmonių teisine lygybe. Teisinė asmenų lygybė remiasi visų žmonių prigimtine lygybe.

Į šią žmogaus teisių sampratos evoliuciją turėjo nemaža įtakos įvairūs religiniai laisvės sąjūdžiai, bet toji įtaka nebuvo pakankamai stipri, kad būtų galima kalbėti apie betarpišką krikščionišką žmogaus teisių kilmę. Lemiamos reikšmės, bent Vakarų Europoje, čia turėjo humanizmo dvasios pasaulis, racionalinė prigimties teisė ir Apšvietos laikotarpis (XVII-XVIII amžiai), kuris pasižymėjo savo nutolimu nuo krikščioniškos viduramžių tradicijos. (Lex naturalis primaria yra nepriklausomos nuo lex aeterna, — sako ispanas Gabriel Vasquez). Žmonių lygybė mėginama paremti ne Dievo paveikslu ir panašumu, bet protine evidencija. Krikščioniška prigimties teisė tampa profanine prigimties teise.

BAŽNYČIOS IR TEOLOGIJOS VAIDMUO ŽMOGAUS TEISIŲ SĄJŪDYJE

Naujųjų laikų laisvės istorijoje žmogaus teisių mokslas (Ethos) nėra tiesioginių Bažnyčios ir teologijos pastangų išaugintas vaisius. Priešingai, įvairios žmogaus teisių chartijos ir deklaracijos yra išsivysčiusios šalia Bažnyčios, kartais net su antibažnytinėmis tendencijomis, o ne kartą ir nepaisydamos pasipriešinimo iš Bažnyčios pusės. Vis dėlto reikia pripažinti, kad žmogaus teisių išsivystymo istorijoje šalia kitų įvairių veiksnių lemiamos įtakos yra turėjusi Bažnyčia, krikščionybė su savo žmogaus orumo ir nelygstamos žmogaus vertės etika ir dorovine sąmone. Pagrindiniai šios etikos dorovinės sąmonės elementai drauge su nelygstama pagarba žmogaus asmeniui nuo pat pradžios yra įėję į krikščioniškąją kultūrą, o per ją ir į viešąją dorovinę žmonių sąmonę. Šie krikščioniškieji dorovinės sąmonės elementai yra pasilikę ir nuo krikščionybės atsiribojusioje šiuolaikinėje kultūroje, pasilikę kaip visuotinės žmogiškosios dorovės paveldas, betarpiškai įžvelgiamas žmogiškuoju protu.

Taip krikščionybė veikia žmonijos dvasinę ir socialinę pažangą, kaip tas žemėje pasėtas grūdas, kaip druska, kaip raugas, apie kuriuos kalbėjo Kristus.

Toji naujųjų laikų dorovinė sąmonė, kuri šiandien pasireiškia teisiniais reikalavimais ir į valstybių teisynus įeina asmeninių pilietinių politinių ir socialinių teisių pavidalu, reikalaudama pripažinimo ir respektavimo, turi atrasti savo ištakas, savo tikrąjį pagrindą. Tik atradę savo giliausias ištakas, savo nepajudinamą pagrindą, žmogaus orumas ir laisvė gali įgauti pastovią, nekintančią prasmę, kurios niekada negalės duoti įvairios ideologijos, iškeliančios žmogaus asmens orumą, bet neįstengiančios jo galutinai pagrįsti.

Štai ir yra tas nepaprastai svarbus uždavinys, kurį Bažnyčiai ir teologijai iškelia šiuolaikinis žmogaus orumo ir žmogaus teisių rūpestis: atskleisti giliausią, visa įprasminantį žmogaus orumo ir jo teisių pagrindą; pilnai įsipareigoti kovoje už žmogaus teisių įgyvendinimą visose gyvenimo srityse ir visose institucijose. Tik taip Bažnyčia galės būti ,,žmogaus transcendentiškumo ženklas ir apsauga''. Be Bažnyčios niekas kitas to negalės atlikti, nes, kaip sako II Vatikano susirinkimo konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje ,,žmogaus paslaptis iš tikrųjų paaiškėja tik įsikūnijusio žodžio paslaptyje'' (n. 22). Kova už žmogaus asmens orumą ir pagrindines jo teises yra vienas iš svarbiausių šio meto ženklų, kurio akivaizdoje nė vienas krikščionis negali likti abejingas. Tai primindamas, popiežius Jonas Paulius II įpareigojo Tarptautinės Teologinės Komisijos narius kuo greičiau II Vatikano susirinkimo konstitucijos *Gaudium et Spes* mokslą apie žmogaus asmens orumą įjungti klasikinės teologijos sistemą.

Labai galimas dalykas, kad artimiausiu laiku šalia klasikinių teolo-

NAUJI LEIDINIAI

Antanas Maceina, IŠLAISVINIMO TEOLOGIJA, visuomeninio Bažnyčios įsipareigojimo pavojai. Šioje knygoje yra surinkti ir atspausdinti dr. Antano Maceinos strapsniai, neperseniausiai šią aktualią temą nagrinėję *Tėviškės Žiburių* savaitraščio puslapiuose. Knygą išleido *Tėviškės Žiburiai,* Toronte, Kanadoje, 1986 metais. 119 psl., kaina nepažymėta.

Zenonas Ivinskis, RINKTINIAI RAŠTAI II. Antrasis prof. Zenono Ivinskio raštų tomas, didelio formato. 723 psl. knyga. Turinyje šie skyriai: Istorinius šaltinius tyrinėjant, Lietuvos kraštas ir kaimynai, Senovės lietuvių tikėjimas ir kultūra. Be to plati senovės lietuvių religijos bibliografija, išsamios nuorodos ir kt. Knyga išleista Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos 1986 metais, Romoje, išspausdinta dr. Juozo Kazicko lėšomis. Redagavo prel. Paulius Jatulis. Kaina nepažymėta.

Reikia pasakyti, kad beveik visos LKMA Romoje išleistos knygos dažnai nepasižymi menišku apipavidalinimu ir spaudos technika: negražus ir sunkiai skaitomas šriftas, per didelis knygų formatas, visiškai nesupjaustyti puslapiai. Visa tai galėtų būti nesunkiai pataisoma.

PORTUGALŲ NOVELĖ, geriausių 33-jų portugalų rašytojų novelės, rašytojo **Povilo Gaučio** parinktos ir išverstos į lietuvių kalbą. Povilas Gaučys savo sklandžiais vertimais lietuviškąjį skaitytoją jau yra supažindinęs su ispanų bei anglų novelistų darbais, o taip pat ir su atskiromis Azorino ir Stevensono novelių knygomis. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1985, Čikagoje. Viršelis ir aplankas dail. V. O. Virkau. Knyga 416 psl., kaina 12 dol.

Marijus Blynas, TIKROJI PRAEITIS, politinių, kultūrinių ir istorinių straipsnių rinkinys, II tomas. Straipsniai buvo spausdinti *Laisvojoje Lietuvoje,* 1955-1984. Išleido Laisvosios Lietuvos knygų leidykla, 1986. Knyga 224 psl., iliustruota, kaina 6 dol.

EUROPOS LF BIČIULIS, Nr. 3 (121), 1986 birželio nr. Tai yra Europos LF bičiulių biuletenis. išleidžiamas kas 2-3 mėnesiai Europos bičiulių ryšiui bei informacijai. Šiame 16 psl. dydžio numeryje straipsniais paminimi 1941 metų tragiški ir heroiški įvykiai Lietuvoje, duodamos kondensuotos santraukos iš vėliausių pogrindinės *Aušros* ir *LKB Kronikos* numerių ir pluoštas kitokios informacijos. Biuletenyje nepažymėta, bet visiems yra žinoma, kad bičiulė Alina Grinienė yra šio visuomet laukiamo biuletenio redaktorė.

JAHRESTAGUNG 1985 SUVAŽIAVIMO DARBAI, Lietuvių kultūros instituto Vokietijoje leidinys. Redaktorius Vincas Bartusevičius. Rašo vokiškai: Povilas Reklaitis, ,,Stryjkowski als Historiker Litauens''; Gerhard Bauer, Das litauische Gewohnheitsrecht; Manfred Klein, Bettler in litauischen Sprichwoerten; E. Demm, Die Deutsch — Litauische Gesellschaft; lietuviškai Kajetonas Čeginskas, Didysis Vilniaus seimas. Knyga 128 psl., išleista Vokietijoje, kaina 3 dol.

---

gijos traktatų ,,De Deo Creante et Elevante'' (apie Dievą Kūrėją ir Atpirkėją) ir ,,De Verbo Incarnato et Redemptore'' (apie įsikūnijusį ir atpirkusį Dievo Žodį) atsiras naujas traktatas ,,De Homine'' (apie žmogų).

Besiruošdama šiai temai, grįžau mintimis į linksmą vaikystę, prisiminiau Santa Monicos lietuviškosios šeštadieninės mokyklos dienas, skautavimą, tautinių šokių grupę. Bandžiau skaičiuoti, kas ir kaip iš mūsų mokinių sukūrė šeimas. Ir štai pagal mano statistiką, iš keturiasdešimt buvusių mokinių tik šeši yra sukūrę lietuviškas šeimas, mišrių šeimų yra penkiolika, o likusieji dar nevedę ar netekėjusios. Taigi skaičiai rodo gyvenimo realybę: **mišrios šeimos mūsų tarpe daugėja.** Tik kuomet sukuriama lietuviška šeima, apie tai mūsų laikraščiuose labai plačiai ir gražiai rašoma, o kai sukuriama mišri šeima — toks faktas dažniausiai bandomas nutylėti. Visuomenei susidaro įspūdis, kad jų tiek daug nėra.

MIŠRIOS ŠEIMOS IR LIETUVYBĖ

DAINA GUDAUSKAITĖ-DE TORECK

Augau labai veiklioje lietuviškoje aplinkoje. Mūsų namuose vykdavo jaunimo susirinkimai, posėdžiai, repeticijos, sueigos, o sode — ,,Spindulio'' bei neolituanų gegužinės. Viskas malonioje mano motinos globoje, viskas lietuviškai, viskas lietuviškam jaunimui. Buvau visos tos veiklos nuolatinė dalyvė. Tėvas seniai planavo mano kelionę į Lietuvą, kur turėjau susipažinti su jo šeima. Prieš kelionę jis stengėsi mane dar specialiai paruošti, mokydamas Lietuvos istorijos. Jaučiausi dėl to nepatenkinta, juk buvau jau baigusi šeštadieninę mokyklėlę, o čia dar su tėvu turėjau tęsti lietuviškas pamokas. Tačiau dabar aš tai kitaip pradedu vertinti ir esu jam dėkinga už jo rūpestį.

Nuvažiavus Lietuvon, pamačiau gražųjį Vilnių, įdomią Trakų pilį, susitikau savo gimines. Tačiau, kai per visos šeimos vakarienę pradėjau jiems pasakoti apie mūsų lietuvišką veiklą ir norą išlikti lietuviais, jiems tai atrodė visai neįdomu. Senieji tylėjo, vengdami lietuviškų ir politinių užuominų, o jaunesniesiems labiau buvo įdomu sužinoti apie amerikietiškas mašinas ir paskutines madas. Žodžiu — svarbiausia buitiniai dalykai.

Kai grįžau iš Europos namo, ir aš pradėjau galvoti realiau. Mūsų išeivijos situacija mano supratime ėmė keistis. Ji pasidarė nebe tokia šventai idealistiška. Reikėjo daug ko naujo išmokti ir pasisavinti, o taip pat ir persvarstyti savo aplinkos vertybes.

Turime sutikti, kad mūsų tarpe mišrių šeimų skaičius nuolat auga ir augs ateityje

Anksčiau visas mano gyvenimas sukosi tarp lietuvių, dėl lietuvių ir dėl Lietuvos. Dabar **amerikietiškoji aplinka** ir nauji draugai ėmė visa tai nustelbti.

Toje amerikietiškoje aplinkoje susipažinau su vienu vengru, kuris buvo palikęs Vengriją, būdamas vienuolikos metų amžiaus, tuoj po revoliucijos, ir Amerikoje, taip pat kaip ir aš, baigęs UCLA. Su juo buvo lengviau komunikuoti negu su kitais, įsimylėjau ir ištekėjau už šio svetimtaučio, nežiūrėdama nei tėvo, nei visuomenės nepritarimo. Tai buvo tikrai vestuvės iš meilės. Manau, kad tą patį galima pasakyti ir apie kitas mišrias šeimas. Jos tikriausiai taip pat neturėjo šeimos ar visuomenės pritarimo, bet jos buvo kuriamos dėl meilės motyvų.

Turime sutikti, kad mūsų tarpe mišrių šeimų skaičius nuolat auga ir augs ateityje. Kaip šitą neužginčijamą faktą išnaudoti lietuvybės ugdymui ar bent jos palaikymui, ir ką galėtų padaryti dėlto mūsų organizacijos ir veiksniai?

Į lietuviškus renginius jaunesnės kartos mišrios poros mielai lankosi. Jos paprastai ten yra šiltai priimamos. Kalba nebesudaro problemų, dėl to galima lengvai bendradarbiauti. Reikėtų tik šią situaciją labiau panaudoti lietuvybės reikalams. Gal steigti atskirą mišrių šeimų klubą? Gal stengtis laisvą **anglų kalbos vartojimą labiau panaudoti Lietuvos populiarinimo srityje?** Jau turime eilę gražių pavyzdžių: vienas jų tai losangelietis Napoleonas Nyerges, Amerikos vengras, kuris yra vedęs lietuvaitę. Jau daugelį metų jis rašo laiškus į amerikiečių spaudą, iškeldamas Lietuvos reikalus ir juos gindamas. Už tai jis yra gavęs net šaulių organizacijos žymenį.

Reikalinga taip pat **daugiau informacijos ir spaudos anglų kalba** apie Lietuvą ir jos kultūrą. Tai reikalinga ne vien tik mišrioms šeimoms. Tokią informaciją būtų naudinga plačiau paskleisti amerikiečių pradžios mokyklose, gimnazijose ir universitetuose, pritaikant ją pagal atitinkamą lygį. Ir pagaliau mums reikia išmokti panaudoti naująją technologiją lietuvybės reikalams, ypatingai **video juosteles.**

Turime Ann Jillian-Nausėdaitę, lietuvaitę filmų artistę, kurios vyras yra nelietuvis. Bet ji dažnomis progomis mielai pabrėžia per televiziją savo lietuvišką kilmę, kalba apie lietuviškas Kūčias ir Kalėdų papročius. Reikėtų ją kaip nors už tai atžymėti, o taip pat įtraukti ją į lietuviškomis temomis video juostelių paruošimo darbą. Būtų svarbu ir reikalinga pagaminti video juosteles iš mūsų lietu-

Reikėtų tik šią situaciją labiau panaudoti lietuvybės reikalui

Auklėjimo pagrindas:

LIETUVIŠKOJI JAUNIMO MISIJA

GINTARAS L. GRUŠAS

Sprendžiant lietuviškumo klausimą, pirmiausia išsiaiškinkime to žodžio reikšmę. Kas jis yra, kokios jo ypatybės, ar galime sakyti ir teigti, jog jis iš viso yra, arba jo nėra. Gal lietuviškumo sąvoka skiriasi tam tikromis gradacijomis ar laipsniais? Ir tokiu atveju — kaip galima įvertinti jo lygį, kaip galime tvirtinti, kad mūsų ar kieno kito lietuviškumas yra pasiekęs savo tikslą.

Spėčiau, kad daugelis tėvų stengiasi ir nori užauginti savo vaikus lietuviškai. Tačiau jie ne visada gali pasakyti, kaip jiems tai pasisekė. Duosiu pavyzdį, paimtą iš dviejų skirtingų kraštų lietuviško jaunimo gyvenimo. Jų lietuviškumas pasireiškia skirtingai ir negali būti palyginamas.

Vokietijoje jaunimas gražiai kalba lietuviškai. Jie yra artimai susipažinę su dabartine Lietuva, pažįsta jos šiandieninę muziką, meną, literatūrą, madas. Gal dalinai dėl to, kad pas juos apsigyvena nemažai atvykėlių iš Lietuvos. Dažnai jų lietuviškumo laipsnis yra toks, kokį žmonės turi Lietuvoje. Jie gyvena, palyginti, labiau lietuviškoje atmosferoje, kalba ir galvoja lietuviškai. Mes pasakytume, kad jų lietuviškumas yra aiškus.

Iš kitos pusės žvelkime į Didžiąją Britaniją. Ten tik labai mažas skaičius jaunimo kalba lietuviškai. Tačiau jie vis tiek atlieka didelį lietuvišką darbą. Jie patys gerai žino Lietuvos istoriją

---

viškų operų spektaklių ar tautinių šokių švenčių. Gal šiuo momentu tai ir atrodo per prabangu, bet reikia suprasti, kad šių dienų ir ateities vaikai bei **jaunimas auga video įtakoje.** Video galėtų būti vartojama kaip mokymo priemonė, o kartu ir kaip informacija amerikiečiams apie Lietuvą.

Mūsų Lietuvių Bendruomenės tikslas pirmoj eilėj yra rūpintis lietuvišku švietimu. Tad, sąlygoms besikeičiant, reikėtų keisti ir to švietimo metodus ir į LB švietimo srities apimtį įtraukti specialų švietimą ir informaciją apie Lietuvą gyvenamojo krašto kalba. Tuo būdu svetimtaučius būtų galima geriau supažindinti su Lietuvos istorija, jos gražiomis dainomis, spalvingais tautiniais rūbais ir šokiais.

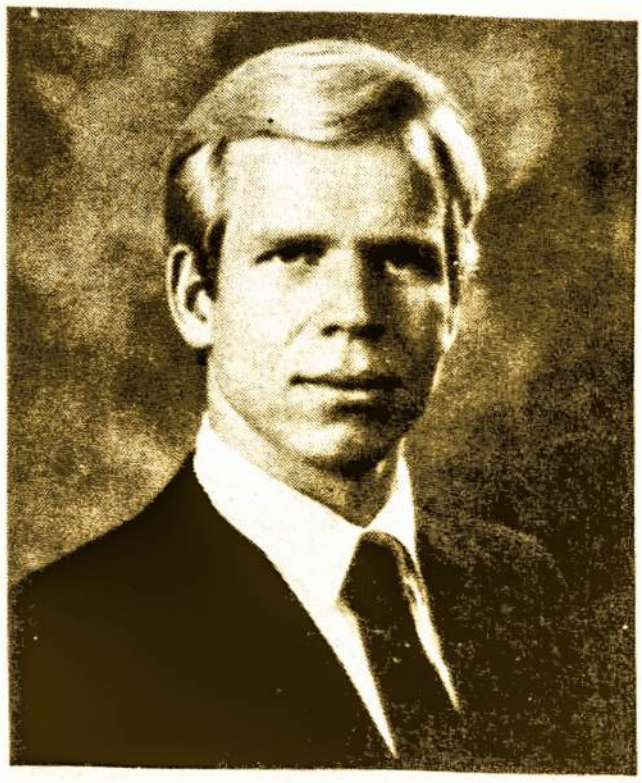

GINTARAS L. GRUŠAS, Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos pirmininkas, savo gyva veikla reiškiasi Bendruomenėje, ateitininkuose ir visur, kur jo gabi organizacinė ranka yra reikalinga.

ir dabartinę padėtį. Jie informuoja kitus lietuvius bei kitataučius ir įtraukia juos į bendrą darbą tėvynės naudai. Jie dirba informuodami, ieškodami pagalbos Lietuvos politiniams kaliniams, organizuodami bendrą akciją su kitais pabaltiečiais. Jie patys mokosi ir kitus moko lietuviško meno, kultūros atsiekimų. Jie dažnai save net apibūdina kaip ,,born again Lithuanians''. Pas juos jaučiamas spindintis entuziazmas, kuris aiškiai bazuojasi lietuviškumu. Jeigu iš šių dviejų pavyzdžių reikėtų spręsti, kuris lietuvių jaunimas yra labiau lietuviškas, būtų vis dėl to sunku tai padaryti. Gal reikėtų atsakyti, kad ir vieni ir kiti savaip įrodo savo lietuviškumą.

O kaip mes vertiname asmenis, kurie nesidomi platesniu lietuvišku gyvenimu, politiniais krašto bei tautos reikalais, o ribojasi tik savo kasdieniais, nors ir lietuviškais, interesais? Pvz. ar sportininkui, kuris save skaito lietuviu, žaidžia lietuviškame sporto klube, bet niekur kitur su lietuviais nedalyvauja, galėtume pripažinti pilną lietuviškumo supratimą? O lietuvis menininkas, kuris nors ir domisi lietuvišku menu, bet nedalyvauja jokioje organizacinėje veikloje ar vengia bet kokio visuomeninio darbo — ar jis tikrai yra lietuviškas? Šitokių žmonių galvoseną labai gražiai yra išreiškęs humoristas Balys Pavabalys savo satyrinės poezijos posmuose;

Turėkite bendruomenes,
Jei norit ir šešias,
Visas kitokios nuomonės,
O gal ir panašias.
Nereikia jūsų mokyti,
Gyvenkit ir kovokit.
O aš taikingoj lovoj
Taikingai vis guliu.
Bendruomenės tad kovai
Aukotis negaliu.

Tačiau ir tokie, kurie dabar lietuviškumui ,,taikingai'' miega, potencialiai gali būti pilni lietuviškumo ir atiduoti savo tautai duoklę. Dažnai ir nuo mūsų, kurie dirbame tą visuomeninį darbą, priklauso padėti jiems geriau suprasti savo pareigas tautai. Pažvelkime į procesą, kaip lietuviškumas yra formuojamas. Tas procesas vyksta panašiai kiekvienos pasaulėžiūros formavimosi vyksmui.

Pagrindinis lietuviškumo sąmoningumo, ar trumpai — lietuviškumo, šaltinis yra virtuvė, namai, šeima. Kitaip sakant, kas namie su vaikais kalbama virtuvėje, prie valgomojo stalo ir vakarais. **Vaiko lietu-**

Norėdami pilnai lietuviškai susipratusio jaunimo, auginkime jį su misija, ne vien tik istoriniais faktais ir abstrakčia meile savo prosenelių žemei.

viškumas nulemiamas iš pat mažens. Tiesa, namai nėra vienintelis faktorius, bet pats pagrindinis. Jei namuose lietuviškumo negauni, vėliau labai sunku jo beįsigyti.

Antrasis šaltinis, dažnai papildantis pirmąjį, yra jaunuolio aplinka: jo draugai, lituanistinė mokykla, jaunimo organizacijos. Tai turėtų būti tik lietuviškojo formavimo dalies papildymas, bet dažnai šis antrasis šaltinis padaromas pagrindiniu įrankiu ir todėl jis dažnai neatlieka savo funkcijos.

Trečiasis šaltinis išauga iš asmens talento. Besidomintys muzika, menu, literatūra randa ten lietuviškumo, tobulinasi ir gilinasi savo talentų srityje. Jiems lietuviškas menas ar muzika tampa artimas širdžiai ir stiprina jų lietuviškumą.

Dažnai iš vyresnio amžiaus asmenų išgirstu tokį nusiskundžiantį klausimą: ,,Mūsų vaikai buvo auginami lietuviškoje atmosferoje, mes mokėme juos lietuviškai kalbėti ir mylėti savo šalį, bet kažkodėl jie dabar nuklydo, nebesidomi lietuviškumu. Gal jūs galėtumėte mums padėti juos sugrąžinti į lietuvišką veiklą?'' Turiu prisipažinti, kad į tokį klausimą nelengva atsakyti, net jei ir žinotumei, kodėl tie jų vaikai nebedalyvauja pas lietuvius. Iš vieno amerikiečio kunigo esu girdėjęs pasakojimą, kodėl užaugę vaikai pradeda nebelankyti bažnyčios, nors tėvų buvo leidžiami į katalikiškas mokyklas ir sekmadieniais kartu važiuodavo su tėvais į mišias.

Anot jo, šeima sekmadieniais užsukdavo į restoraną pietums, bet jų kažkodėl nevalgydavo. Perskaitydavo meniu nuo pradžios iki galo ir, nieko neužsisakę valgyti, išeidavo ir važiuodavo namo. Pagaliau vieną dieną sūnus pasakęs tėvams, kad jis daugiau tradicijos nebetęs ir su jais niekur nebevažinės. Panašiai esą darosi ir su katalikų tikėjimo pasisavinimu, kai vaikai vedami į bažnyčią vien tik dėl pačio nuėjimo, o jiems neduodama dvasinės naudos bei tų apeigų supratimo. Tas pats atsitinka ir su lietuviškumu, kai norima tik išmokyti kalbos (skaityti meniu), mylėti tėvų žemę ir dalyvauti lietuviškoje veikloje tik dėl tradicijos (kas sekmadienį važiuoti į restoraną). To negali užtekti. Jeigu mes neišauklėsime jaunimo, kaip pasisemti dvasinės naudos ir **kaip suprasti savąją lietuvišką misiją,** tai jis vieną dieną ir pasakys — man nusibodo jūsų bendruomeninės kovos, aš čia nebenoriu dalyvauti.

Šiuo metu pagrindinė jaunimo misija turėtų būti: **padėti mūsų broliams, kovojantiems Lietuvoje už laisvę ir tiesą.** Ši misija gali pasireikšti įvairiomis formomis: tiesiogiai prisidedant informacijos apie Lietuvą ir

jos pogrindinius leidinius skleidime, organizuojant prieš okupantą demonstracijas ir jose dalyvaujant, supažindinant kitataučius su lietuviška muzika, menu, savo universitetuose sudarant progas diskutuoti apie dabartinę padėtį Lietuvoje. Yra daug tokių ir panašių darbų. Svarbiausia, norint puoselėti lietuviškumą jaunimo tarpe, turime rūpintis įskiepyti jame specialią misiją. Ji sunkiai perduodama lituanistinėse mokyklose, sunkiai perduodama ir per draugus. Ta misija turi prasidėti su auklėjimu šeimoje, tik tada galėsime tikėtis daugiau lietuviškumu spindinčio jaunimo. Labai retais atvejais teatsiranda tokių, kaip Didžiosios Britanijos jaunimas, atgimstančių savo lietuviškumu.

Tiesa, kad net patys veikliausi jaunuoliai dažnai pavargsta ir nusivilia savo lietuvybės našta. Bet, kurie šią misiją buvo pilnai gavę ir supratę jaunystėje, tie vėl greitai stoja į lietuvišką darbą. Be tokios įskiepytos misijos neturėtume dabar jaunų veikėjų kaip Gintės Damušytės arba Lino Kojelio, kurie pasigėrėtinai dirba lietuviškiems reikalams. Be tos misijos nebūtų ir naujai atgimusių Vido Puodžiūno ar Algio Kuliuko Didžiojoje Britanijoje, kuriems juk daug lengviau būtų asimiliuotis į gyvenamojo krašto visuomenę.

Mūsų veiksniai ir organizacijos lietuvybės išlaikymo ugdymui dažnai siūlo spausdinti daugiau ir naujų vadovėlių, išbandyti naujus dėstymo metodus. Jie reikalingi, bet jų neužtenka. Reikia nepamiršti pačio svarbiausio lietuviško auklėjimo pagrindo, be kurio mūsų išeivija pasmerkta išnykimui. Norėdami pilnai lietuviškai susipratusio jaunimo, auginkime juos su misija, ne vien tik istoriniais faktais ir abstrakčia meile savo prosenelių žemei. KULTIVUOKIME JAUNIMO TARPE LIETUVIŠKĄJĄ MISIJĄ!

JUBILIEJUI BESIRUOŠIANT (Tęsinys iš 25 psl.)

mos religinio meno parodos, religiniai koncertai, paskelbti dramos ir poezijos konkursai, išleistas jubiliejinis medalis, parengti jubiliejinių pašto ženklų projektai Vatikano paštui išleisti ir jubiliejinis ženklas (logo).

Jubiliejaus atidarymo iškilmės įvyks Romoje 1987 m. birželio 14 d. Joms vadovaus pats Šv. Tėvas. Tuo pačiu metu bus arkiv. Jurgio Matulaičio palaimintuoju paskelbimo iškilmės. Lietuvoje jubiliejaus iškilmės bus 1987 m. birželio 28 d. sostinėje Vilniuje.

Amerikoje centrinės jubiliejaus iškilmės bus Čikagoje 1987 m. Padėkos savaitgalio metu, lapkričio 26-29 d. Organizuojamos iškilmingos pamaldos lietuvių parapijų bažnyčiose ir arkivyskupijos katedroje, celebruojant kard. J. Bernardin, lietuviams vyskupams ir kunigams, taip pat organizuojama akademija su literatūros vakaru, religinis koncertas ir kt.

TRYS MITAI

ZENONAS PRŪSAS

Amerikos prezidentas Kennedy kartą yra pasakęs, kad didysis tiesos priešas dažnai yra ne išgalvotas, negarbingai skleidžiamas melas, bet nuolatos kartojamas kieno nors sukurtas mitas (1). Ne tik melu, bet ir mitais yra paremta ir rusiškoji sovietinė imperija. Šiame straipsnyje bandysime trumpai peržvelgti tris mitus, kuriuos rusams pasisekė įkalbėti daugeliui vakariečių, o ypač į kairę palinkusiems Amerikos intelektualams, įsitvirtinusiems pačiuose garsiausiuose universitetuose, politinių žurnalų redakcijose, Valstybės departamente ir televizijos žinių tinkluose. Šie trys mitai yra:

1) Politiniame spektre rusiškasis komunizmas atstovaująs **kairįjį** sparną, o Hitlerio nacionalsocializmas — **dešinįjį.**

2) Pagrindinis rusiškojo komunizmo tikslas esąs ne **viso pasaulio laimėjimas** rusų tautai, bet tik suteikimas pagalbos kitoms tautoms, kad jos pajėgtų atsikratyti kapitalizmo vergijos.

3) Sovietų Sąjungoje palengva įgyvendinama **ekonominė lygybė** visiems jos gyventojams.

Kairė ir dešinė

Trumpai meskime žvilgsnį į pirmąjį mitą, tvirtinantį jog Hitlerio naciai atstovavo dešinę — fašistus. Tai daugelio metų komunistinės propagandos vaisius. Kiekvienas autokratinis režimas, kur jis bebūtų, Afrikoje ar Pietų Amerikoje, apkaltinamas ,,fašizmu'' atseit giminingumu naciams. Toksai sugretinimas tuoj pat primena Hitlerio žydų žudynes ir kitus jo nusikaltimus žmoniškumui. Spaudos ir televizijos tinklų pagalba koks nors mažos valstybės autokratas padaromas daug baisesnis už Kremliaus tironus vien tik dėl to, kad jis už grotų pasodina keletą revoliuciją skatinančių komunistų ar jiems prijaučiančių kairiųjų.

Pagal Stanislovo Levčenkos (buvusio KGB agento, vėliau pabėgusio į Vakarus) liudijimus, šis kairės-dešinės mito skleidimas kilo ir buvęs skatinamas pačio Komunistų partijos centro komiteto įsakymais (2). Šio mito skleidimas, atrodo, rusams yra labai naudingas. Europos žydų žudynės priskiriamos ,,dešinei'', o jei tada kai ku-

riems žydamas pavyko išsigelbėti — čia jau kairiosios Raudonosios armijos nuopelnas. Todėl ir dabar, jau 40 metų praėjus nuo II Pasaulinio karo pabaigos, daugelis Amerikos žydų prieš rusiškąjį imperializmą kovojančius pabaltiečius ar ukrainiečius vadina ,,dešiniaisiais'' ir ,,naciais'', nežiūrint, kad dalis jų save net laiko kairiojo sparno atstovais ir reguliariai balsuoja už demokratų partiją. Tačiau vien tik jų nusistatymas prieš sovietus jau yra politinės dešinės ženklas, sugretinamas su blogiausiais nacių totalitarizmo aspektais, įskaitant ir antisemitizmą. Gal dalinai dėl šio kairės-dešinės mito mes turime tiek daug bėdos ir su OSI? Gal dalinai dėl to ir daugelis Amerikos milijonierių, kurie ekonominėje srityje yra konservatoriai, atseit dešinieji, o įvairiais būdais remia rusiškąjį komunizmą, kadangi rusai kadaise kovojo su žydų žudytojais — vokiškaisiais naciais.

Šito mito dėka nedaugeliui tėra žinoma, kad pats Hitleris, kaip ir Leninas, savo politinę karjerą pradėjo socialistų eilėse. 1919 metais jis įstojo į Vokiečių darbininkų partiją, į kurią 1922 įsijungė Vokiečių socialistų partija. Naujasis junginys buvo pavadintas Nacionalsocialistine vokiečių darbininkų partija (3). Hitleris niekuomet neslėpė, kad jo sąjūdžio tikslas esanti **socialistinė revoliucija.** Štai ką jis yra pasakęs vieno pasikalbėjimo metu, aprašyto Hermann Rauschning knygoje (4): ,,Aš daug ko išmokau iš marksizmo. Nacionalsocialistinis sąjūdis juo bazuojasi. Mūsų naujieji politinės kovos metodai savo kilme yra daugumoje marksistiniai. Aš tik turėjau pritaikyti juos mūsų tikslams. Vokiškasis socializmas nedaro pakeitimų išorine prasme. Mes tik pakeičiame žmonių santykius su valstybe. Mes susocialistiname žmones. Yra daugiau dalykų, kurie mus riša su bolševizmu, negu tų, kurie mus skiria''.

Todėl suprantama, kodėl Hitleris savo laiku buvo davęs parėdymą, kad vokiečiai, anksčiau buvę komunistais, gali automatiškai būti priimami į Nacionalsocialistų partiją be jokio bandomojo laikotarpio. Tame pačiame pasikalbėjime Hitleris padarė ir sekantį pareiškimą, esą **ne Vokietija priims bolševizmą, bet bolševizmas palengva išvirs į nacionalsocializmą** (5). Ar ne pranašingi šie Hitlerio žodžiai liečiantys Sovietų Sąjungą, kur Lenino internacionalinis komunizmas, paremtas tautų lygybe, palengva jau ir išvirto į šovinistinį rusiškąjį nacionalsocializmą su rusų tautos garbinimu ir prievartiniu rusų kalbos brukimu pavergtoms nerusų tautoms!

Nacių ir rusiškojo komunizmo giminingumas

Tiesa, Hitleris nesteigė kolchozų ir nenacionalizavo fabrikų. Bet prisitaikiusieji prie jo režimo kapitalistai ar stambieji žemvaldžiai paklusniai vykdė nacių partijos įsakymus. Jie puikiai žinojo, kad to nedarydami, jie greitai paklius už grotų. Hitleris taip aiškino savo

sėkmingą metodą: ,,Kam gi naudoti energiją socializuojant bankus ar fabrikus? Mes socializuojame pačius žmones''. (6)

Tą vokiškųjų nacių ir rusiškųjų komunistų ideologinį giminingumą yra pastebėję daugelis politiniais klausimais rašančių vakariečių. Pavyzdžiui, Vetterli ir Fort savo knygoje (7) priėjo išvados, kad komunizmas ir fašizmas atstovauja ne skirtingus kraštutinius politinius sparnus, bet, priešingai, abu yra kraštutinėje kairėje. **Abi sistemos yra revoliucinio totalitarinio socializmo formos.** Todėl nenuostabu, kad jos taip lengvai surado bendrą kalbą, pasirašydamos Ribentropo-Molotovo paktą 1939 metais. Aukščiausiojo sovieto posėdyje Molotovas tada taip kalbėjo:

,,Mes visuomet galvojome, kad stipri Vokietija yra būtina sąlyga pastovios taikos įgyvendinimui Europoje. Šiuo metu mūsų santykiai su Vokietija bazuojasi mūsų draugyste, mūsų pasirengimu paremti Vokietijos pastangas, įgyvendinant taiką, ir taip pat mūsų noru visais galimais būdais prisidėti prie išvystymo ekonominių santykių tarp Sovietų Sąjungos ir Vokietijos... Vokietija yra valstybė, kuri nori kuo greičiau užbaigti karus ir įgyvendinti taiką... Gi Britanija ir Prancūzija, kurios dar tik vakar pasisakė prieš agresiją, nori karą tęsti ir yra priešingos taikos įgyvendinimui'' (8).

Sovietų Sąjunga tuo metu padėjo nacių tikslams imtis agresijos. Ji davė Hitleriui laisvas rankas, kada šis puolė Prancūziją ir Angliją, o taip pat ir neutralias valstybes, kaip Olandiją, Belgiją, Daniją ir Norvegiją. Stalinas laikė Hitlerį artimu bendraminčiu, todėl jis nenorėjo ir patikėti, kada jam pranešė 1941 birželio 22 dieną, jog Hitleris paskelbęs sovietams karą.

Carl Friedrich ir Zbigniew Brzezinski savo knygoje irgi tvirtina, kad fašistinės ir komunistinės **totalitarinės diktatūros esmėje yra vienodos,** ar jau bent panašesnės viena į kitą, negu kurios kitos valdymo sistemos, įskaitant ir ankstesnes autokratijos formas (9). Todėl esą natūralu, kad jos, viena prieš kitą žiauriai kovodamos ir norėdamos viena kitą sunaikinti, stengiasi sudaryti įspūdį, jog viena su kita nieko bendro neturinčios. Istorijoje yra buvę panašių pavyzdžių. Kada protestantai ir katalikai tarpusavyje kovojo šešioliktame ir septynioliktame šimtmečiuose, jie irgi bandė įrodinėti, kad priešas esąs tiek skirtingas, jog negalįs net turėti teisės vadintis krikščionimis. Ta protestantų-katalikų tarpusavio kova buvo daug aršesnė, negu krikščionių kovos su skirtingomis kitomis religijomis. Kiti pavyzdžiai, kur ideologiniai artimos politinės grupės kovojo viena prieš kitą ,,iki paskutinio kraujo lašo'', yra bolševikų kovos su menševikais ir Stalino kovos su Trockiu ir jo pasekėjais.

Net ir labai kairus JAV istorikas Arthur Schlesinger yra padaręs išvadą, kad dviejų pagrindinių

Į LAISVĘ FONDAS LIETUVIŠKAI KULTŪRAI UGDYTI

jau išleido šeštąjį ir paskutinį Juozo Brazaičio RAŠTŲ tomą. Jame yra pakartota 1964 metais išleista ir N. E. Sūduvio vardu pasirašyta jo knyga VIENŲ VIENI, kurios laida jau seniai buvo išparduota. Tome taip pat yra gausu ir naujos medžiagos rezistencinėmis temomis. Su šiuo šeštuoju Brazaičio raštų tomu bus užbaigtas didelis darbas, kurį nuoširdžiai ir su pasišventimu atliko redaktoriai Alina Skrupskelienė ir Česlovas Grincevičius.

Spaudai jau paruoštas ir dr. Kęstučio Girniaus mokslinis veikalas LIETUVOS PARTIZANŲ KOVOS, kuriame jis dokumentuotai rašo apie 1944-1952 laikotarpį. Ši knyga numatoma išleisti ir anglų kalba.

Taip pat paruošta spaudai tebelaukia Juozo Keliuočio atsiminimų knyga apie jo tremtį Sibire DANGUS NUSIDAŽO RAUDONAI. Ne dėl leidėjų kaltės knygos spausdinimas yra užsitęsęs.

---

totalitarizmo formų — komunizmo ir fašizmo — panašumai aiškiai nustelbia jų skirtingumus. Abu yra totalitarinio revoliucinio socializmo variantai, abu valdo teroro pagalba (10).

Kalbant apie terorą, daugelis Amerikoje ir Europoje pamiršta, kad ne vokiškieji naciai buvo teroro sistemos pradininkai, o rusų komunistai. Jie tuoj pat po 1917 revoliucijos pradėjo labai efektinga, teroru paremtą kontrolę visoje Sovietų Sąjungoje. Tai buvo daugumoje Lenino ir vėliau Stalino nuopelnai. Leninas jau 1905 metais St. Petersburgo bolševikams liepė naudoti terorą (11). Labai išvystyta slaptosios policijos ir darbo stovyklų sistema Sovietų Sąjungoje jau veikė 15 metų prieš Hitleriui paimant valdžią Vokietijoje. Jam tereikėjo tik nukopijuoti tą jau išbandytą sistemą, susidedančią iš partijos, slaptosios policijos ir priverčiamojo darbo stovyklų. Todėl nenuostabu, kad net žydas Fritz Stern, išstudijavęs abi totalitarizmo formas, turėjo pripažinti, kad sovietų teroras pareikalavo daugiau gyvybių, negu nacių teroras (12). Atsiranda balsų, priskiriančių rusiškąjį komunizmą prie fašizmo, kaip pvz., rašo vokiečių istorikas Franz Borkenau savo knygoje apie Europos komunizmą (13). Susan Sontag žurnale *The Nation* irgi galvoja, kad komunizmas yra labiausiai pavykęs fašizmo variantas (14). O istorikas Sidney Hook savo knygoje tiesiog tvirtina, kad leninizmą reikia laikyti pirmuoju dvidešimtojo šimtmečio fašistiniu sąjūdžiu (15).

Čia gal reikalingas vienas paaiškinimas. Priskirdamas vokiškąjį nacionalsocializmą prie ideologinės socializmo grupės, nenoriu būti

palaikytas socializmo priešu. Mano supratimu yra dvi pagrindinės socializmo formos: **totalitarinis socializmas,** kur valdžia paimama prievartos ar apgaulės būdu ir paskui išlaikoma teroro priemonėmis, ir **demokratinis socializmas,** kur valdžia laimima demokratinių rinkimų keliu ir prarandama, kai rinkėjams pradeda nebepatikti socializmo programa ar jos padariniai. Antroji forma turi daug gerų savybių. Negerai, kad pirmoji forma yra davusi socializmui blogą vardą. Dėl to gal daugelis socializmui prijaučiančių dažnai vengia vadintis socialistais ir slepiasi po liberalizmo, ,,pažangiųjų'', ,,vidurio kelio'' ir kitokiomis etiketėmis. Tai tik klaidina balsuotojus.

Rusiškasis šovinizmas

Vienas svarbiausių skirtumų tarp rusiškojo komunizmo ir vokiškojo nacizmo yra tai, kad bent pradžioje pirmasis rėmėsi ekonominėmis klasėmis, o antrasis — rase. Pirmasis skelbėsi norįs išvaduoti darbininkų klasę visuose pasaulio kraštuose iš kapitalistų vergovės. Gi antrasis norėjo praplėsti ribas vertingiausiajai vokiečių rasei, išstumiant ar išnaikinant mažiau vertingas tautas. Hitleris buvo vokietis šovinistas ir jis to neslėpė. Leninas ir vėliau Stalinas savo šovinizmo bent nereklamavo. Pavyzdžiui, dar šiandien nėra aišku, ar Stalinas išmarino badu šešis milijonus ukrainiečių dėl to, kad jie buvo ,,buožės'', ar dėl to, kad jie buvo ukrainiečiai, atseit nerusai, kurie galėjo panorėti atsiskirti nuo rusų imperijos.

Po Stalino mirties anksčiau minėta Hitlerio pranašystė pradėjo pildytis daug greitesniu tempu: Sovietų Sąjunga pradėjo formuotis į nacionalsocialistinę valstybę, paremtą rusiškuoju šovinizmu. Buvo skelbiama, kad Berija buvęs sulikviduotas dėl to, kad jis buvo NKVD viršininku ir kiti politbiuro nariai bijoję, kad jis nepasidarytų antruoju Stalinu. Jei tai būtų tiesa, tai kodėl vėliau politbiuras nepabūgo Andropovo ar jo proteguojamo Gorbačiovo? Atrodo, kad Berijos likimą nulėmė faktas, kad jis buvo ne rusas, o gruzinas, ir kad tuoj pat po Stalino mirties jis buvo išleidęs potvarkį, kuriuo nerusiškose respublikose jų vietines kalbas padarė oficialiomis. Pagal šį potvarkį, ten gyvenantys rusai pareigūnai buvo įpareigoti išmokti vietines kalbas, norėdami tokiose respublikose pasilikti.

Rusų tautos, istorijos ir kalbos garbinimas, pradėtas prie Chruščiovo, tebevykdomas pagreitintu tempu. Susidaro įspūdis, jog pagrindinis Kremliaus siekimas nėra skleisti ir įgyvendinti pasaulyje komunizmo idėjas. Atrodo, kad toks pagrindinis Gorbačiovo tikslas yra **užkariauti pasaulį rusų tautai,** kaip Hitlerio siekis buvo užkariauti pasaulį vokiečiams. Hitleris norėjo, kad visas pasaulis kalbėtų vokiškai, o Gorbačiovas — rusiškai. Rusifikacija vykdoma pilnu tempu visose nerusiškose respublikose. Tikrieji rusifikacijos tikslai labai

slepiami ne tik nuo savo pavaldinių, bet labiausiai nuo Vakarų pasaulio. Teisingai pastebi *Time* žurnalas, kad ,,Maskva liguistai bijo sovietų imperijos subyrėjimo. Jei žydų nacionalizmas gali Sovietų Sąjungai grasinti bent teoretiškai, tai ką bekalbėti apie nacionalistines tendencijas Lietuvoje, Estijoje, Gruzijoje, Armenijoje ar Ukrainoje?'' (16)

Gal ne vienas esame pastebėję, kad vakariečiai laikraščių ir televizijos korespondentai, nusiųsti į Sovietų Sąjungą, labai retai terašo apie tą Rusijos ,,Achilo kulnį'' — nerusiškąsias respublikas ir tautas. Man atrodo, kad tai nėra vien dėl jų nesiorientavimo. Viena priežastis: labai sunku gauti leidimus nuvažiuoti į nerusiškas respublikas. Tenka tai daryti paslapčiomis, kaip padarė *Newsweek* korespondentas Andrew Nagorski. Jis buvo slapta nuvykęs iš Maskvos į Vilnių ir paskui patirtas nuotaikas aprašė žurnale ir išleistoje savo knygoje (17). Tačiau už tai jis turėjo sumokėti: tapo išvarytas iš Sovietų Sąjungos. Ši baimė būti ,,išprašytiems'' yra antroji priežastis, kodėl Maskvoje reziduojantys Vakarų žurnalistai vengia rašyti, kas uždrausta. Jie yra labai gerai apmokami, turi visokių privilegijų, todėl jie nenori savo gerų postų prarasti. Atrodo, kad rusai dažnai žiūri pro pirštus, jei užsienio korespondentai rašo apie žemą gyvenimo lygį, net apie disidentus, politinius persekiojimus Sovietų Sąjungoje. Bet viena tema yra tabu — tai rašyti apie tautybių problemą.

Tautybių problema Sovietijoje

Gal prieš maždaug penketą metų šią ,,nuodėmę'' papildė *US News & World Report* korespondentas Robin Knight. Savo rašiniuose iš Maskvos jis keletą kartų bandė kelti tautybių klausimą. Buvo nuvažiavęs į Azijos islamiškas respublikos ir rašė apie šių tautų galimą grėsmę rusams. Taškente 1979 metais jis buvo apnuodytas narkotikais, apkaltintas chuliganizmu ir išprašytas iš Sovietų Sąjungos (18). Jo vieton buvo atsiųstas rusiškos kilmės žurnalistas Nicholas Daniloff, kuris, atrodo, yra pats rusas nacionalistas ir nesuinteresuotas tokius klausimus kelti. Iš jo korespondencijų susidaro įspūdis, kad Sovietų Sąjungoje gyvena tik rusai, taigi nėra prasmės ir kelti neegzistuojančią problemą. Panašiai kaip su Robin Knight buvo pasielgta ir su *Newsweek* korespondentu Andrew Nagorskiu. Jis ten teišsilaikė vos truputį virš metų. Po savo lankymosi Lietuvoje ir Azijoje ir aprašymo ten matytų antirusiškų nuotaikų jis tuoj pat turėjo išvykti iš Sovietų Sąjungos. Dėl šios baimės daugelis oportunistinių užsienio korespondentų Maskvoje tautybių klausimą bijo ir paliesti. 1986 kovo mėn. ABC televizijos tinklas rodė segmentą iš Talino, kalbėdami apie medicinos problemas Sovietų Sąjungoje. Talinas buvo minimas kaip tipiškas Sovietų Sąjungos miestas, o ne kaip Estijos respublikos sostinė. Sunku tikėti, kad programos ruošėjai to nebūtų žinoję; greičiau tik neišdrįso priminti.

Kiti korespondentai aiškinasi, kad jie tautybių klausimo nekelia dėl to, kad tai esąs ,,dinamitas'', kuris gali sukelti revoliucines nuotaikas pačioje Sovietų Sąjungoje ir tuo net priartinti naują pasaulinį karą. Gi sotūs vakariečiai to juk nenori. Todėl geriau paaukoti taikos labui pabaltiečius, ukrainiečius, gruzinus ir kitus. Neerzinama rusiškoji meška gal bus sukalbamesnė. Rusai pakankamai gerai žino, kaip apsaugoti savo ,,Achilo kulnį''. Viena iš priemonių yra rusiškojo nacionalsocializmo tikslų užmaskavimas po komunizmo antklode. Ji apgauna ne tik daugelį vakariečių, bet neretai ir naivesnius pabaltiečius, ukrainiečius ir kt. komunistus pačioje Sovietų Sąjungoje. Dažnai jie nepastebi, kad dirba ne komunizmo labui, o tik rusiškosios imperijos ir rusų tautos ribų išplėtimui savosios tautos sąskaiton.

Ekonominė lygybė

Komunizmas kritikuoja kapitalizmą už tai, kad pastarasis padaręs vienus labai turtingus, o kitus iš bado mirštančiais vargšais. Gi komunizmas sukuriąs ekonominę lygybę. Jei jos šiuo metu komunistiniuose kraštuose dar ir nesą pilnai pasiekta, tai tik laiko klausimas. Pažanga ten esanti sparčiai daroma. Tai yra mitas, kuriuo tačiau pilnai tiki didelės masės pasaulio neturtingųjų, ypač mažiau ekonomiškai išsivysčiusiuose Afrikos, Azijos ir Pietų ar Vidurio Amerikos kraštuose. Nedaug patikimų žinių pasaulis gauna, kokia ta ekonominė lygybė yra pačiame komunizmo lopšyje — Sovietų Sąjungoje. Ar pagerėjo ji ten per praėjusius 60 metų?

Atsakymas yra aiškiai neigiamas. Šiandien Gorbačiovas gyvena daug ištaigingiau, negu Leninas prieš 60 metų. Tą patį galima pasakyti ir apie visus, be išimties, komunistų partijos pareigūnus ir narius. Jei prieš 60 metų jų gyvenimo lygis gal buvo tik truputį aukštesnis, negu eilinių piliečių, tai šiandien daugelis iš jų gyvena geriau, negu kapitalistiniai milijonieriai. Gi maždaug 90 procentų visų eilinių sovietų piliečių turi mažesnes pajamas, negu Amerikoje piliečiai, gyveną iš valdžios dalinamų pašalpų.

Valdančiųjų grupės **privilegijos** Sovietų Sąjungoje yra uoliai slepiamos nuo paprastųjų piliečių. Gal tik neįmanoma nuslėpti Zils automobilių — ilgų, juodų limuzinų — kuriais Maskvoje politbiuro nariai ar jų artimieji dideliu greičiu pralekia jiems specialiai rezervuota vidurine kelio dalimi. Kiekvienais metais jų pagaminama virš trisdešimties specialioje dirbtuvėje, ir tokio automobilio gamybos išlaidos yra apie 140,000 dolerių. Tie automobiliai rezervuoti tik ,,lygiesiems iš lygiųjų''.

Ne paslaptis, kad partijos šulai Sovietų Sąjungoje perkasi **specialiose krautuvėse,** į kurias eiliniams piliečiams nevalia net įeiti. Korespondentui Nagorskiui pavyko įeiti į vieną iš tokių krautuvių ir jis ją aprašo savo knygoje.

(19). Tai krautuvė rezervuota vidurinio rango pareigūnams. Ji buvo pastate, pavadintame ,,valdžios namais'', visai priešais Kremlių. Iš gatvės pusės šiame pastate įeinama į paprastą ,,gastronom'' maisto krautuvę, turinčią įprastą kolekciją sausų maisto produktų, kartais labai prastos kokybės mėsos, acto ir dvokiančios žuvies. Jei nori patekti į gerąją krautuvę, turi eiti per vartus ir per šonines pastato duris. Jokių ženklų, kad tai maisto krautuvė. Tik viena po kitos sustoja šoferių vairuojamos juodos Volgos ir vėl išvažiuoja. Beje, Sovietų Sąjungoje Volgomis naudojasi tik vidurinio rango pareigūnai, ne patys didieji viršininkai. Įeinančius į krautuvę tikrina moteris sargybinė, įleidžia tik turinčius ,,specialiam dietiniam maistui'' kuponus. Ten perkasi brangiais kailiais apsirengusios vyresnio amžiaus rusės, viena kita pasipuošusi ir madingais Vakarų mados rūbais. Vyriškių nedaug. Labai mandagus patarnavimas, ne taip kaip eilinėse krautuvėse. Niekas nenaudoja pinigų, tik kuponus, gautus savo įstaigose, darbovietėse. Krautuvės lentynose matėsi geros rūšies jautienos, kumpių, vengriškos salami dešros, šviežios žuvies, tortų, pyragaičių, šokolado, apelsinų sunkos ir visko kito, ko negali rasti eilinėse krautuvėse. Ant sienos buvo plakatai, nurodantys patarimus, kokį maistą vartoti, sergant kuriomis nors ligomis. Atseit tai esanti speciali krautuvė tiems, kuriems reikalingas dietinis maistas.

Kaip Nagorskis nurodo, ši krautuvė skirta vidurinio rango pareigūnams iki ministerių pavaduotojų. Centrinio partijos komiteto ir politbiuro nariai turi savo dar prašmatnesnę krautuvę Ganovskio gatvėje, bet Nagorskiui nepavykę į ją įeiti.

Panašiai apie privilegijuotąją klasę rašo ir Galina Vyšnevskaja, kuri su vyru kompozitorium Mstislavu Rostropovičium pasitraukė į Vakarus (20). Pati Vyšnevskaja buvo žinoma Bolšoi operos solistė ir kaip tokia dalyvaudavo pokyliuose, kuriuose būdavo net Chruščiovas ir Bulganinas. Ji rašo: ,,Dažnai aš, sėdėdama už banketo stalo, apkrauto geriausios rūšies žuvimi, kumpiu, kaviaru ir keldama kristalo taurę už laimingą sovietų piliečių gyvenimą, žiūrėdavau į išpurtusius, nukarusius mūsų vadovaujančių asmenų veidus. Prisimindavau žemą gyvenimo lygį, matytą bekeliaujant po tą didelį kraštą. Prisimindavau vargšus eilinius piliečius ir savęs dažnai klausdavau: ar tie pasigėrę ne tik gėrimais, bet ir savo galia, didieji pareignai žino, kaip gyvena eiliniai žmonės?

Baigiamosios pastabos

Hitlerio nacizmas ir Gorbačiovo komunizmas — abi yra nacionalsocialistinės sistemos su jom būdingais rasizmu, šovinizmu ir teroru. Hitleris norėjo vokiečių tautos ribas nukelti į rytus, rusų valdovai nuo pat Petro Didžiojo laikų siekė praplėsti rusų tautos ribas į vakarus.

Šie rusų siekimai tebegalioja ir dabar. Pirmoje fazėje jie nori suvirškinti, surusinti Sovietų Sąjungos ribose esančias nerusiškas tautas. Antroje fazėje jų siekiai būtų surusinti ir vadinamąsias satelitines tautas, o gal ir skandinavus.

Nacizmas ir komunizmas skiriasi tik strategija. Hitleris planavo vokiečių tautos ribas išplėsti per 20-30 metų, galvodamas ir pats dar matyti rezultatus. Rusų valdovai yra daug kantresni ir galvoja ne dešimtmečiais, bet šimtmečiais. Kiekvienas jų pasitenkina nors daliniu šio didžiojo plano išpildymu. Hitleris savo planus paskelbė iš anksto; gal tai ir buvo jo žlugimo priežastis. Rusų valdovai didįjį planą vykdo slaptai, apgaule, mitų kūrimu ir miglų pūtimu savo pavaldiniams ir kitoms tautoms.

Šių apgaulingų sovietinių **mitų demaskavimas** yra vienas svarbiausių mūsų išeivijos uždavinių. Reikia stengtis atverti akis Vakarų pasaulio politikams ir ypač kairiojo sparno intelektualams, kad jei jie taip nekenčia vokiškojo fašizmo, būdami logiški, tiek pat turėtų nekęsti ir rusiškojo. Deja, tai nelengvas uždavinys. Mums patiems, kurie esame pergyvenę rusų ir vokiečių okupacijas ir kurie sekame dabartinius įvykius Lietuvoje, yra labai lengva matyti ir suprasti vokiško ir rusiško nacionalsocializmo panašumą. Ne taip lengva jį suprasti tiems, kurie rusiškąjį komunizmą pažįsta tik iš propagandinių knygų. Tačiau nusikalstume prieš mūsų pavergtuosius brolius ir seseris, jei nieko ta linkme nebandytume daryti.

Naudota literatūra

1. Paimta iš Lawrence B. Sulc, *Two Socialist Revolutions*, The Nathan Hale Institute, p. 1.
2. Ibid., p. 1.
3. Ibid. p. 5.
4. Hermann Rauschning, *The Voice of Destruction*, G. P. Putnam's Sons, New York, 1940, p. 293.
5. Ibid.
6. Ibid., p. 193.
7. Richard Vetterli and William E. Fort, jr., *The Socialist Revolution*, Clute International Corp., New York, 1983, p. 2.
8. Molotovo raportas Vyriausiam Sovietui, Workers Library Publishers, New York, 1939.
9. Carl J. Friedrich and Zbigniew K. Brzezinski, *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*, Frederick A. Praeger, New York, 1961, p. 5.
10. Arthur M. Schlesinger, Jr., *The Vital Center*, Houghton Mifflin Co., Boston, 1962, p. 59.
11. V. I. Lenin, *Collected Works*, IX tomas, p. 345-6.
12. Fritz Stern, Art, *Politics and Will*, Basic Books, New York, 1977, p. 125.
13. Fritz Borkenau, *Der Europaische Kommunismus*, Muenchen, p. 64.
14. Susan Sontag, Pareiškimas *The Nation* žurnale, 1982 vasario 27.
15. Sidney Hook, *Political Power and Personal Freedom*, Criterion Books, New York, 1959, p. 379.
16. *Time* žurnalas, 1986 kovo 24, p. 40.
17. Andrew Nagorski, *Reluctant Farewell. An American Reporter's Candid Look inside the Soviet Union*, Holt, Reinehart and Winston, New York, 1985.
18. Ibid., p. 42.
19. Ibid., p. 140-142.
20. *Reader's Digest*, 1986 gegužės nr., p. 239.

MIELI SKAITYTOJAI,

perskaitę šį numerį, parašykite redaktoriui apie jį savo nuomonę — kas patiko ir kas taisytina. Redaktorius ir žurnalo bendradarbiai bei straipsnių autoriai laukia Jūsų atsiliepimo ir reagavimo, nesvarbu ar tai būtų kritiškas, diskusinis, ar prielankus žodis. Visa tai sukuria artimesnį ryšį tarp Jūsų ir redakcijos. Rašykite redaktoriaus adresu. Naujam numeriui laiškai redaktorių turi pasiekti dar prieš lapkričio 20.

SKAITYTOJŲ ŽODIS (Tęsinys iš 5 psl.)

daugelis tebegyvenančių įvykius žino iš savo patyrimo. Straipsnyje iškelti pageidavimai yra pagrįsti ir teisėti. Laikui bėgant, geriau išryškėja pagrindinės nesutarimų priežastys.

Pritariu, kad visapusiško Lietuvos Krikšto 600 metų sukakties įprasminimui būtinai turėtų būti atsižvelgta į šventojo kardinolo ir Vilniaus arkivyskupijos reikalus.

A. Valiuškis

Ko bastomės po pasaulį?...

Dr. Kazys Ėringis (ĮL #95-132) sako: ,,Jeigu mes, lietuvių išeivija, neturime politinių tikslų, tai ko bastomės po pasaulį?''. Ačiū dr. Ėringiui už tikslų žodį! Niekas dar taip trumpai ir aiškiai iki šiol nebuvo pasakęs taip, atsiprašant, vadinamiems ,,kultūrininkams'' (ryšininkams su ,,Tėviškės'' dr-ja ir pan.).

Lenciūgėlį šokti jo garbei leidžia ir okupantas. Taip pat okupantas atspausdina ir ,,lyrikas'' ir dar rubliais primoka (už gerai atliktus ,,darbus''.).

Juozas Vaičjurgis
Dorchester, Ma.

Vilniaus arkivyskupijos svarba

,,Į Laisvę'' Nr. 96 (133), Broniaus Nainio straipsnis ,,Šventasis, Kardinolas ir Vilniaus arkivyskupija'' — pasigėrėtinai nuoseklus. Betgi būkime kuklesni. Visko tikrai negausime. Pasitenkinkime vien Vilniaus arkivyskupijos priskyrimu.

Vilniaus arkivyskupijos priskyrimą Lietuvai atlikęs Vatikanas, bent maža dalimi atitaisytų, šimtmečius jai lenkų daromas skriaudas.

Jonas Liorentas
Hollywood, Fl.

Ačiū už gerą numerį

Perskaičius Povilo Vaičekausko straipsnį (ĮL nr. 95) apie padėtį ok. Lietuvoje, susidarė ryškus Sibiro tremtinių išgyvenimų ir kovos dėl laisvės vaizdas. Reikia daugiau panašių straipsnių. Ačiū p. Vaičekauskui!

Svarus pasikalbėjimas ir su dr. Dambrava, kurio darbai tikrai stebėtinai našūs. Jis užsitarnavo žymaus mūsų veikėjo — ,,Man of the Year'' — titulą. Kad daugiau tokių kaip jis būtų!

Ačiū taip pat ir dr. Ėringiui už jo straipsnį ,,Politinės rezistencijos būtinybė išeivijoje''. Verta, kad jo straipsnį (su tęsiniu šiame numeryje) perskaitytų kuo daugiau lietuvių.

Sėkmės naujam redaktoriui, padėsiu, kiek sąlygos leis.

B. Balys, Čikaga, Ill.

JURGIS GLIAUDA — RAŠYTOJAS IR ASMUO

ELENA TUMIENĖ

Šiemet sueina 40 metų nuo to laiko, kai rašytojas Jurgis Gliauda pradėjo aktyviai ir formaliai reikštis mūsų raštijoj savo kūrybiniu žodžiu.

Tai buvo 1945-ieji metai. Nuo to laiko Jurgiui Gliaudai buvo suteiktos aštuonios romano premijos, dvi publicistinės premijos ir šešios novelės premijos. Be kitokių gausių atžymėjimų bei nesuskaitomos daugybės rašinių mūsų ir mūsų kaimynų spaudoje, autorius gavo taip pat Los Angeles miesto aukščiausios administracijos pripažinimą. Miesto tarybos nariai pasiūlė Los Angeles miesto taryboje rezoliuciją, suteikiančią Jurgiui Gliaudai ypatingą žymenį už jo išskirtiną ir svarbų įnašą kultūros ir literatūros srity. Ši rezoliucija buvo priimta ir specialioje ceremonijoje įteikta Jurgiui Gliaudai, suteikdama rašytojui iškilaus piliečio ir ne eilinio miesto gyventojo vardą ,,for an outstanding achievement in cultural and literary field''.

Šitokie laimėjimai, žinoma, nėra eiliniai. Kartais ne vienas su nuostaba arba save apgailėdamas prasitaria — ,,Matai kam Dievas davė talentą, o kam pliką lentą...'' atseit, parafrazuodami tą žemaitišką priežodį, turime suprasti: Gliaudai Dievas davė talentą, o šiam kalbančiam tik pliką lentą...''

Bet iš tikrųjų Didysis Kūrėjas niekam vien tiktai ,,plikos lentos'' neduoda. Jeigu tą ,,lentą'' laikysim individualaus žmogaus temperamento simboliu, tai matysime, jog kiekvienas atsineša su savimi kokį savaimingą būtinį pagrindą-temperamentą; o temperamentų irgi yra įvairių — meniniai-kūrybiniai, komerciniai, pedagoginiai, net mistiniai...

Kiekvienam daugiau ar mažiau knieti tą savo potencialą konkrečiai realizuoti, nesvarbu kokios rūšies talentu — temperamentu — jis ar ji apdovanoti. Vienok asmuo pirmiau-

---

Elena Tumienė, Ph.D, yra anglų ir lyginamosios literatūros profesorė ir ilgametė ,,Graduate Advisor of Comparative Literature'' Kalifornijos valstybiniame universitete, Fullertone (Cal State Fullerton). Šį žodį apie rašytoją Jurgį Gliaudą Elena Tumienė tarė 20-tosios literatūros šventės metu, Los Angeles.

sia turi pats save pažinti ir turi surasti drąsos būti sau ištikimam, o tai nėra lengva.

Ir vėl tenka prisiminti brangios atminties kun. dr. Felikso Gurecko žodžius. Jisai mėgdavo cituoti vieno savo draugo posakį, ir sakydavo: *,,Atsimink, ant lentos dobilėlis nežaliuos...''* Grįžtant prie literatūros ir žinant, kas šiandien žinoma apie kūrybos vyksmą, būtų absurdiška galvoti, kad vien iš vadinamo talento ir įkvėpimo literatūros veikalai ir pasirašo patys be triūso, be darbo, be pasiaukojimo...

Bet kalbėkime konkrečiai —

Prieš 35-40 metų mūsų tremtis buvo jauna, ir mūsų emigracija į Ameriką buvo kūdikėlio amžiuje. Pati jauniausia, tik ką gimstanti Amerikos Vakaruose buvo lietuvių kolonija Kalifornijoje, Los Angeles mieste. Tada į mūsų tarpą ir atvyko rašytojas Jurgis Gliauda. Šį vakarą daugelis iš mūsų esame liudytojai Jurgio Gliaudos nepailstamo darbštumo, nesibaigiančių pastangų ir paskatinimų kolonijai augti į dinamišką ir kultūrinę bendruomenę. Ir vietinis teatro sambūris, ir mokslo bei kultūros ratelis, organizacijos, minėjimai ir kitokia veikla visada jautė ir vertino Jurgio Gliaudos įtaką ir jo asmenišką įnašą.

Kai daugelis (visai normalu ir pateisinama) dažnai raudojo, dejavo, ar skundėsi dėl prarastų vietų ir pozicijų, turto ir tėvynės, Jurgis Gliauda su nuostabia energija ir pasiryžimu sušuko: **Ave America!** Sveika, Amerika!... šis jo eilėraščių rinkinys išėjo 1949 metais.

Anuo metu Los Angeles, po ilgo nesimatymo, susitikau savo vieną vaikystės draugę. Tai moteris be didesnio ar ypatingo išsimokslinimo, tačiau sugebėjusi prasiveržti materialiai ir pasiekusi savo prigimtų gabumų pripažinimą. Per tą pasimatymą prisiminėme, kad mūsų mokytojas buvo poetas Stasys Laucius-Laucevičius. ,,O man dabar'', sako mano draugė, ,,tėra tik vienas poetas, ir jis mane sunkiose valandose paguodžia: kai daugiau nebepakeliu savo dalios, šnibždu pro ašaras, Jurgio Gliaudos eilėraštį:

,,Amerika, Amerika,
aš virškinu tave!
Tu mano dūšios kieliką
Pripilk srove gaivia...''

Ji padeklamavo visą eilėraštį. Aš jį jau buvau irgi pastebėjusi.

Ir dar prieš susipažindama su Jurgio Gliaudos romanais, buvau skaičiusi ir rašytojo novelę, aprašančią baisią vėtrą-uraganą — ir kaip žmonės slepiasi rūsy išgelbėti savo gyvybėms. Iš rūsio išėję, jau namo neberado. Nežinojau tada ką galvoti: ar tai tikrai taip buvo, ar tik laki rašytojo vaizduotė. Dabar, žinoma, tuo klausimu jokių paaiškinimų ir komentarų nereikia... Jau žinome, bet jis žinojo už mus (bent už mane) anksčiau.

Anuomet irgi, lankėsi pas brolį prof. Mykolą matematikos profesorius Viktoras Biržiška. Mudu su juo buvome pažįstami iš senesnių laikų ir prie progos nuoširdžiai išsikalbėjome apie tuolaikinę kasdienybę. Atsimenu, kaip jis man maždaug taip aiškino: ,,Dirbu, žinot, sodyboj (gal

dirbo ir kitur), ir rankiodamas kiaušinius į krepšį ar atlikdamas tolygius darbus, guodžiuosi dainuodamas savu būdu Gliaudos žodžius: Amerika, Amerika, aš virškinu tave! Tu mano dūšios kieliką pripilk srove gaivia... Tas eilėraštis man pasidarė mano maldele, matote..."

Aš nusišypsojau, galvodama, jog pirmosios mūsų pažinties laikais mudu su profesorium apie maldeles ir eilėraščius, neprisimenu, kad būtume kalbėję...

Šie dviejų priešingų visuomenės polių pavyzdžiai gražiai nusako Jurgio Gliaudos ryšį su jį skaitančia (ar bendrai skaitančia) visuomene. Todėl aš juos čia sąmoningai ir paminėjau. Gliaudą žmonės skaitė ir tebeskaito.

Kai pamažu naujieji lietuviški kolumbai atrado Ameriką, pradėjo steigti mokyklas, gaivinti organizacijas, naujinti parapijas ar statyti bažnyčias, kurti stovyklas ir fondus, Gliauda iš savo ,,dūšios kieliko" jau pilnomis saujomis dalino kultūrines literatūrines dovanas ir įsijungė į lietuvišką raštiją nesustojančią kūrybine energija ir produkcija.

Išaugti meninio-kūrybinio temperamento prieglobstyje į kūrybinį talentą ir vis jame bręsti, aišku, nėra lengva. Tai yra daugeliu atžvilgiu kančios kelias. Pažinti savo sielą ir ją apnuoginti prieš visus, reikia daug drąsos. Drąsos pačiam pažvelgti į save, drąsos padaryti sprendimą, drąsos žengti pirmą žingsnį, drąsos toliau tuo keliu eiti. Gliauda turbūt susumavo tas nuotaikas savo posakiu: **Narsa gyventi.**

Jurgio Gliaudos įkvėpimo ryškiausias žymuo yra intelektualinis, bet daugumoje, džiugu, jis nėra abstraktus. Jo įkvėpimo pradžia kyla iš įvykio ar idėjos.

Atsimenu, kai rašytojas, prieš keletą metų atlankė mane universitete, norėdamas pamatyti, kaip man seksis pradėti dėstyti lyginamosios literatūros realizmo seminare Kristijoną Donelaitį. Pradžioj, po mano kontinentalinio renesanso kurso paskaitos, išėjome papietauti. Hermanas Tumas ir p. Milukas nuėjo pirmyn, o mudu su rašytoju Gliauda likom stovėti ant tilto viršuje gatvės, nes aš buvau uždusus, lipdama į gan aukštą tiltą ilgais laiptais.

Tuo metu mūsų kolonijoj buvo vienas naujo pobūdžio įvykis, kurį daugelis diskutavo — tai būtent, kelionė į Lietuvą. Mudu kalbėjome apie savo draugų išvyką į Lietuvą, ir tuojau Jurgis Gliauda, įkvėpimo pagautas, žiūrėdamas nuo tilto į gatvės eismą, pradėjo garsiai galvoti maždaug šitaip: ,,Matot, jie dabar Vilniuje — ir čia jiems gali atsitikti tas, tas ir tas; arba žinoma, gali įvykti taip, šitaip, ir kitaip... arba trečioj versijoje gali būti... ir t.t."

Savo kūrybinio įkvėpimo momente jis nekantriai rankos mostu sulaikė mano galimą žodinį įtarpą ir taip davė romanui ar novelei tris intrigas, kurias galima buvo įdomiai literatūriškai įforminti.

Vien tik apsisprendimo kurti neužtenka. Reikia veikti, pačiam augti, studijuoti, domėtis, nebijoti kančios. Turiu pasakyti, kad lengva buvo tuoj pat pastebėti rašytojo ir jo gyvenimo palydovės Marijos Gliaudienės didelį ryžtą, discipliną ir subrendimą. Dažnai tekdavo juos

matyti sekmadieniais iš ryto prie Šv. Kazimiero parapijos ir, jei nebūdavo svarbaus minėjimo, skubant į Los Angeles ir apskritai Kalifornijos gamtą, kultūrinius ir istorinius paminklus ir vietoves.

Labai įdomus rašytojo charakterio bruožas yra Gliaudos humoras, kuris dažnai turi ironišką ar net sardonišką atspalvį. Gal todėl, bent man, tas jo nuosavas gliaudiškas pokštavimas atrodo tipiškas ir lengvai atpažįstamas. Atsimenu vienoj literatūros vertinimo komisijoj, tik pradėjus skaityti rankraštį, tuoj tariausi pamačiusi ketureilyje gliaudišką stilių:

Sveiki, sveiki, mieli žmonės —
esat kilę iš beždžionės;
tik aš vienas, kaip matyti —
esu kilęs iš mamytės...

Manuskriptas pasirašytas slapyvardžiu. 100% negalėjau žinoti, bet vėliau patyriau, veikalą ,,Draugui'' atspausdinus, kad mano nuojauta buvo teisinga.

Trys Gliaudžių šeimos kartos šiuo metu gyvena Kalifornijoje, mūsų tarpe. Jauniausieji moka lietuviškai. Štai anūkė Marytė Gliaudytė, advokato Jurgio Gliaudžio aštuonerių metų duktė, parašė seneliui lietuviškai eilėraštį, sakyčiau gerą japoniškos formos haiku:

Buvo gėlė
Labai maža.
Bet užaugo
labai didelė.
Ir vėl sumažėjo.
Gaila tos gėlės.

Patenkintas senelis pasikabino anūkės eilėraštį prie savo rašomojo stalo. Tai ir aš apie tai sužinojau.

Šis mano žodis, palietęs keletą asmeninių prisiminimų, įvykių, charakterio bruožų, jokiu būdu, nėra rašytojo kūrinių kritinis aptarimas ar jo veikalų analizė.

Aš tik džiaugiuosi, kad rašytojo Jurgio Gliaudos ir mūsų šeimos esame tos pačios tremties bendrakeleiviai. Šiandieną kuo nuoširdžiausiai linkiu, kad ir toliau Gliaudžių šeimos kultyvuotų kultūrinę ir kūrybinę dirvą ir kad joje žydėtų gražiausios gėlės ir žaliuotų lietuviški dobilėliai.

Algis Rukšėnas, IS THAT YOU LAUGHING COMRADE?. Sovietinio gyvenimo anekdotų rinkinys su George Kocar viršeliu ir iliustracijomis. Anekdotai (jų yra gal 275) ne visi vienodo ilgio. Dalis jų paprastam amerikiečių skaitytojui be paaiškinimų gali būti ir nesuprantami. Tačiau pažįstantiems sovietinį gyvenimą jie bus gana įdomūs ir taiklūs. Išleido Citadel Press, Secaucus, N. J. Knyga turi 182 psl. Kaina 5.95 dol.

GARBINGI SUKAKTUVININKAI

Be šiame numeryje atskirais straipsniais atžymėtų 80 metų sulaukusio bič. **Jurgio Gliaudos** (g. 1906.VII.4) ir 70 metų **Alinos Grinienės** (g. 1916.IV.28) sveikiname dar keletą bičiulių šiemet švenčiančių apvalias 70 metų sukaktis: **Paulius Jurkus** (g. 1916.VII.27), **Vacys Rociūnas** (g. 1916.II.14), **Juozas Kojelis** (g. 1916.XII.2). Linkime gražiausių metų!

VISUOMENININKĖS PASLAPTIS

Nuotr. dr. K. Ambrozaičio

ALINAI GRINIENEI — 70

Šiemet balandžio 28 veiklioji visuomenės veikėja Alina Grinienė peržengė 70 metų amžiaus ribą. Sukaktį paminėjo užsienio lietuvių spauda. Nedidelė, bet judri Miuncheno lietuvių bendruomenė pagerbė savo veikliausią narę ne tik dėl jos nuopelnų vietos tautiečių gyvenime, bet ir užsienio lietuvių visuomenei, kurios interesai nesiriboja vieno miesto, vienos bendruomenės, vieno krašto ribomis. Alina Grinienė buvo pirmoji apdovanota Pasaulio lietuvių katalikų bendrijos visuomenininkės premija. Dabar sukakties proga Šventasis Sostas ją pagerbė ypatingu žymeniu ,,Pro Ecclesia et Pontifice''. Tai rodo, kad sukaktuvininkės asmuo plačiai pažįstamas ir vertinamas ne tik savųjų.

Rezistencinio Lietuvių fronto sąjūdžio bičiuliams juo maloniau pasveikinti sukaktuvininkę, su kuria juos sieja bendros idėjos. Jei kai kuriems iš mūsų priklausymas ir aiškus užsiangažavimas vienam visuomeniniam sambūriui uždeda kartais savotišką ,,partiečio'' žymę, tai

Alinai Grinienei ,,frontininkės'' vardas ne tik nekliudo, bet dargi, regis, padeda jai megzti ryšius su žmonėmis, nepaisant skirtumų bei grupinio ribotumo. Tai ne dažnai gyvenime sutinkamas reiškinys. Turime pakankamai visuomenės veikėjų, kurie net su savo bendraminčiais neįstengia bendradarbiauti, o mūsų sukaktuvininkė suranda bendro darbo ir su kitaminčiais. Tai jos didžioji paslaptis, kurią lengviau pastebėti negu paaiškinti.

Alina Grinienė yra visų pirma **visuomeninio darbo** žmogus, ne teorijų kūrėja, ne gražbylė paskaitininkė, ne prezidiumų narė. Visuomenininkės vardą ir garsą ji susidarė uoliu, ištvermingu, kasdieniu, galima be baimės sakyti — ,,juodu'' darbu. Kai vyksta suvažiavimas ar susirinkimas, veltui jos ieškotum prie garbės stalo tarp žymūnų: ji tuo metu bėgioja užsiėmusi užkulisiuose, tvarkydama dar neužbaigtus rangos darbus. Jos pilna ten, kur reikia dirbti, ką nors parūpinti, surasti, padėti. Ir nėra tokio prasto darbo, kurio ji čia pat ir tuojau nesiimtų, kai to būtinai reikia. Reikia vaikų darželio — veda. Reikia vargo mokyklėlės — irgi. Reikia jaunimo rateliui padėti — aišku. Joks parengimas be jos neapsieina. Namai visiems artimi. Dieną ar naktį atsakys telefoną. Ideali sekretorė, nesiskirianti su rašomąja mašinėle. Draugijų, ratelių ,,spiritus movens''. Auklėtoja, švietėja, nuolatinis susitikimo, ryšių centras. Pati viena, bet visiems padedanti.

Tas neišsenkantis pajėgumas nuolat krutėti, veikti, dirbti — tai ir yra didžioji sukaktuvininkės asmeninė paslaptis, kuria remiasi jos visuomeniškumas. Tai be galo gyvos dvasios žmogus, traukiamas verdančio gyvenmo, kurio kunkuliuojančiame paviršiuje ji pati purslais trykšta. Tarsi įmagnetinta kompaso adatėlė ji nuolat ieško ir krypsta prie tų, kurie užsiėmę ką nors naudingo kitiems nuveikti. Daugelis tai mato ir jaučia. Nesivaržydami į ją kreipiasi, tai žavėdamiesi, tai iš gryno reikalo, tai tiesiog — kas be ko — išnaudodami. O darbščioji skruzdė pluša su džiaugsmu, neretai juo užkrėsdama ir ne per daug dirbti nusiteikusius, visiškai nepastebėdama, gal ir nenorėdama pastebėti, kas jos triūso vaisiais naudojasi. Bet šitaip ji patraukia kitus, atsiduria jų darbo vidury, neskiria jų, bet juos jungia, tampa jų susitikimo ir ryšio centru. **Būti ryšininke** — didelis jos talentas, kurio sukaktuvininkė, sulaukusi garbingo amžiaus, neužkasė ir neketina užkasti.

Pažymėtinos ir kitos praktiškos visuomeninės veiklos dorybės, kuriomis ji užburia ir žavi. Į akis krinta jos amžinas **optimizmas.** Ji niekad nedejuoja, nesiskundžia sąlygomis, neieško pasiteisinimų. Priešingai. Kaip tikra aukštaitė, gali ūmai pyktelėti, susidūrusi su pesimistišku neveiklumu, ir tuojau griebiasi to,kas šiuo metu įmanoma padaryti, visiškai nesukdama galvos — pavyks ar nepavyks. Pirmumą ji aiškiai teikia darbui. Ir dažnai laimi. Veiklus optimizmas ir sėkmė nuostabiu būdu jai ,,neapsuka'' galvos. Ji niekada

Į LAISVĘ FONDO LEIDINIAI

Į Laisvę Fondas kviečia skaityti, prenumeruoti ir įsigyti visus jo leidinius. Šiuo metu galima gauti:

Juozas Brazaitis, Raštai, pirmieji 4 tomai po 15 dol, V ir VI tomai po 16 dol.

Daumantas, Partizanai, III laida — 15 dol.

Aloyzas Baronas, Mirti visada suspėsi, romanas — 12 dol.

Galima iš anksto užsisakyti:
Dr. Kęstutis Girnius, Lietuvos partizanų kovos — 12 dol.

Juozas Keliuotis, Dangus nusidažo raudonai — 15 dol.

Kviečiame tapti Į Laisvę Fondo rėmėjais su 25 dol. už knygą, arba mecenatais su 50 dol. auka. Čekius rašyti **Į LAISVĘ FONDO vardu ir užsakymus siųsti: Į Laisvę Fondas, c/o A. Pargauskas, 8908 W. Butterfield Ln., Orland Park, IL 60462, USA.** Visos kainos US doleriais.

nesijaučia ,,didele'' veikėja, šaukiama tik nepaprastiems darbams. Jai nėra didelių ar mažų darbų. Tėra būtini darbai, kurių griebiasi neprašoma, nereikalaudama ir nelaukdama padėkos, įvertinimo, garbės.

Dirbti visuomenei — jai pareiga, bet, matyt, ir malonumas. Ji sugeba bendradarbiauti su įvairių pažiūrų žmonėmis, neatsisakydama savųjų ir nedarydama nuolaidų. Viską nulemia praktiškas bendrų visuomeninių bei tautinių tikslų supratimas, siekimas, sugebėjimai, darbštumas, savęs išsižadėjimas. Idėjinis principingumas gražiai susiderina su kitaip manančių pagarba ir pakanta. Galima bendrai daug ką nuveikti, neužmetant savo principų kitiems, bet ir jų jokiu būdu neišsižadant.

Praktiškus katalikų visuomeninio idealizmo pagrindus Alina Grinienė susikūrė jaunystėje, ypač studijuodama VDU Teologijos-filosofijos fakultete. Didelės įtakos jos asmenybės išsivystymui turėjo didieji ateitininkijos vadai — Stasys Šalkauskis, Pranas Dovydaitis, Juozas Eretas, Pranas Kuraitis, nepaskutinėj vietoj jos gyvenimo draugas Jonas Grinius ir jo artimieji bičiuliai Juozas Ambrazevičius-Brazaitis, Antanas Maceina, Zenonas Ivinskis, Stasys Yla.

Ilgiausių metų!

J. VIDZGIRIS

ATGARSIAI

NUO LKB KRONIKOS IKI WASHINGTON POST

Po ilgesnės pertraukos Vakarus vėl pasiekė naujausia okupuotos Lietuvos pogrindinė spauda: *Aušros* 48 ir 49 numeriai ir *LKB Kronikos* 68, 69 ir 70 numeriai. Visa ši pogrindinė spauda ištisai perspausdinama *Draugo* puslapiuose, o platesnės ištraukos beveik visuose dažniau pasirodančiuose lietuviškuose laikraščiuose. *Į Laisvę* skaitytojai, be abejo, su šiais leidiniais jau bus susipažinę.

Norime tik atkreipti didesnį dėmesį į *LKB Kronikos* 70 nr. paskelbtas kun. Juozo Zdebskio žuvimo aplinkybes. Atrodo, kad ši automašinos avarija nebuvo atsitiktinė, o tam tikrų sovietinių saugumo pareigūnų surežisuota. Kun. Zdebskis buvo sulikviduotas panašiai kaip ir kiti anksčiau nužudyti ar žuvę Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto nariai. Tai patvirtina dar vėliau iš Lietuvos atėjusios įvykį mačiusių liudininkų žinios ir taip pat pomirtinė kun. Zdebskio veido nuotrauka, rodanti baisias mušimo žymes.

Mes patys apie tokius ir panašius sovietinio saugumo surežisuotus veiksmus gerai žinome ir juos smerkiame. Bet Vakarų pasaulio spauda dažnai teberašo ir tebegalvoja, kad visa tai vyksta tiktai Čilėje, San Salvadore ar Pietų Afrikoje. Sovietų Sąjungą retai kas įjungia į žmogaus pagrindines teises pamynusių valstybių tarpą. Gal mūsų pastangos supažindinti apie tai Vakarus per silpnos? Gal mes nepajėgiame prieiti prie laikraštininkų ir didžiosios spaudos?

Užtat su džiaugsmu sekame Lietuvių informacijos centro (kun. Kazimiero Pugevičiaus ir Gintės Damušytės) atliekamą darbą informuoti svetimąją spaudą ir, palyginti, gražias to darbo pasekmes. Prieš akis kelios straipsnių kopijos: *Scottish Catholic Observer* 86/6/ rašo apie katalikų gyvenimą Lietuvoje, Airijos *The Universe* tą pačią dieną duoda straipsnį apie religijos priespaudą, *Catholic New York* liepos 10 numeryje aprašo kun. Zdebskio žuvimo faktus, *Catholic Standard & Times* birželio 12 išspausdino Gintės Damušytės straipsnį apie kenčiančią Lietuvą, *The Sunday Sun* birželio 15 numeryje duoda žinių apie įkalintus kunigus.

Pasitaiko išsamių straipsnių ir nereliginiuose laikraščiuose. *The Orlando Sentinel* birželio 13 vedamajame rašo: Kokia būtų sovietų okupacija? — klauskite lietuvių. *Daytona Beach Morning Journal* birželio 16 aprašo Birželio įvykių minėjimą, kuriame kalbą sakė Linas Kojelis. Net ir *Wall Street Journal* liepos 2 buvo įdėjęs ilgoką straipsnį apie demografinę Latvijos padėtį. *The*

Toronto Sun liepos 27 plačiai rašė apie kun. Zdebskio mirtį ir taip pat davė keletos lietuvių kalinių adresus, ragindamas skaitytojus jiems rašyti. O *Catholic Digest* rugpjūčio numeryje tilpo straipsnelis apie Kryžių kalną Lietuvoje, pasirašytas autorės Dalios.

Atrodo, kad straipsnių apie Lietuvą ir žmogaus bei religijos teisių pažeidimus svetimoje spaudoje jau pradeda atsirasti. Sunkiau patekti į didžiuosius laikraščius. Tačiau ir ten lietuviškas reikalas kartais visai nelauktai nuskamba. Štai *The Washington Post* kolumnistas Jack Anderson liepos 28 užsipuolė Liną Kojelį, kad jis, būdamas Baltųjų Rūmų aukštas pareigūnas, neva pasinaudoja savo pozicija ir pagelbsti prieš OSI kovojančioms grupėms. Nedaug trūko, kad pats Kojelis būtų pavadintas antisemitu. Rugpjūčio 4 dienos tame pačiame laikraštyje buvo išspausdintas Lino Kojelio atsakymas, griežtai paneigiantis visus išgalvotus įtarinėjimus ir pabrėžiantis, kad Kojelių šeima visą laiką kovoja prieš bet kokį totalitarinį režimą, nežiūrint ar jis būtų iš dešinės, ar kairės.

Patekti į svetimąją spaudą reikia didelių pastangų. Reikia kartais ir pinigų. Americans for Due Process ruošia didžiuosiuose Amerikos laikraščiuose apmokėtus skelbimus, iškeliančius OSI vartojamas nedemokratines ir nelegalias priemones bei įtartiną bendravimą su KGB. Skelbimai turėtų netrukus pasirodyti. Būtų gera, kad tos ir kitos Americans for Due Process pastangos būtų nuoširdžiai visų mūsų remiamos.

VAIZDAI IŠ XXX STUDIJŲ IR POILSIO SAVAITĖS DAINAVOJE

Šiame numeryje skaitytojams duodame tiktai keletą vaizdų iš 1986 metų sukaktuvinės XXX LFB studijų ir poilsio savaitės. Išsamus savaitės aprašymas bus kitame numeryje. Visos panaudotos nuotraukos **Vytauto Maželio.** *Apačioj: Linas Kojelis, už jo dr. Vytautas Vardys.*

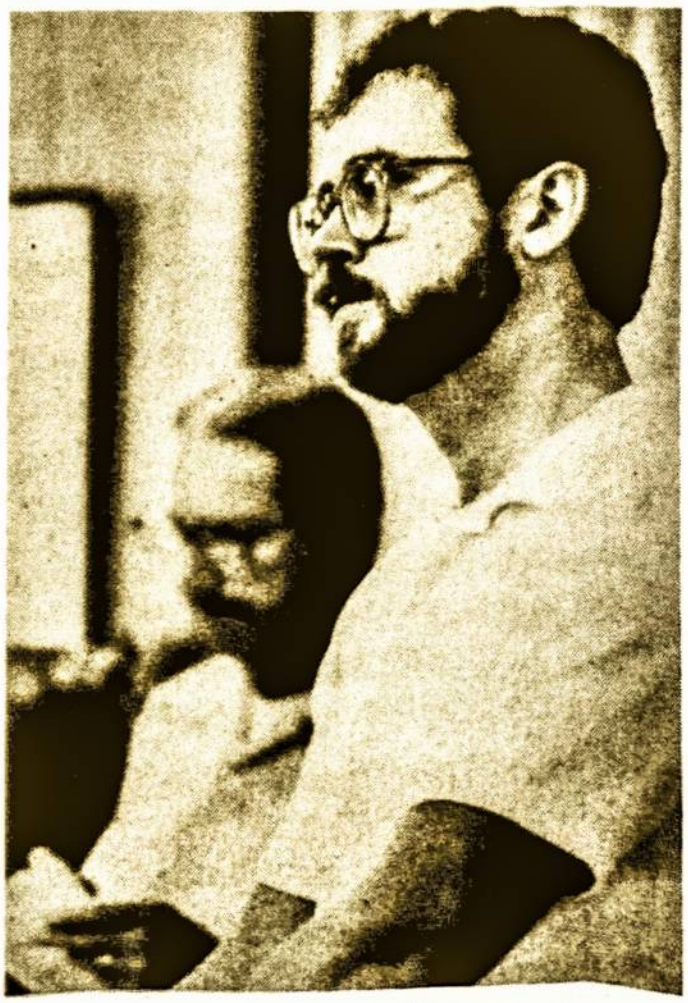

Viršuj — simpoziumo „Jaunimo dalyvavimas lietuvių politiniame ir visuomeniniame gyvenime" dalyviai: Gintaras Grušas, adv. Daina Kojelytė ir adv. Joana Kuraitė-Lasienė.
Apačioj — jaunimas, sugebėjęs pralinksminti ir rimčiausius veidus savo jaunatviška daina: Audrius Polikaitis su akordeonu, Laura Gražulytė, Rama Bublytė, Rūta Vardytė ir Aida Bublytė.

Viršuj — štai kaip atrodė prie ežerėlio vyresnysis jaunimas: Juozas Kojelis, dr. Petras Kisielius, gen. konsulas Vaclovas Kleiza, dr. Kazys Ambrozaitis ir Jonas Pabedinskas.
Apačioj — ir vėl rimta paskaita. Prieky matyti, iš kairės: dr. Zigmas Brinkis, Teresė Gečienė, Ona Baužienė, dr. Vytautas Vardys, dr. Adolfas Damušis, Ingrida Bublienė.

P. ALGIO RAULINAIČIO ŽODIS UŽDARANT 1986 LFB STUDIJŲ IR POILSIO SAVAITĘ

Jau trisdešimtą kartą sueiname nuleisti studijų ir poilsio stovyklos vėliavų. Šios medžiaginės vėliavos tėra tik simbolis mūsų dvasinių vėliavų, kurias kartą pakėlę jau nebeturime teisės nuleisti. Jei kas nuleidžia dvasinę vėliavą — jos jau nebepakelia...

Kai kas baiminosi, kad per tris dešimtis metų galime išsemti visas rezistencines temas, išdiskutuoti visas dienos aktualijas ir tuo pačiu prieiti savo būties ir buvimo prasmės liepto galą. Bet kasmet mes jį vis pratęsiame, jo gale pridėdami po naują lentą ar pakopą, ir tol pratęsinėsime, kol jo galas pasieks laisvos Lietuvos žemę.

Per visą šį laikotarpį mūsą neprieteliai, iš dešinės ir iš kairės, stengėsi mus nuvertinti, paneigti ir sunaikinti. Bet mes išlikome. Išlikome todėl, kad mes tebesame reikalingi. Likome todėl, kad tebebūdami reikalingi, stovime ant realios Dainavos žemės ir tebesame ištikimi savo rezistenciniams įsipareigojimams. Ištikimi tiems įsipareigojimams, kuriuos bando pašiepti tie, kurie prieš 30-40 metų patys rezistentais vadinosi.

Jei kas laikino ir praeinančio silpnumo apimtas suabejosite mūsų veiklos prasmingumu, atsiminkite — mes tebesame reikalingi pavergtai tautai ir ištautėjimo srovėn brendančiai išeivijai. Reikalingi ne tik būtiniesiems darbams atlikti, kitų veiklai padėti, bet ir savo buvimu liudyti, kad egzistencinės prasmės liepto statyba ir jo pratęsimas vis dar vyksta ir vyks kol pasieks savo tikslą. Tad nenuleiskime dvasinių rezistencijos vėliavų ir kitais metais vėl visi čia susirinkime, kartu su savimi atsivesdami ir tuos laikinai dvasiniai apsnūdusius, kad vėl galėtume pakelti šias drobines vėliavas kaip ištikimybės ženklą pavergtai tėvynei.

Ačiū visiems ir iki pasimatymo 1987 metais Dainavoje.

Vėliavų nuleidimas paskutinijį savaitės vakarą. Vėliavą nuleidžia gen. Lietuvos konsulas Čikagoje Vaclovas Kleiza.

VARDAI IR ĮVYKIAI

Dr. Adolfas Damušis rašo knygą apie pirmąją sovietinę okupaciją Lietuvoje, 1941 sukilimą, Laikinąją vyriausybę ir nacių okupacijos laikmetį. Knygoje šalia autoriaus atsiminimų bus labai daug dokumentuotos medžiagos. Šių metų pavasarį dr. Damušis praleido nemažą laiko Washingtone ieškodamas ir rinkdamas dokumentinę medžiagą šiam veikalui. Knygą numato išleisti Į Laisvę Fondas.

Dr. Vytautas Dambrava priimtas pilnateisiu nariu į Lietuvių katalikų mokslo akademją. Jo paskaita apie kriminalinį psichiatrijos naudojimą Sovietų Sąjungoje, kurią jis skaitė praėjusiame LKMA suvažiavime, buvo neseniai ispanų kalba paskelbta katalikų dienraštyje Caracas, Venecueloje.

Dr. Kęstučio Girniaus parašyta mokslinė studija apie Lietuvos partizanų kovas ir veiklą 1944-1952 šį rudenį pasirodys knygų rinkoje. Leidžia Į Laisvę Fondas. Dr. K. Girnius šiuo metu gyvena Muenchene, Vokietijoje, ir dirba Laisvosios Europos radijo tarnyboje.

Gintė Damušytė, dirbanti Lietuvių informacijos centre, New Yorke, dabar yra ir PLB Visuomeninių reikalų komisijos vicepirmininke. Ji suredagavo naujausią PLB leidžiamą metraštį anglų kalba apie žmogaus teisių pažeidimus ok. Lietuvoje (Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania). Gintė Damušytė dalyvaus kaip PLB atstovė 1986 lapkričio mėn. įvyksiančioje Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijoje, Vienoje.

Dr. Vytautas Vardys, politinių mokslų profesorius Oklahomos universitete (Norman, Ok.) rašo ir redaguoja pagrindinį istorinį veikalą ,,Krikščionybė Lietuvoje''. Veikalas bus leidžiamas dviem atskirom knygom — lietuvių ir anglų kalbomis. Dr. Vardį to darbo imtis užprašė Lietuvos krikščionybės jubiliejui rengti komitetas.

Prof. dr. Antanas Maceina, kurio straipsnių rinkinys Tėviškės Žiburiuose buvo neseniai išleistas atskira knyga, pavadinta ,,Išlaisvinimo Teologija, baigia rašyti religinę studiją ,,Ora et labora''. Knyga skirta Lietuvos krikščionybės 600 metų sukakčiai paminėti. Joje autorius rašo Bažnyčios ir kultūros klausimais. Knygą leidžia Vokietijos lietuvių komitetas krikščionybės jubiliejui ruošti.

Jonas Kavaliūnas, kurio straipsnį Lietuvos krikščionybės klausimais spausdiname šiame numeryje, yra Lietuvos krikščionybės 600 metų jubiliejui rengti vykdomojo komiteto pirmininkas. Komitetas intensyviai dirba, rūpinasi ir koordinuoja pagrindinius minėjimus, renka lėšas, planuoja leidinius, konkursus, parodas ir kt.

Čikagos LFB sambūrio valdybą 1986 sudaro pirm. Pilypas Narutis, vicepirm. Bronius Nainys, sekr. Viktoras Naudžius, ižd. Alfonsas Pargauskas ir Bronius Polikaitis. Veiklos planuose Čikagos sambūris prisideda prie LFB konferencijos IX.26-28 ruošos darbų. Gruodžio 6 rengia mirusių bičiulių — Brazaičio, Daumanto, Padalio, Prapuolenio, Ivinskio ir kt. paminėjimą.

ATEITININKAI UŽBAIGĖ JUBILIEJINIUS METUS

Praeitais 1985 metais iškilmingu kongresu Čikagoje ateitininkai pradėjo savo 75 metų jubiliejų. Jubiliejiniams metams užbaigti šią vasarą Dainavoje rugpjūčio 10-14 vyko **jubiliejinė ateitininkų stovykla,** o jai pasibaigus, rugpjūčio 15-17 dienomis, Toronte, Kanadoje — **Nepaprastoji konferencija.** Tiek jubiliejinė stovykla, tiek ir Nepaprastoji konferencija vyko grynai darbo nuotaikoje.

Dainavon suvažiavo arti 200 ateitininkų, daugiausia jaunesnės kartos. Simpoziumais ir paskaitomis buvo svarstomos aktualios dabarties problemos, ieškant joms atsakymų. Svarstomos temos ir svarstybų dalyviai buvo: ,,Ateitininkas — lietuviškos visuomenės narys'' — Juozas Kojelis, Ofelija Barškėtytė, Gintaras Grušas, Jonas Vyšnionis. ,,Ateitinkija po II Vatikano suvažiavimo'' — Saulius Kuprys, Aušra Liulevičienė, Dalia Staniškienė. ,,Mes bendroje kovoje su tauta'' — Gintė Damušytė, Dainora Juozapavičiūtė, Povilas Vaičekauskas, Arvydas Žygas. ,,Tautinis sąmoningumas už Lietuvos ribų'' — dr. Dalia Katiliūtė-Boydstun, dr. Jonas Dunčia, Darius Sužiedėlis. ,,Ateitininkas pasaulinės politikos arenoje'' — Linas Kojelis, Rasa Kurienė, Arūnas Pemkus. Simpoziumas šeimos temomis — Vytas Kliorys, dr. Judita Čuplinskienė, dr. Marytė Gaižutienė. Paskaitą ,,Socialinis atsakingumas'' skaitė dr. Vytautas Vygantas.

Iš Dainavos persikėlus į Torontą svarstybos ir posėdžiai vyko Prisikėlimo parapijos ir Lietuvių vaikų namų patalpose. Toronte dalyvių sąstatas dalinai pasikeitė, tačiau ir čia vyravo darbo nuotaika. Buvo svarstomos organizacinės ateitininkų problemos: tarpsąjunginis bendravimas, pervedimas narių iš vienos sąjungos į kitą, akademikų veikla, ideologinio švietimo ir charakterio ugdymo klausimai, kūrybinės iniciatyvos reikalingumas, atskirų sąjungų posėdžiai ir kt. Buvo taip pat svarstomi konstituciniai pakeitimai. Pagrindinę konferencijos paskaitą skaitė Almis Kuolas tema ,,Ateitininkijos prasmė ir paskirtis šių dienų perspektyvoje''. Uždaromajame posėdyje buvo išklausyta jubiliejinės savaitės simpoziumų išvados, keletas prasmingų sveikinimų. Baigiamąjį žodį tarė Ateitininkų federacijos vadas Juozas Polikaitis, pasidžiaugdamas jubiliejinės savaitės ir konferencijos darbais ir pasisekimu.

Toronte penktadienio vakare buvo gražus ir jaukus Stasio Šalkauskio ir Prano Dovydaičio 100 metų gimimo sukakties paminėjimas. Apie Dovydaitį paskaitą skaitė dr. A. Šidlauskaitė, o apie Šalkauskį — dr. Adolfas Damušis. Meninę programą atliko deklamatoriai Laima Šulaitytė-Day, Vytas Laniauskas. Muzikinėje dalyje — kanklininkė A. Bankaitytė, violenčelistas Marius Gražulis, akompanuojant Audriui Polikaičiui.

Šeštadienio vakarą buvo suorganizuota išvyka į Centrinę Toronto salą, kur jaukioje aplinkoje, prie laužo buvo įvairi jaunimo programa. Tai buvo daroma prisiminti 1947 Reino konferencijai, kurios vaizdus ir nuotaikas dalyviams atkūrė dr. Petras Kisielius savo žodyje.

Ateitininkai pradėjo 76-tuosius savo metus. Reikia pripažinti, kad šiuo metu jie pilnai supranta laiko reikalavimus ir yra pasiryžę visas jėgas skirti Lietuvos išlaisvinimui bei pavergtųjų teisėms ginti.

TARYBA IR CENTRO VALDYBA POSĖDŽIAVO

LFB Tarybos ir Centro valdybos nariai 1986 gegužės 17 dieną buvo susirinkę posėdžiui Tėvų marijonų vienuolyno patalpose, Čikagoje. Dalyvavo taip pat keletas kviestų referentų. Posėdyje buvo svarstoma artimiausia Lietuvių Fronto bičiulių veikla. Dalyvavo 15 dalyvių.

Šių metų rugsėjo 26-28 dienomis Čikagoje įvykstančios LFB konferencijos reikalais pranešimą padarė tarybos pirmininkas P. Algis Raulinaitis. Buvo nustatyta konferencijos programa, temos pranešėjams ir diskusijoms, nutarta konferencijos užbaigai surengti viešą 1941 metų sukilimo paminėjimą. Pasitikrinus su Jaunimo centro vadovybe, buvo ten pat paimtos ir patalpos konferencijai bei minėjimui.

Apie šios vasaros LFB studijų ir poilsio savaitės ruošos darbus kalbėjo CV pirmininkas Juozas Mikonis. Jau numatyta keletas paskaitininkų ir gauta šeimininkė. Pagrindinė šios studijų savaitės tema bus ,,Ryšiai su Lietuva''.

LFB biuletenio klausimu siūlymus ir sugestijas padarė Juozas Baužys. Buvo nutarta, kad neperiodinis, vidaus reikalams skiriamas LFB biuletenis ateity bus leidžiamas LFB Tarybos. Centro valdyba leis savo žiniaraštį. Buvo taip pat svarstomas specialios politinės komisijos, kaip patariamojo organo prie LFB Tarybos, reikalingumas. Tuo klausimu referavo Juozas Kojelis. Išryškėjo mintis, kad tokios specialios komisijos nereikia, o galimas jos funkcijas gali atlikti prezidiumo ir tarybos nariai.

Buvo išklausyti pranešimai apie įvairių veiksnių veiklą. Alto veiklos klausimus teigiamai nušvietė jau ilgesnį laiką aktyviai su Altu dirbąs Viktoras Naudžius. Daina Kojelytė, LFB atstovė Vliko Taryboje, davė tos tarybos posėdžių ir bendrai Vliko veiklos vaizdą. Dr. Kazys Ambrozaitis kalbėjo apie Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, o dr. Antanas Razma painformavo apie Lietuvių Fondą.

DAINAVOS STOVYKLAUTOJŲ AUKOS Į LAISVĘ ŽURNALUI

Šios vasaros LFB studijų ir poilsio savaitėje, Dainavoje, bičiuliai maloniai prisiminė *Į Laisvę* žurnalą ir, paraginti savaitės vadovybės, sudėjo aukų.

Aukojo: dr. Z. Brinkis — 715 dol. (1985 metų deficito išlyginimui); P. A. Raulinaitis — 125 dol.; J. Mikonis — 115 dol.; dr. V. Majauskas, dr. K. Ambrozaitis — po 100 dol.; dr. A. Šležas — 80 dol.; A. Gečys — 50 dol.; J. Vasaris — 35 dol.; V. Brizgys — 33 dol.; J. Pažemėnas, V. Rociūnas — po 25 dol.; J. Ardys — 24 dol.; V. Maželis, dr. A. Damušis — po 20 dol.; J. Paliulis, V. Palubinskas — po 15 dol.; G. Bučmys, A. Bražėnas, J. Urbonas — po 10 dol. Viso aukų surinkta 1527 doleriai. Administratorius yra nuoširdžiai dėkingas.

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

TARYBOS PREZIDIUMAS:

P. Algis Raulinaitis, pirmininkas, 1501 Riverside Dr., Burbank, Ca. 91506.

Dr. Zigmas Brinkis, vicepirmininkas, 2612 Aberdeen Ave., Los Angeles, Ca. 90027.

Juozas Kojelis, sekretorius, 747 23rd Street, Santa Monica, Ca. 90402.

TARYBOS NARIAI:

Dr. Kazys Ambrozaitis, Juozas Baužys, Česlovas Grincevičius,, Kęstutis Ivinskis, dr. Petras Kisielius, Juozas Mikonis, Bronius Nainys, Pilypas Narutis, dr. Adolfas Šležas.

JAV IR KANADOS LFB CENTRO VALDYBA

Juozas Mikonis, pirmininkas, 24526 Chardon Rd., Richmond Heights, Ohio 44143; **Juozas Ardys,** pirmininko pavaduotojas; **Ingrida Bublienė,** vicepirmininkė organizaciniams reikalams; **Jonas Vasaris,** iždininkas; **Vincas Akelaitis,** informacijos vedėjas; **Vytautas Brizgys,** sekretorius.

EUROPOS LFB VALDYBA

Kęstutis Ivinskis, pirmininkas; **Jūratė Barasaitė-Kubilienė** ir **dr. Saulius Girnius.**

Alp(LKA) 3082
1986
Nr.97(134)

Šio numerio kaina 3.50 dol.

90.745.151.